

OLTART
Revistă de cultură
Nr. 33 • noiembrie 2020
SLATINA

OLTART

Redacția OLTART
Str. Acad. P. S. Aurelian nr. 44, Slatina, județul Olt,
cod poștal 230076, tel: 0723 638 840
e-mail: voinescu.sandu@yahoo.com

Redactor-șef: **C. VOINESCU**
Redactor-șef adj.: **Victor TIȚA**
Secretar de redacție: **Oana GLASU**
Colegiul de redacție: **Paul ARETZU, Aurelian Titu DUMITRESCU, Felicia FILIP,**
Dorin POPESCU, Cornel NICULAE, Maria IONICĂ
Tehnoredactare: **Hoffman Design** hoffmandesign@yahoo.com
Corectura: **Dumitru ȚICLEANU**

Revistă editată de **Biblioteca județeană Ion Minulescu,**
cu sprijinul Consiliului Județean Olt

Tiparul realizat la imprimăria Editurii Hoffman

www.EdituraHoffman.com

www.EdituraHoffman.ro

www.LibrariaHoffman.ro

Tel. 0740 984 910

ISSN 2285 – 598X

ISSN-L 2285 – 598X

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor. Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii ale culturii.

© OltArt, 2020

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al autorilor.

Coperta I – Catedrala ortodoxă românească din Vârșeț, sfințită în 1913 de Miron Cristea, Episcop de Caraș-Severin, la acea dată

Cuprins

5	Editorial	<i>Cămașa de forță și cercuri, și crete, și cruci</i> – Dorin POPESCU
12	Trei poeți români din Serbia	<i>(Slavco Almăjan, Nicu Ciobanu, Ioan Baba)</i> – Florian COPCEA
39	Interferențe	<i>Banatul în memoria clipei</i> – Virginia POPOVIĆ <i>Noi suntem copiii adoptivi ai istoriei asimetrice</i> – Slavco ALMĂJAN – în dialog cu Mihaela ALBU <i>Români uitați. Frații noștri din Timoc</i> – Oana GLASU
51	Poeeme	Adam PUSLOJIĆ
53	Agora	<i>Frați români</i> – Simona DUMITRACHE de vorbă cu Paul ARETZU
55	Calendar. Octombrie	
56	Proză	<i>Jocul de șah</i> – Dumitru Augustin DOMAN <i>The Great Escape</i> – Ioan POTOLEA <i>De ce rage și când?</i> – C. VOINESCU
64	Poeeme	George VIDICAN <i>Rezultatele ediției a XXX-a a festivalului internațional de creație literară pentru nevăzători „Pașii profetului”</i> <i>Drum spre lumină</i> – Liliana BĂDĂRĂU
71	Anul omagial al filantropilor ortodocși români	<i>Mari filantropi slătineni (II)</i> – Aurelia GROSU
75	File de istorie literară	<i>Poeți după gratii</i> – Serghie BUCUR
78	Eseu	<i>Omul politic</i> – Cornel NICULAE
81	Historia	<i>Alegerile din 19 noiembrie 1946, văzute de un copil</i> – Aurel TINCA
84	Filosofia	<i>Continua nevoie de filosofie</i> – Ilie CĂTANĂ
88	Raftul cu cărți	<i>Necunoscuta – un roman aflat sub vraja misterului, dar și sub imperiul rațiunii</i> – Mihaela MERAVEI; <i>Sub aripa-înger: Petru Jichici</i> – Cristian Paul MOZORU <i>Obiceiul vieții</i> – Cornel NICULAE <i>Anotimpul pustiu al iubirii</i> – Daniel LUCA <i>Întâlnirea pe care nu o uiți niciodată</i> – Daniel MARIȘ <i>Fericirea – ca o dimineață ploioasă</i> – Serghie BUCUR

101	Calendar. Noiembrie	
102	Proză	<i>Tina Valentina</i> – Silvia BITERE <i>Victima; Profetul</i> – Dumitru BALABAN
106	Poezie	Nadea WARTMAN Irina ALEXANDRESCU Ovidiu Cristian DINICĂ
112	In memoriam	<i>Requiem pentru Lellu Nicolae Vălăreanu (Sârbu)</i> – Silviu GUGA
114	Vitralii	<i>La umbra chinului în floare</i> – Anton Holban – Silviu GORJAN
119	Didactica	<i>De la D-I Trandafir la D-I Vucea și alți dascăli</i> <i>(și ne-dascăli) de pe-aici</i> – Maria IONICĂ
125	Etnografia	<i>Obiceiuri de întraajutorare în muncă. Claca și șezătoarea</i> – Claudia BALAȘ
128	Galeria de artă	<i>Marius Bunesu</i> – Ioan IOVAN <i>George Păunescu. O viziune nostalgică</i> – Loredana IANOVICI <i>Grupul de Sud sau povestea unei vecinătăți artistice</i> – Cătălin PODOLEANU
138	Teatrul zilelor noastre; Cartea zilelor noastre	– Adrian SIMEANU
140	Calendar. Decembrie	

Materialele pentru nr. 34 (februarie 2021) al revistei vor fi trimise pe adresa de e-mail voinescu.sandu@yahoo.com până la 20 decembrie a.c. în word, Times New Roman, 14, cu diacritice și corectură.

Editorial

Cămașa de forță și cercuri, și crete, și cruci

Dorin POPESCU

Pentru un european cu exercițiu cultural minim, **sunt de neimaginat Balcanii fără fantastica amprentă spirituală românească**, ce va fi ajuns, în veacurile trecute, până la Adriatică. Toți munții Serbiei, Bosniei, Albaniei, Croației și Muntenegrului, drum al mătăsii pentru români (vlahi/aromâni etc.), vor fi fost timp de multe sute de ani spațiu de circulație liberă a boierilor și oierilor noștri, coridor al transhumanței, loc de refugiu, pretext de schimburi culturale și economice, spațiu ritualic pentru o cultură ce va fi rezistat, încăpățânat, multora dintre răutățile vremii. **Și acum această cultură rezistă, acolo.** Câteodată numai prin topografie, precum în cazul urmelor românești din Bosnia și Herțegovina. Câteodată prin vectorii ei spirituali și culturali de expresie aromânească, pe care *OltArt* îi va fi detaliat într-o ediție specială anterioară. **Însă această cultură rezistă mai ales prin lecția de supraviețuire, în Serbia, a unei puternice comunități românești (vlah),** divizate artificial (geografic, politic și etnic) în două mari comunități locale – comunitatea românească din regiunea Voivodina și, respectiv, cea din Valea Timocului (parte a Serbiei de nord-est). Divizarea artificială cunoscută a comunității românești din Serbia în *români* și *vlahi*, pe baza unor politici de segregare

implementate sistemic de către autoritățile de la Belgrad, precum și diferențele uriașe de asigurare a drepturilor specifice identității naționale proprii (această diferență face ca vlahii din Timoc să reprezinte cea mai pauperă comunitate etnică din Serbia din punct de vedere al drepturilor identitare), au dus la autentice falii identitare între românii din Voivodina și cei din Timoc, falii cultivate în mod insidios de către autoritățile sârbești, cu scopul de a slăbi coeziunea puternicei comunități românești din această țară. **Prea puține va fi făcut cu adevărat Statul Român spre a atenua crucile acestor falii...**

În momentul de față, comunitatea românească din Valea Timocului reprezintă, poate, **cea mai oprimată comunitate românească istorică din jurul României.** Cu gândul la suferințele românilor/ vlahilor din Timoc, precum și la celelalte comunități românești istorice din jurul României (precum cea din Ucraina), cu speranța secretă că autoritățile de la Belgrad își vor aduce totuși aminte că trăiesc și ele în secolul 21 (secol al libertăților și al ecumenismului, secol al luminii și al civilizației, secol al umanității în sensul cel mai înalt și larg al său), am scris aceste rânduri.

În care propun **o nouă perspectivă privind rolul comunităților**

românești istorice din jurul României pentru consolidarea proiectului de țară al României, o perspectivă care iese din canoanele înguste ale simplei obligații istorice și etice de coeziune în cadrul aceluiași tipar identitar.

Rolul comunităților istorice românești din jurul țării pentru dezvoltarea, modernizarea și securitatea națională a României este determinant. În afara acestora (și a aliaților), singura resursă de care dispune România este cea internă. Aceste comunități reprezintă o autentică **centură de siguranță** pentru România, cu rol geopolitic protector.

În condițiile actualelor **turbulențe geopolitice** manifestate peste tot în lume și în mod special în Balcani și în zona extinsă a Mării Negre (regiuni cu potențial exploziv în creștere), **noi vectori geopolitici** (valurile neo-naționaliste, recrudescența extremismelor, contuziile generate de conflictul ideologic național – european – global, apetența hegemonică a unor actori politici globali, noile forme de război hibrid, insistența asupra dezinformării globale prin *fake news*, război informațional etc.) par a crea **obstacole netradiționale în menținerea stabilității și securității regionale**. Țările din regiune resimt din ce în ce mai imperios nevoia de protecție împotriva acestor turbulențe, pentru a putea **proteja** securitatea națională, interesele proprii și interesele aliaților. În această paradigmă, **centura de siguranță** pe care o reprezintă, pentru România, românii din jurul ei și comunitățile lor, devine *de facto* o

centură de castitate, care protejează (pe alocuri chiar garantează) **imunitatea României la turbulențele geopolitice** de mai sus.

În ultima perioadă, se vorbește tot mai des despre **modelul ideal de relaționare între țara istorică și țara de proveniență** (variantă secundară: **țara de origine și țara de adopție**), **prin intermediul comunităților lor etnice reciproce** (mă folosesc aici de conceptele *țară istorică și țară de proveniență* în sens metaforic, conotativ, pentru a simplifica schema logică; în cazul nostru, *țara istorică* este România, iar *țările de proveniență* – țările din vecinătatea României, din aria de etnogeneză românească, în care trăiesc comunități istorice românești **autohtone** – în special Ucraina, Serbia, Ungaria, Bulgaria; concepte alternative, *țara de origine și țara de adopție* sunt funcționale mai ales în discuțiile privind comunitățile tip *diaspora*). În mod aparent bizar, se invocă prioritar (în special de către etnicii români din Ucraina, R. Moldova și chiar Serbia) un posibil **model maghiar** de protejare a drepturilor minorităților etnice maghiare din țările vecine Ungariei (în particular România, Ucraina, Slovacia). În centrul acestui **model maghiar** stă principiul potrivit căruia ceea ce decide (cu sau fără *ucaz* de la Budapesta) o comunitate maghiară din vecinătatea Ungariei că este relevant pentru sine, pentru supraviețuirea și prezervarea identității proprii, reprezintă (teoretic) baza ideologică de sprijin a autorităților de la Budapesta. Altfel spus, guvernul ungar lasă la latitudinea comunităților etnice proprii din afara Ungariei stabilirea liniilor prioritare și strategice de supraviețuire și rezistență pentru comunitatea respectivă. Am auzit acest principiu invocat foarte des, cu claritate și chiar

ostentație, în numeroase cazuri conflictuale și/sau tensionate.

Mă voi folosi de acest principiu, respectiv de *modelul maghiar* (din păcate, Bucureștiul nu a știut/ putut să dezvolte un model de relaționare care să fie văzut drept paradigmatic în plan regional), pentru a evidenția și mai clar conceptul *centurii de castitate*.

România dezvoltă politici interne și externe în conformitate cu interesele naționale și ale aliaților definite în legislația națională și în acordurile internaționale care definesc obligațiile noastre externe (prioritar față de UE, NATO, OSCE, ONU). În ultima perioadă, turbulențele geopolitice manifestate în plan regional și global împiedică tot mai clar atât derularea unor politici coerente, cât și îndeplinirea obligațiilor externe în totalitatea lor. **Principalele turbulențe geopolitice cu efect asupra liniștii (construcției) interne** sunt: trendurile populiste și naționaliste din Europa; mirajul politicii *iliberale* (pseudo-democratice, a-democratice), promovate de țări din Europa de Sud-Est (se invocă în acest sens prioritar țări precum Ungaria sau Polonia); oboseala geopolitică a ideii europene și minarea construcției europene, din interior și exterior; tendințele de reconfigurare a unei noi ordini globale, manifestate pregnant în regiune; tendința marilor actori de rezolvare prin forță a situațiilor conflictuale, eludând etapele intermediare de dialog și negociere, construirea de noi alianțe strategice, atipice/netradiționale, în regiune; înlocuirea forței dreptului cu dreptul forței în sistemul juridic regional și internațional etc.

Se construiește astfel o nouă paradigmă geopolitică, una care poate avea efecte devastatoare în special asupra țărilor (medii și) mici.

Noua paradigmă conține *paraziți* care afectează liniștea internă, stabilitatea și securitatea națională a țărilor aflate încă în afara loviturilor directe, precum România. În unele dintre țările vecine, prioritar Ucraina (țară aflată în conflict direct, pe teritoriul căreia are loc un război hibrid), Ungaria și Serbia (țări care promovează insistent conceptul politicii iliberale, care le apropie ideologic mai mult de Moscova decât de Bruxelles) și R. Moldova (țară în care interesele geopolitice ale Moscovei generează acțiuni ideologice catastrofice în plan intern), **turbulențele geopolitice de mai sus par a produce un efect concentric (deliberat sau accidental) asupra României**. Românii din jurul României produc astfel o *centură de castitate*, care protejează puritatea politicilor interne și externe proprii ale Bucureștiului, împotriva riscului de *import de impuritate* din regiune. **Comunitățile istorice din jurul României nu sunt doar o centură de siguranță, care apără și protejează România din punct de vedere securitar, ci și una de castitate, care apără și protejează puritatea politicilor ei.**

Devine acum evident cum funcționează așa-zisul *model maghiar* în privința *centurii de castitate* ridicată de românii din jurul României spre a proteja Bucureștiul: prin politicile deschise, democratice, civilizate, tolerante promovate de comunitățile istorice românești din țările vecine, se creează un **zid protector** (altul decât zidul de cărămidă proiectat/ construit de către actualul președinte american la granița cu Mexicul, altul decât tragicele garduri sovietice de sârmă ghimpată, altul decât gardurile de sârmă ghimpată pe care unii dintre

vecinii noștri le au în vedere spre a împiedica fluxurile de imigranți sirieni etc), care poate feri România de efectul în cascadă al acestor turbulențe geopolitice.

În egală măsură, logica de protecție a castității este una de tip reciproc. **România trebuie să funcționeze ca o autentică centură de castitate pentru comunitățile sale istorice din vecinătatea țării.** Dacă Bucureștiul a obosit și nu mai poate susține imperativele constituționale de sprijinire a românilor din vecinătate (potrivit art. 7 al Constituției României, Art. 7 – Românii din străinătate, *Statul sprijină întărirea legăturilor cu românii din afara frontierelor țării și acționează pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase, cu respectarea legislației statului ai cărui cetățeni sunt*), atunci acesta nu mai poate funcționa ca **centură de castitate pentru conaționalii săi din afara frontierelor țării.**

Obligațiile morale ale comunităților românești și cele constituționale (și deopotrivă morale) ale Statului Român sunt **obligații în oglindă**, ele asigură **protecție reciprocă împotriva tuturor intemperțiilor geopolitice externe.**

Fără un sprijin consecvent din partea Statului Român, asumat constituțional prin art. 7, comunitățile românești nu pot asigura protecția bunei funcționări a politicilor interne și externe ale României, întrucât nu le pot feri pe acestea de turbulențele din exterior, iar fără sprijinul și protecția comunităților românești Bucureștiul nu poate miza exclusiv pe resursa internă pentru derularea de politici credibile și de anvergură.

Când unul din cei doi actori ai acestei relații organice și geopolitice nu își îndeplinește rolul atribuit în relație, **centura de castitate se transformă în curea de transmisie**, respectiv prin comunitățile românești s-ar transmite spre România *impuritățile și paraziții* ideologici ai lumii moderne (naționalisme, populisme, tensiuni inter-etnice, politici și practici *iliberale*, slăbiciuni obiective ale democrației, autoritarisme, provocări inter-etnice, agresiuni, xenofobii, șovinisme etc.), iar din România s-ar putea transmite către țările vecine, prin intermediul comunităților noastre istorice, *impurități și paraziți* similari.

În general, **abordările analitice privind rolul geopolitic pe care îl au comunitățile istorice românești pentru securitatea și stabilitatea României** (deopotrivă pentru cea regională) **lipsesc.** Accentul se pune pe dimensiunea ideologică tradițională (menținerea și dezvoltarea identității naționale), în detrimentul evaluărilor de tip geopolitic.

Prin asigurarea unui rol, descris mai sus, de *centură de castitate*, **românii din jurul României contează geopolitic pentru București.** Ei controlează, filtrează importul de turbulențe geopolitice, nepermițând puseurilor naționaliste și xenofobe să atingă România și să altereze capacitatea acestei țări de a exporta liniște, certitudini și europenitate în jur.

Responsabilitatea morală a acestor comunități este legată de **condiția exemplară față de excesele altora.** Unele dintre țările vecine României nu au o istorie statală de lungă tradiție, ca atare nu au (pe deplin) nici exercițiul și obișnuința

măsurii, răbdării și echilibrului, hrănindu-se exclusiv din iluzia că tot ceea ce se iese din logica istoriografiei și ideologiei proprii șubrezește construcția statală proprie. **În astfel de state, existența unei comunități istorice românești este (sau trebuie să fie) o binecuvântare.** Aceste comunități au certitudinea și liniștea de a fi autohtone timp de câteva milenii și **pot da consistență și valoare, prin forța vechimii și continuității, chiar proiectelor statale ale acestor țări.** Aceste comunități au experiența istorică a legăturilor lor organice cu Europa și cu valorile ei, **aceste comunități pot importa, în țările lor de proveniență (adopție), europenitate și modernitate.** În R. Moldova, Serbia și Ucraina, țări care aspiră la aderarea la construcția europeană, existența comunităților istorice românești trebuie valorificată la maximum de către autoritățile statale respective, în interesul parcursului european al acestora și al echilibrului și stabilității interne proprii. **Ele asigură cordonul ombilical care leagă țările lor de Europa și de valorile autentice ale Europei.** Ele asigură **garanția unui parcurs european fără sincope al țărilor lor**, ele asigură filtrul necesar epurării proiectului european al țărilor lor de impurități nespecifice și iluzorii (precum aderarea țărilor respective la proiectul geopolitic alternativ euro-asiatic).

Comunitățile istorice din jurul României sunt, din această perspectivă, o centură de siguranță a proiectului european al țărilor lor (în special Serbia, Ucraina și R. Moldova), precum și o centură de castitate a proiectului european în aceste țări. Românii din țările vecine României apără, protejează și facilitează parcursul european al acestor

țări, dau legitimitate acestui proiect european, dau plus-valoare acestui proiect, dau garanția corectitudinii proiectului european și constituie **un motor geopolitic de supremație a vectorului european în competiția acestuia, vizibilă sau nu, cu proiecte geopolitice alternative** (proiectul euro-asiatic, refacerea spațiului de influență post-sovietic etc.).

În terminologia geopolitică, efortul structural al unui stat pentru sprijinirea, consolidarea, chiar promovarea identității minorităților etnice de pe teritoriul său este numit *fidelizare*. Statele își *fidelizează* minoritățile etnice rezolvând nevoile acestora (intelectuale, comunitare, economice, culturale, logistice, ideologice etc.), sprijinind comunitățile și creând acestora un cadru optim și confortabil (cu notabila nuanță a eliminării oricărui risc privind *fidelizarea excesivă* prin *discriminarea pozitivă a minorităților în raport cu minoritatea*, situație despre care experții spun că a atins cote alarmante în județele Harghita și Covasna). **Fără fidelizarea minorităților etnice, statele din această regiune pot deveni oricând teatre de război.** Exemplul *Novorossia* (tentativele de creare a unei formațiuni statale rusești mitice / ficționale pe teritoriul Ucrainei, în raioanele din estul acestei țări, prin invocarea, ca pretext, a unor măsuri anti-rusești ale decidenților de la Kiev) poate fi edificator, deși cauzele primare ale acestui fenomen transcend relațiilor interetnice (mai degrabă *Novorossia* reprezintă pretextul ideologic al implementării unui proiect rusesc de expansiune teritorială).

În fine, pentru că **aceste comunități reprezintă centuri de castitate ale proiectului european al**

țarilor lor de proveniență, și aici funcționează (ca și în relația dintre comunitățile istorice românești și România) logica reciprocității: țările de proveniență (adopție) au obligația de a menține, consolida și promova identitatea comunității etnice românești în calitate de comunitate etnică și culturală europeană, depozitară a unor valori europene către care chiar țările respective tind. Fără acest sprijin acordat identității comunităților istorice românești, fără conștientizarea acestei paradigme, **proiectul european al țărilor respective nu va fi niciodată atins. Nu va fi niciodată legitim. Nu va fi niciodată credibil.**

Dacă actualele cercuri geopolitice evolutive sunt de tip negativ (nu privilegiază coeziuni regionale, nu favorizează dialogul inter-statal, potențează tensiuni și tulburări, chiar conflicte și cataclisme), **rolul geopolitic pozitiv al românilor din jurul României este să găsească evadări din cercul strâmt și tragic al geopoliticii. Împreună deopotrivă cu România și țările de proveniență (adopție).** Cine vrea să iasă singur din încercuirea geopolitică actuală, din cercurile de cretă geopolitică, este un romantic fără suport. Evadarea din cercul geopolitic nu este posibilă decât prin coeziuni, prin dialog, prin răbdare, prin evitarea exceselor, prin evitarea puseurilor naționaliste, prin echipă. **Deocamdată, ceea ce leagă toate țările din vecinătatea României este proiectul european.** Menținerea și consolidarea acestuia, protejarea acestuia de puseuri, excese și tulburări geopolitice catastrofice reprezintă **evadarea reală din tirania noii paradigme geopolitice turbulente.**

Iar **drumul spre Europa al unora dintre țările vecine României trece prin casele și cimitirele românilor.** Drumul spre Europa al acestora este pavat cu (de către) comunitățile românești din aceste țări. Fără grija acordată de statele din jurul României comunităților noastre românești, care sunt comunități europene, **proiectul european al țărilor respective nu va fi niciodată atins. Nu va fi niciodată legitim. Nu va fi niciodată credibil.**

România are și ea un rol major (aș spune decisiv) în dialogul cu aceste state. Dacă nu este capabilă să trimită către aceste țări **mesaje-tintă clare, consecvente, credibile privind sprijinirea comună și reciprocă a comunităților etnice, înseamnă că își ratează rolul de a construi evadarea comună din cerc.** Dacă nu are politici interne coerente, pozitive, de tip tradițional/liberal (nu în sens politic, ci ideologic, conform dihotomiei *liberal-iliberal*), loiale valorilor europene și angajamentelor asumate pe plan extern, va rata din nou **rolul de a construi evadarea comună din cerc.** Din perspectiva mea de interpretare, pe care mi-o asum integral, acțiunile Bucureștiului de sprijinire a comunităților românești din țările vecine prin intermediul dialogului direct cu autoritățile omologe din aceste țări nu mă conving: avem – în general – capacități reduse de a exploata acest instrument (dialogul interstatal), vectori slabi de dialog, ne lipsesc viziunea, coerența, tactul, mecanisme eficiente de exploatare a resursei umane calificate, câteodată lipsește chiar interesul real al reprezentanților noștri de a atinge sau rezolva *teme fierbinți*. În fine, nu (mai) avem o politică internă care să ne facă credibili în plan extern, o politică

internă care să genereze o politică externă solidă (a se vedea aici celebrul aforism atribuit lui Nicolae Titulescu).

Am demonstrat anterior, în dese rânduri, că marile „turbulențe” geopolitice din ultima perioadă (Siria, Crimeea, Donbasul, Israelul, Iranul, Orientul Mijlociu, Mediterana de Est etc.) reprezintă în fapt expresii ale **tentativelor marilor actori de revizuire a actualei paradigme geopolitice globale**. O politică externă a Bucureștiului incoerentă și sincopată, deloc proactivă (explicată **parțial** prin incoerența și slăbiciunile celei interne), a făcut din România în ultimii ani o **țară fără viziune, fără impact (major), fără inițiative geopolitice eficiente, fără credibilitate în plan extern**. În noua ordine globală/ mondială nu va fi loc pentru țările mici sau fără viziune. Lumea începe să respire altfel d.p.d.v. geopolitic, iar **Bucureștiul este departe de a juca o carte geopolitică proprie** – fără proiect de țară, fără viziune externă, cu gâlceve permanente între împărații goi de acasă, cu „tigri” (de dezvoltare economică) inventați și cu Centenar eminent ratat recent.

În Anul Centenar, **vom fi ratat șansa adoptării unui Proiect de țară pentru România** care să confere **viziune, anvergură și impact** viitorului acestei Țări, **un Proiect de țară decis de români, inclusiv de românii din jurul României**, care să definească liniile strategice ale dezvoltării României, inclusiv în domeniile: consolidarea legăturilor cu românii din jurul României; sprijinirea integrării europene a țărilor din regiune; lansarea dezbaterii instituționale privind viito-

rul relațiilor dintre România și R. Moldova; asigurarea reciprocă a drepturilor minorităților etnice în regiune; consolidarea coeziunii interne, încrederii și eticii colective etc. Nu știm când/dacă vom mai avea o șansă similară. **Fără un proiect de țară de acest gen, este greu de imaginat o supraviețuire onorabilă a României în viitoarea paradigmă geopolitică.**

În toată această perspectivă geopolitică, avem un **triumghi geopolitic echilateral** care trebuie să rămână stabil: **România (țara istorică a comunităților românești) – comunitățile istorice românești din jurul României (la care se adaugă minoritățile etnice de pe teritoriul României) – țările de proveniență (adopție)**. Când triumghiul tinde să devină isoscel, pe oricare din laturile sale, evadarea comună nu va da roade. **Evitarea naufragiului geopolitic comun este posibilă doar dacă triumghiul de mai sus este atent și viu.**

Deocamdată, în Timoc, acest triumghi nu este isoscel, ci pură fantezie. **Nu îmi pot imagina împlinit visul european al Serbiei** (oricât de subțire și de orgolios ar fi acesta la Belgrad) **fără cărți de limbă română în casele vlahilor din Timoc**; fără școli de limbă română și fără biserici; fără preoți și dascăli români; fără abecedare românești; fără circulația liberă și reciprocă a românilor din Timoc la frații lor din Timișoara, Slatina, Iași sau Constanța. **În absența acestora, visul european al Serbiei va rămâne o utopie iliberală**, un cerc de cretă cu evadări imposibile, o cămașă de forță sub care aripile de înger rămân închise *à jamais*...

Florian COPCEA

Trei poeți români din Serbia

Slavco ALMĂJAN – evaluări poetice și estetice

Literatura română contemporană din Serbia, deschisă experiențelor europene, întruchipând forme și manifestări de creație ontologice, este marcată de un sincronism sincretic relativ. Convertită la un modernism profund paradigmatic, în aparență situat la marginea unui spațiu multilingvistic și multi-cultural, aceasta a evoluat sub principiul aculturației și al unor încrucișări identitare care au orientat-o spre o inevitabilă ruptură de tradiție, organicistă, spre – să-l cităm pe mentorul modernismului, E. Lovinescu – „biruința conceptului estetic, fără alterări de elemente străine”.

Stăruința procustiană a literaților de a o ridica dintr-un nonconformism și un anonimat pervers s-a manifestat în direcția identificării unor limbaje vitale, inovatoare, consecvente formelor estetice occidentale, astfel încât să genereze o decendență artistică textențială, absolută.

Printre sisifii existențiali care și-au asumat, după întemeatorul modernismului, Radu Flora, rolul de a revoluționa literatura de expresie românească din Serbia, chiar de la debutul său literar (cu volumul de versuri *Pantomimă pentru o după-amiază de duminică / Pantomima za nedeljno popodne*, Editura Matica Srpska, Novi Sad, 1968), produs în chiar perioada constrângerilor proletcultiste, s-a aflat

Slavco Almajan. Poetica sa, subsumată unui antimembris spectacular, transistoric, se situează sub semnul unei autenticități, să recunoaștem, entropice. Pe parcursul evoluției sale literare poetul nu se mai conformează canoanelor care, într-un anumit fel, l-au consacrat, detașându-se astfel vizibil, ireversibil, de tradiția parnasiană. Esența modalităților sale de exprimare poetică, din această perspectivă, este universală, poate în exces reflexivă, în care depistăm vocile memoriei dezlănțuite și în retorica și jocul conștientizat al livrescului din abundență cultivate în literatura română a vremii. La niciun alt poet român din Serbia nu există o mai mare disponibilitate de a descifra codurile insolite ale scriiturii continuu dominate, în chip mitic, de un verbiage autarhic sacru. Există suficiente temeiuri să considerăm că donquijotismul auctorial al lui Slavco Almajan, demonstrat în sensul impunerii unor ocurențe scripturale nealterate de manierism, practic îi configurează un destin ascensional.

Limbajul poetic, visceral, detașat și nontezist, îi testează capacitatea de seducție a ficțiunii încorporate în texte, demonstrând în acest fel existența unor lumi posibile, narativ reale: „Pe neașteptate se deschise cerul/ Ceea ce era neobișnuit la ora aceea/ Cerul era ca și câmpiile noastre/

Mai mult verde decât pregătit de nuntă// În fața cerului deschis era o mireasă/ Fii atentă i-am spus/ Dacă se va întâmpla să-ți apară o stea la nunta/ Nu te minuna/ Stelele vin nechemate la nunțile esențiale// Era sâmbătă pe-nserate/ Și pe cer nu apăruse nicio stea/ Și mireasa s-a plictisit așteptând să apară în fața ei/ Măcar o idee în formă de măr/ Atunci s-a întâmplat ceva cu totul neașteptat/ În curte a apărut un clown/ Dansă cu mireasa până spre sfârșitul verii// Într-un târziu cerul se închise din nou/ Și cum se închise cerul/ Suspiciosul manifestă interes față de lumea imaginară” (*Interes pentru lumea imaginară*).

Această violentare interiorizată, angoasantă, a poemelor sale patentează misterul viziunilor, fapt care ne pune în situația delicată de a recunoaște că poetul, valorificându-și până la saturație imaginația, cum sugera Paul Valéry, (inter)mediază poeticul în așa măsură încât totul devine un hipotext, chiar și viața sa, care este relevată ca o realitate fizică incontestabil ființială, existențială adică. Discursul liric al lui Slavco Almăjan, grav și previzibil, în esență metafizic, corespunde unei hermeneutici orientate spre o simbolistică transfrastică: „Eram obișnuit cu tot felul de surprize/ Mai ales cu propria mea identitate/ Memoria personală nu era altceva decât o colivie// Lucrul acesta părea absurd deși armonios poziționat/ La prima vedere totul aparținea ficțiunii/ Pasărea din colivie era protejată de indiscreție/ Deoarece era invizibilă și crescută între trecut și viitor/ Era stadiul alternativ al vârstelor și al cunoașterii// Am vrut să scot pasărea din colivie/ Dar cum să scoți o pasăre invizibilă// Confruntată cu

ideile mele despre libertate și zbor/ Trebuia întâi de toate să demontăm colivia// Am adus fel de fel de unelte/ Am încercat să ne eliberăm de anumite texte de epocă/ Să ne întrebăm cum pasărea putea să devină invizibilă/ Că ea nu era înger/ Nici ființă născută din ideea de nemurire/ Și nici nu se asemena cu efectul invers// Era foarte greu să demontăm colivia/ Că și ea încetul cu încetul devenise invizibilă/ În sfârșit era atât de clar că-n fața noastră nu mai era nimic// Îmi este imposibil să spun cum mă simt acum/ Nu mai am pasăre nu mai am colivie/ Și ceea ce este mai grav// Nu mai am nici identitate” (*Demontarea coliviei*).

În volumele de poeme de până în 1989, anul descătușării culturii în Europa de Est, când conștiința și cuvântul și-au obținut libertatea de exprimare – *Bărbatul în stare lichidă* (1970), *Casa deșertului* (1971), *Liman trei* (1978), *Labirintul rotativ* (1983), *Mutația punctului* (1986) *Efectul contraselor* (1989), Slavco Almăjan nu urmează mode și modele devenite celebre, el aspiră spre orizonturi prozodice nevalorificate de alți creatori, spre o imagerie enigmatică, mult mai expresivă decât cea utilizată până la saturație de predecesorii săi. Sinele este disecat la extrem, paradoxul cultivat cu nonșalanță, obsesiv am spune, dorința de a refuza formulările poetice puse la dispoziție de literatura românească minoritară prin exponenții ei marcanti – Vasko Popa, Radu Flora, Ion Marcoviceanu, Mihai Avramescu, Ion Bălan – tot mai evidentă: „De ce ai venit/ Ce dorești să afli de la noi/ Cum ne contrazicem fără imaginație/ Cum ne certăm din toamnă și până în primăvară/ Pleacă să nu pierzi trenul//

Dacă rămâi încă o zi/ Vom deveni prieteni/ Vom spune generațiilor de mâine/ Că ne-am înțeles și ne-am lăudat// În sfârșit/ Ți-am arătat o fotografie din copilărie/ Nu te cunosc astfel mi-ai spus/ Ești îngălbenit ești altul/ Ești zona sepia// Mi-am dat seama că ar fi bine să nu ne mai vedem/ Să nu ne mai amintim de alte vremuri// Corect/ Cum nu se putea mai corect” (*Amintindu-ne de alte vremuri*).

Copleșit de un anticalofism pândit de reflexele unor „erezii” sintactice inovative, Slavco Almăjan își transferă, cu o îndrăzneală indefinibilă, logosul în poezie, numai aici existând, se pare, șansă de evadare în miracol. În lumea imediată, neficțională, unde măștile eului ascund stările și trăirile afective ale creatorului, viziunile sunt iluzorii, aparent nedeformate, non-suprarealiste, labirintice.

Pentru a ne iniția și apropia în arta sa poetică, parabolică, seducătoare, mult borgesiană, poetul, sugerându-ne că limbajul, într-adevăr, este un fenomen estetic, ne convertește la ceea ce Gérard Genette numea *acronie*. Desigur, tehnica utilizată, deși indică neconcordanța dintre realitate și utopie, dintre ficțiune și veridicitate, ne permite să ieșim din confuzie, să înțelegem mult mai exact înțelesul actului locutoriu, aceasta devenind în primă fază mult mai mult decât un mecanism în stare să creeze un altfel de univers al imaginarului, postulând fără sincope absolutul ideii de poezie: „Ce este poezia/ Nu mă întreba în felul acesta/ Nu mă întreba ce este Ea/ Ce ar putea să-ți răspundă cel ce o scrie// Tu cel ce mereu întrebi/ Ce ai vrea să știi/ De ce te umilești întrebând de dimineața și până seara/ Ce este poezia...” (*Mizeria întrebărilor*).

Vocea textului devine, într-o atare împrejurare, eco-ul reverberat al emoțiilor trăite până la ultimele lor consecințe, când se multiplică, topindu-se vârtos și voluptuos, spre o existență histrionică: „Erau niște amintiri de o mare intensitate poetică/ De parcă niciodată nu s-a întâmplat nimic/ Încă nu știam pentru cine scriu/ Pentru delirul sentimental/ Pentru vitalitatea timpului crud care vine// Undeva am întâlnit o idee ca o piatră de hotar/ Nu era decât o înșelăciune/ Încă un manuscris neatins de timp” (*Viața de pianist a amintirilor*); sau: „În fiecare an câte un text crește/ Pe paginile scrise acum un secol// Unul dintre texte crește/ tocmai în această zonă/ Lipsită de misterele paralele ale iluziilor spulberate/ Crește atât de mult/ Încât nu se mai poate identifica cu adevărul/ Readus la simplă realitate// E cazul să medităm asupra acestui neobișnuit fenomen/ Și să ne întrebăm dacă lucrurile neobișnuite/ Depășesc felul de gândire obișnuit” (*Texte care cresc*).

Depoetizarea tranșantă a poeziei, operație de extracție postmodernistă, proprie, după 1989, lui Slavco Almăjan, substanțială, concură cu toate riscurile la valorizarea estetică a unor motive literare tradiționale, devenite laitmotive. Cât de neobișnuit ar părea, deconstrucția convenționalului traduce fidel angoasa lumii fictive, în esență mult mai plauzibilă decât cea în care viețuiește. Mișcarea în cerc aduce senzația unei aventuri stranie într-o antilume unde mitul scriiturii se explică prin denunțarea avatarurilor facerii scriiturii. Poemele din *Post-restant în arhipelag* (1999), *Somnul oglinzii* (2003), *Ieșirea din clepsidra* (2000), *Crescătorul de enigme* (2008),

Fotograful din Ronkonkoma (2009), *Mansarda de vest* (2012), *Un pește a sărit din acvariu* (2017) confirmă exact intangibilul „stil Slavco Almăjan”, punerea în abis a ambiguității, a „înțeleșurilor și neînțeleșurilor” creației: „Renunț la poemele mele scrise în decembrie/ La surprizele sentimentale de sărbători/ E atât de limpede că timpul nu se mai ascunde în cărți// Dacă stai și te gândești ce se întâmplă în jurul tău/ Vei înțelege că această lume e în afara poeziei/ Chiar în afara cerului deschis// Nu te nelinești/ În curând vom renunța la sensul ascuns al lumii alegorice/ Poemele mele bine educate vor deveni aproape imposibile/ Eliberându-ne de prejudecăți/ De iluzii fosforescente// Realitatea se va adapta textelor noi/ Reînnoirii versului orizontal/ Mergând în vârful picioarelor/ Spre serpentinele dintr-un alt vis” (*Lumea în afara poeziei*); sau:

„Trebuia să te surprind/ Ca să înțelegi ce am vrut să-ți spun// Nu era nu știu ce/ Dar era ceva foarte important/ Ceva atât de necesar poeziei de astăzi// Intenția mea era clară/ Treceam de la o idee la alta/ Pentru a te convinge în existența lumilor imaginare/ Pentru a sări din brațele tale în brațele amintirilor/ Ceea ce de la distanță putea fi previzibil// Iar din apropiere un factor de risc// Trebuia să te surprind și să-ți spun/ Că viața trece nepăsătoare/ Pe

lângă doctrinele și dogmele de ieri și de azi/ Și că tot ceea ce era la început dulce/ Devenise amar și aparent invizibil” (*Existența lumilor imaginare*).

Dacă am fi obligați, lapidar, din unghi estetic să-i definim poezia, am spune imediat, fără să o asemuim cu „acel ceva plătând, înaripat și sacru” (Platon), că la el aceasta se bazează pe principiul fenomenologic al păpușii rusești Matroșka: „A fost odată o bibliotecă/ Cu o singură carte/ Cartea cu o singură pagină/ Pagina cu un singur cuvânt/ Cuvântul cu un singur poet/ Poetul cu un singur vis/ Visul cu o singură cheie// Fabuloasa cheie avusese un singur cifru/ Și era unicul obiect de pe fața pământului/ Care știa să deschidă biblioteca visătorului/ De la mansarda casei de cristal// A fost odată o bibliotecă/ Cu o singură ușă/ Prin care se putea intra la naștere/ Și ieși după moarte” (*A fost odată o bibliotecă*), sau: „Văd bine ce se întâmplă în jurul meu/ Toamna pune punct peste cutia cu amintiri/ Punctul e atât de greu încât rupe o frunză// Pasărea pune punct exercițiilor de zbor/ Pune punct pe aripa dreaptă punct pe aripa stângă/ Punctele pleacă spre linia de sud// Vine un nor încărcat cu puncte/ Ziua și noaptea peste tot cad puncte puncte puncte/ Pământul devine supraîncărcat de puncte/ Un om cu geamantanul gol/ Trece pe lângă gară/ Adună ceva de jos/ Pune cele adunate în geamantanul său/ Repede îl închide/ Așteaptă/ Nu se știe ce așteaptă/ Îi cresc aripile așteptând// Punctele lovesc în interiorul geamantanului/ Deschide gura acestui monstru/ Strigă din interiorul geamantanului un punct// Deschide că vom întârzia la tren” (*Povestea punctului*). Ca într-o reacție în lanț, fiecare joc

poematic dezvăluie/înlănțuie un altul, devenind un story în care cuvântul și imaginea recrează viziuni ludice, perpetuând, cum bine sugera Marian Odangiu în *Alternativa labirintului* (Ed. Revistei Lumina, Panciova, 1990, p. 28), „duplicitatea aparentă a lumii”, unde „versul, poemul, poezia devin spațiul intermediar, care mijlocește concilierea rupturilor și a divergențelor, purtând mesajul convergenței și al identității, al poeticității primordiale prin care civilizația modernă se poate re-poetiza”: „Încă ne aflăm în fața cărții deschise/ A neobișnuitelor anotimpuri de taină/ Numai poemul de efect ține echilibrul dintre ieri și azi// Sub cer s-au întâmplat multe imprudențe/ Astfel că la întrebările de ieri/ Nu vom răspunde nici astăzi nici mâine// Pe neașteptate am intrat în joc/ În jocul care nu este o simplă imaginație/ Deoarece fiecare frânge linia orizontului/ Aruncând batista pe țămbal// Astfel stau lucrurile/ De când ne-am trezit cu implicații/ Asupra conceptului nostru de viață specific/ Pentru a scoate cuiul ruginit din perete” (*În fața cărții deschise*).

Privind din acest unghi poetica lui Slavco Almăjan, am îndrăzni să susținem, fără să facem abstracție de condiția sa de minoritar situat perpetuu la confluența literaturilor română și sârbă, că poetul își are scriitura sincronizată axiologic la modelele poetice universale: „Spune-mi care-i locul tău în poezia de astăzi/ Cum reușești să visezi în două limbi/ Cum treci râul peste două poduri de argint// Împarte mărul cu celălalt/ Citește-i cartea de două ori/ Poate vei afla ce se ascunde în arhivele poetice// În curând mă voi asimila/ Cu amintirile omului

liber/ Cu cei ce vorbesc despre echilibru și distanțe// Spune-mi la care izvor ne vom întâlni/ Spre a mărturisi în fața memoriei rescrise/ Cum ne-am cunoscut și cum ne-am pierdut printre stele” (*Locul tău în poezia de astăzi*). Este clar că translațiunea dinspre arhietipurile clasic moderne către cele postmoderne a generat în substanța lirică, un cod traductibil integrat miturilor de factură nichitastănesciană, imunizând în acest fel limbajul abolit „în favoarea unei stări neutre și inerte a formei” (Roland Barthes, *Gradul zero al scriiturii*, Editura Cartier, Chișinău, 2006, p. 62). A-l introduce, totuși, într-o schemă canonică tributară modernismului exotic (atât de mult exploatat de confrății săi de generație) ar fi un simulacru, mai întâi fiindcă el a formulat, „prin exorcizarea vidului existențial, [...] mitemele unui scientism modern” (Florian Copcea, *O istorie a liricii românești din Serbia*, Ed. Academiei Române, București/ Editura Libertatea, Panciova, 2018, p. 119), iar în al doilea rând fiindcă îi repugnă experimentalismul. Percepția reflectării ideii matriciale de apartenență la metaforo-ficțiune coincide, la Slavco Almăjan, cu „sensul și fascinația” actului poetic întemeiat tranzitiv din cuvinte „care n-au trecut încă prin gura omului”. Mistificarea realității și metamorfozarea ei, dincolo de fluxul și interferențele unei retorici persuasive, exprimă utopia și, în același timp, ubicuitatea absurdului. Ipostaza pe care o induce Slavco Almăjan este cea a Demiurgului care „scrie pe un cub de lumină”: „Aproape că nu-mi venea să cred/ Prezentul

dispăruse din fața mea/ Ceea ce am văzut/ Nu era decât o pată de vis/ Crescută în profunda mirare a vieții alternative// Viitorul poeziei nu e o idee abstractă am zis atunci/ Glasul îmi era schimbat/ Fragilitatea atipică a textului mi-a aruncat nisip în ochi// Am cerut ajutorul celor speriați și indignați/ Am cerut ajutorul celei mai vechi stele/ Nimeni nu-ți mai poate ajuta mi-au spus/ Era imposibil de înțeles în ce sac am căzut/ În ce făină de secară m-am trasformat” (*Transformarea peisajului interior*), „facerea poemului” devenind pentru el un travaliu al eului care investește sinele cu o funcție ireductibilă pentru a sonda în profunzimea spiritului transfigurat: „A întrebat un stejar la încrucișări de drumuri/ În câte zile a fost făcută lumea/ În o sută de zile a spus uliul cu două capete// Întreb din nou/ În câte zile a fost făcută lumea/ Șarpele și mărul a spus vulpea// Întreb ultima dată zise stejarul uitându-se spre mare/ În șase zile zise valul mării// Cum explici această minune întrebă bătrânul stejar/ Simplu zise misteriosul val/ Împarți o sută de zile/ La prezența șarpelui și mărului/ În zona incredibilă a imaginației/ Și totdeauna obții șase” (*Facerea lumii*).

Este limpede, „memoria” imaginilor epico-lirice trădează un eu însetat de simboluri esențiale prestabilite (bufnița, cartea, cutia, cuvântul, labirintul, lumea, nisipul, oglinda, oul, pasărea, peștele, poemul, ușa, versul, visul etc.), care oferă spectacol, demistificând și deconstruind, în mod fatal, tăcerea iluzorie a (ne)cuvintelor. Inițiind un dialog între *eu* și *celălalt*, poetul-narator ne dezvăluie preemi-

nența explorărilor cosmogonice ale adâncurilor abisale ale Ființei aflate în pendulare poetică între poesis și poiein. Investind în discurs filiații tematice (Gellu Naum, Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Zaharia Stancu) al căror numitor comun este fixat de „dialectica imaginarului”, Slavco Al-măjan se dedă la jocuri lingvistice cu largi deschideri meditative. Pornind de la complexitatea sensurilor noi pe care le transferă miturilor literare, elaborează și multiplică limbaje vii, memorabile, care îi evidențiază starea de poezie. Revelația provocată de charisma poeziei așază în câmpul fortificat al imageriei liniile de forță ale unei ecuații lirice definitorii pentru destinul său. În esență, adversar declarat al convențiilor literare, al „timpului care nu se mai ascunde în cărți”, el practică, investigând alte teritorii poetice decât cele tradiționale, tehnici literare postmoderne, investește sensuri noi, originare, arhetipurilor mitologizate, scoase parcă de la „naftalină”, ridică la o cu totul altă dimensiune, față de cum eram obișnuiți, condiția poetului și a creației: „Renunț la poemele mele scrise în decembrie/ La surprizele sentimentale de sărbători/ E atât de limpede că timpul nu se mai ascunde în cărți// Dacă stai și te gândești ce se întâmplă în jurul tău/ Vei înțelege că această lume e în afara poeziei/ Chiar în afara cerului deschis/ Nu te neliniști/ În curând vom renunța la sensul ascuns al lumii alegorice/ Poemele mele bine educate vor deveni aproape imposibile/ Eliberându-ne de prejudecăți/ De iluzii fosforescente// Realitatea se va adapta textelor noi/ Reînnoirii versului orizontal/ Mergând în vârful picioarelor/ Spre serpentinele dintr-un alt vis” (*Lumea în afara poeziei*). Substra-

tul profund metafizic al poemelor ne introduce în gnostica unui poet reflexiv, avid de noutăți estetice, în care aflăm multiplele posibilități sugestive și virtuale ale unui lexic riguros, în interiorul căruia imaginile capătă o singularitate particulară, gestant catartică.

„Cheia” cu care poetul închide misterioasa poartă a lumii pe care „Fiecare intra cu povestea sa/ Cu câte un punct de vedere foarte critic/ Cu dileme în traducere liberă” (*Zona urbană*) este bine supravegheată, calea spre abis fiind pavată cu inserturi intertextuale și revuistice de o rară finețe poetică: „Cineva bate la poartă/ Noi încă nu știm cine e/ Așteptăm/ Versul așteaptă în fața porții/ De parcă ar fi prietenul omului/ În copilărie prin poarta casei intrase taurul/ Roțile de la trăsură/ Rogozul umed// Versul ascunde ceva/ Ascunde copilăria/ Crezând că viața de azi este mai aromată și mai diagonală// Timpul trece și noi nu vom afla cine a bătut la poartă/ Ce s-a întâmplat cu taurul cu trăsura/ Nu vom afla dacă rogozul s-a uscat între timp/ Nu vom afla unde era ascunsă copilăria în vers” (*Treburile urgente*). Angoasa neantului spre care *alter ego*-ul poetului îndreaptă „realul tentacular” devine un substituent lăuntric al sensibilității ce i-a înnobilit propria istorie, propria trăire. Cu certitudine, desubstanțializarea lumii în instanțele narrative nu poate fi altcumva motivată decât prin suspendarea provizorie a realității, aceasta din urmă contaminată de vertijuri verbalo-existențialiste, întemeiate la baza întregului univers. Explorarea temeiului pentru care poetul își asumă dreptul de a purta mantia de zeu, spre a nu fi

vulnerabil la avatarurile vieții, ne obișnuiește cu ideea că ne-am putea salva identitatea ascunzând-o, ca pe o piatră prețioasă, sub apocalipsa unei clepsidre: „Cum am putea ca să vorbim cu piatra/ Să-i spunem tot ce-avem de spus/ Eu încă n-am aflat dacă viața ei este/ O cheie sau o glumă/ În orice caz e contrasensul presupus// Ideea unei pietre e destul de tristă/ Ascunsă precum șampania sub dop/ Îi dau cureaua mea s-o țină-n dinți/ Să ne salveze/ În caz că vine un potop...” (*În caz că vine un potop*). Nu mai puțin relevant este adevărul că poemele lui Slavco Almăjan susțin, ca o aluzie holistică, reflectări temporale despre lucruri (in)existente, dar divine, anume gândite să glorifice clipa și cuvântul, să-i dea putere omului să stăpânească continua fierbere a poeziei ce o emană realitatea și ficțiunea la un loc, ambele fenomene ale vieții, subordonate unui dicteu automat: „Apare un cuvânt și-ntrebă/ Care este locul meu printre moștenitori// Apare o pâine caldă și-ntrebă/ Unde este gura prin care voi trece/ Apoi apar umbrele descojite de trupuri/ Și multe cele apar întrebând// Întrebând pe cine” (*Clipa cea de taină*); sau: „Șapte zile eram cu poezia la braț/ Dincolo de oglinzile labirintului/ Dincolo de ziduri// Ne-am imaginat o himeră fără biografie/ Cu picioarele înfipite în nisipul istoriei secrete/ Cu păcatul specific în fața necunoscutului// Zahărul și sarea erau pe uscat și în apă/ Și în imaginația omului/ Sămânța și paiul împărteau singurătatea și adevărul// Himera se transformă în antivis/ Într-o gură deschisă într-o scorbură publică/ Și nu se mai împotrivi stărilor atipice/ Poetul a făcut atunci un gest suprafiresc/ Ne-a

învățat să trăim pe a treia treaptă/ A vieții concrete și relative// A ridicat picioarele femeii spre cer/ Și din cer a căzut mărul cel copt/ Între țâțele ei întărite de vârsta așteptării/ Îndrăznețul a împărțit mărul în două/ Se trezi și numără nouă opt șapte/ Descrescând spre pagina albă a dimineții” (*Numărătoarea inversă*).

Prin densitatea de ipostaze parabolice poemele lui Slavco Almăjan impun, fără tăgadă, o nouă ordine în lirosfia de sorginte românească din Serbia. Cum am văzut, ceea ce atrage insistent, asemenea unui magnet, la poetica sa, este, nu ezităm să adăugăm, sacralitatea actului de naștere al creației, poezia fiind, în termenii lui Heidegger, un „glas al ființei”, în consens cu vremea. Tocmai acest glas surprinde/imortalizează, în toate formele sale de manifestare, cuvintele și anticuvintele, tăcute sau rostite, care, implicit, produc texte care pun în funcțiune, amplifică, în afara oricăror paradoxuri, proiecții spectaculoase de imagini netrucate, în felul acesta așezând semnul egal între poet și poezie. Dar cuvintele nu trebuie judecate după ce spun, ci după mesajul pe care îl transmit și după imaginea pe care o trezește imediat în noi semnificația obiectului introdus în limbaj. Iată cum am putea lămuri, apelând la o aserțiune a lui Roland Barthes (*op. cit.*, p. 41), convulsiva stare de iminență, de combustie paradisiacă, în măsură să confere sens și efect creatorului și deopotrivă operei sale: „Această Foame de Cuvânt, comună întregii poezii moderne, face din discursul poetic unul teribil și inuman. Ea instituie un discurs plin de găuri și plin de lumină, plin de absențe și de semne care

suprasaturează, fără previziunea sau permanența intenției, fiind, prin asta, atât de opus funcției sociale a limbajului încât simplul recurs la un discurs discontinuu deschide calea tuturor Supranaturilor”.

În pofida (a)normalității și fetişismului ce ne sunt livrate oarecum profetic, vădind, din această perspectivă, un incontestabil coeficient de originalitate, Slavco Almăjan „realizează o adevărată «disecție» a actului poetic, opunându-se la dinamica limbajului, la cititul, decodarea textului...” (Catinca Agache, *Literatura română din Voievodina*, Ed. Libertatea, Panciova, 2010, p. 212): „Viața epică și plutitoare/ Părea o pasăre-n delir/ Am vrut s-o fluier/ S-o pun istoriei între picioare/ Dar mă simțeam pe lumea asta un musafir// O aripă trecea prin nori/ Și alta prin iarba virginală/ Pasărea făcea ou/ În dimineața prenatală// Inventam texte noi în vechea odaie/ Nu era început nici sfârșit/ Uscatul și apa treceau precum o oaie/ Prin inelul pământului înflorit// Eram la un pahar/ Cu buzele pe-un nor// În galerii imagine/ Pluteau ușor deconcertante/ Bucăți de taină și de zbor/ Știam că e un vis profund și pre-nevinovat” (*Înspăimântător*). Poetul este conștient de unicitatea sa estetică. Simptomatic, coborârea în tenebrele ființei umane concordă întotdeauna cu jocul subtil-tenace de-a Dumnezeu, Dumnezeu reprezentând pentru el esența indestructibilă a eternității, intens dominată de simboluri-metaforă. Nevoia de a dovedi, totuși, alteritatea ființei, derizoriul în care supraviețuiește, raportate la ideea de absurd, îl determină să trăiască în balans, între real și imaginea plăsmuită, între fic-

țiune și viziune, toate acestea concis disimulate în limbajul poetic, altfel spus în compoziții de o densă, tensională încărcătură reflexivă. Intenția poetului de a-și depune armele în fața instanței textului poate fi identificată în sugestiile de parabolă întrupată de logos și topos, termenul din urmă contrastând cu legitimitatea modelelor postmoderne pe care le-a acceptat sau la care a aderat. Poezia însă nu este un exercițiu neapărat asumat, ci un instrument deloc pervers de a dezambiguiza realitatea, de a ține ascunse, doar pentru inițiați, poverile, obsesiile, iluziile și idealurile Ființei. Acestea fiind arătate, putem admite că spiritul lui Slavco Almăjan s-a dezvoltat și a căpătat har înlăuntrul poeziei lumii lăuntrice și exterioare al cărei rost este axat pe anti-mimesis. Pentru a ajunge la performanța de a considera Poezia „un ordin: o somație adresată realului” (Ștefan Augustin Doinaș), a fost nevoie de trăiri, de multe renunțări și sacrificii, altfel „teoria ucide poezia” (Gellu Naum). Așadar, poezia, în general, reaşază lumea pe umerii lui Atlas, constituind un joc permanent de contraste. Slavco Almăjan nu este un „eretic”, chiar dacă, observăm, își criptează logosul urmând un țel al lui, numai al lui, ascuns, misterios. Nu este vorba de vreun exces de zel din partea lui de a practica „Cu ideea că am putea îmbrățișa trecutul și viitorul/ Cu un singur compliment de admirație/ Căzut din bolta cerului pe treptele casei” (*Compliment căzut din cer*), ci de dorința expresă de a înfrumuseța lumea creând un limbaj personal recognoscibil. Contrar consubstanțialității eiului liric cu principiile paradigmatic arhetipale, de sensibilitate artistică,

poetul se lasă sedus de daimonul textului, lucru care indică voluptatea scrierii, aceasta însemnând abolirea retoricii banale și acceptarea empatiei a cărei fervență este destul de surprinzătoare. Emoțiile sale sunt estetizate, versurile sunt scrise într-un registru fermecător, oarecum în opoziție față de convingerea lui Saint John-Perse care stabilea că un mare poem se naște din nimic. În fond, Slavco Almăjan își „figurează” mesajele poetice, deviind permanent sensul cuvintelor dintr-un punct într-altul, de la o stare de extaz la alta, urmând o stabilă strategie de restructurare a procedeelelor de expresie, implicând astfel tangența elocvenței și a unui hieratism ce se justifică prin laitmotivele reiterate, de o adâncă limpiditate.

În concluzie, poemele din antologia *Fascinațiile trezirii*, viguroase, echilibrate, pline de revelații, evidențiază calitatea sinestezică a lui Slavco Almăjan de a redescoperi mituri în lucrarea nobilă, fundamentală, de construcție poetică. Spectacolul stării de creație în extaz, dezlănțuită textual, în condițiile renunțării la punctuație, capătând o fluiditate greu de strunit, reprezintă o expresie a virtuților ideatice ale autorului, trădând permanenta incursiune a autorului în spațiul creației: **„Atunci se arată o nimfă de toată frumusețea/ Ținuse la piept o carte cu coperte de aur și argint/ Nimeni nu știuse nimic despre puterea magică a acestei cărți”** (*Man-sarda de Vest*). Vizionarismul său, aluvionar, labirintic, pe alocuri cu reverberații nichitiene și, nu în ultimul rând, vaskopopiene, făcând risipă de fantezism, reactualizează „tirania realului” într-un univers poemat precis

determinat și, evident, degajă un suflu nou în lirica românească din Serbia: „Acum e clar/ În locuința mea trăiește o pasăre exotică/ În fiecare zi rupe din cărți câteva cuvinte/ Mănâncă idei metafore istorii sentimentale// S-ar putea să mă trezesc fără bibliotecă/

Chiar fără entuziasm// În cazul acesta/ Lucrurile vor deveni mai insuportabile/ Și mult mai distanțate de viața reală// Va fi nevoie de o explicație imediată/ Pentru a ști dacă merită sau nu/ Să alungăm pasărea din acest poem” (*În cazul acesta*).

Introducere în paradigma poetică a lui Nicu Ciobanu

Situat în avangarda mișcării optzeciste de validare a poeziei postmoderne românești din Serbia, Nicu Ciobanu, poet al stării de grație, lucid și introspect, dezbracă mantia lui Vasko Popa (cu care se înrudea în volumul de debut, *Păsări neînșăuate*, Editura Libertatea, Panciova, 1981) și își încearcă norocul îndreptându-se, dintr-un reflex/impuls controlat, spre (re)sacralizarea ludicului, creația sa de acum ținând de fenomenul de „punere în abis” (André Gide) a realului exploratoriu. Asumându-și, mai curând impunându-și, ideea de înnoire a limbajului poetic, fără să se lase dominat de complexe, creatorul reușește să se delimiteze de „extazul intelectual” (Matei Călinescu, *Conceptul modern de poezie*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005) prin renunțarea la tentantele convenții prozodice, la calofilie, demonstrând că poezia românească din Serbia, tânără, dezorientată de „utopii” arhetipale și în căutare de modele, dispune de resurse fertile în reformarea cosmogoniei tradiționale: „Vârtejul căutării propriei identități/ este mai mult decât blestemul/ la care omul se supune,/ din care mușcă, răsfoindu-și viața.// Uneori se ascunde de sine într-un repaus/ sau într-o goană după vânt./ Este neputincios să deschidă ușile altor cunoașteri,/ pe care nu le va găsi,/ frământat

de ispita că ele există totuși,/ așa cum există lumile paralele” (*Căutarea propriei identități*), și „Suntem născuți din libertatea de a fi ceea ce suntem,/ să înțelegem că niciodată/ nu trebuie ascultată vocea altuia,/ dacă ea nu vine și dinăuntrul nostru,/ că adevărul este în noi,/ altfel am risca să rămânem/ prizonierii lecțiilor de falsă admirație” (*Lecția de admirație*), sau: „Nu există întoarcere/ pentru cei care au ratat calea/ spre cunoaștere și adevăr./ Nu mai poți recupera lumina stinsă,/ te-alegi cu tristețea și nonvaloarea./ Ne împingem la periferia geografiei spirituale.// Nimeni nu sare din portativ,/ nici măcar asta nu știm să o facem –/ emanăm un patetism/ care îți provoacă suspine și crampe./ Respirăm prin aceleași tipare/ ale golului cultural./ Vânăm himere, ne cârdășim în neputințe/ Cultura se mărginește cu non-cultura,/ cu mimarea culturii.// Vine o vreme în care nu mai avem timp/ și nici iluzii,/ atunci timpul nostru va fi scurs demult” (*Neputință*).

Analizată din această perspectivă, poetica lui Nicu Ciobanu se relevă, paradigmatic și persuasiv, înlăuntrul culturii române din spațiul multi-etnic sârbesc, printre temele preferate aflându-se: existența, iubirea, trecerea ireversibilă a timpului, creația, cunoașterea, visul, moartea. Toate acestea

sunt înfățișate în texte cu sensuri sintagmatice, în ipostaze metaforice absolute – labirintul, ochiul, oglinda, cuvântul, jocul, lumina, puiul de cuc, cercul, oul, călătoria, întâmplarea, realitatea și multe alte ezoterisme și asocieri care, în cele din urmă, exprimă starea sa de spirit, dorința de a pune în ordine universul [...]

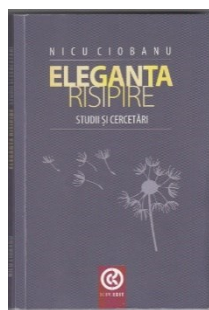
Fenomenul liric postmodern românesc din Serbia este „legiferat” de formele intertextualiste, reductibile la literatura universală, în drept să-și impună supremația în procesul de reacție al actului de creație. Ludic, prin modalitatea de a relativiza vechile canoane, de a elibera de sub teroarea unui realism greu de acceptat poezia românească din Serbia, Nicu Ciobanu devine, orice altceva s-ar spune, un reper intangibil. Imagismul, simbolismul și modernismul sunt, în opera sa, într-o osmoză temeinică, generatoare continuu de spectacole epice de senzație. Poetica sa este inițiatică. Universul întreg este, datorită acesteia, prin extensie, reconfigurat: „Vârtejul căutării propriei identități/ este mai mult decât blestemul/ la care omul se supune,/ din care mușcă, răsfându-și viața.// Uneori se ascunde de sine într-un repaus/ sau într-o goană după vânt./ Este neputincios să deschidă ușile altor cunoașteri,/ pe care nu le va găsi,/ frământat de ispita că ele există totuși,/ așa cum există lumile paralele” (*Căutarea propriei identități*), și: „Există o puternică neliniște/ ce dă grai acelei voci care acuză,/ condamnă, care nu acceptă starea de fapt/ și în pântec poartă durerea.// În lumea fizică – în care se petrec dueluri comice,/ sângeri inutile, urmate de victorii comice/ cu eroi falși – care este sensul/ celor petrecute fără niciun sens?/ Cunoașterea este necruțătoare,/ iar lumea

devine un coșmar hidos/ în care domnește absurdul atâtor fapte săvârșite” (*Începutul începe prin amurg*). Largile, incontestabilele disponibilități detectate în câmpul interferențelor stilistice stau sub conul de lumină al unei factologii legitimate de prezența unui canon literar transmodern dezvoltat în operă, valoarea acelei opere, după Harold Bloom, fiind „certificată de metamorfozele pe care ea le generează”. În consecință, în poezia lui Nicu Ciobanu nu ne confruntăm cu o „criză a obiectului” (sintagmă aparținând lui Lucian Blaga), aceasta luând sfârșit, în literatura română minoritară din Serbia, odată cu apariția noilor, expresivelor arhetipuri structurale. Poetul dispune de surse de inspirație generoase, simptomatice pentru curentul al cărui exponent este, ușor depistabile în aprehensiunea manifestată pentru mitologia epică contemporană a „trăiris-mului”. Sincronizarea discursului său la cotidian și derizoriu, la real și ficțiune, la banal și concret s-a produs într-un moment în care mimetismul luase avânt în limbaj și amâna resurecția stilurilor paradiziace amenințate să devină caduce.

Noua paradigmă poetică, în pofida seismelor provocate în literatura română din Serbia, se va impune, fapt vizibil în numărul deloc de neglijat al literaților afirmați fără dificultate și într-un timp scurt. Mișcarea ideatică generată va grăbi necondiționat fecundarea/cosmetizarea unor curente în cadrul cărora au fost operate ierarhizări obiective sau nu. Din acest unghi putem să afirmăm că Nicu Ciobanu se sustrage, fără echivoc, fatalismului produs și nu-l mai putem localiza/ exila într-o margine identitară.

Prin volumul *Obscură, lumina* (Ed. Lumina, Drobeta Turnu Severin,

2010) el confirmă că și-a consolidat propria maieutică și că, depășind exigențele unor convenții poetice funcționale din perioada clasică a literaturii române, poate ridica la suprafața eului original materia verbală a unor gânduri în măsură să le ipostazieze în fantezii și utopii necriptice. Poezia se dovedește a fi, la Nicu Ciobanu, o scriere ce respinge exaltarea retorică, dezvăluindu-i astfel disponibilitățile în jocul existențial și estetic. Hölderlin, poetizând evident, susținea ideea că rostul poetului este să stea cu capul descoperit în furtunile cumplite dezlănțuite de zei. Asemenea lui, și Nicu Ciobanu este urmărit de acest blestem.

Poetul nu dă semne că ar fi un inadapdat la mișcările și curente literare contemporane, deși spațiul său arcadian, din rațiuni de subiect, rămâne satul. Înlănțuit, precum Ulysse, de cartargul corabiei, rezistă la ademenirile cetățeanului și, prin trăire, exercițiu și lectură, își îmbogățește mijloacele de expresie, inițiindu-se fără crâcnire în tainele ascunse ale poeziei transmoderne. Lirismul său se deschide „fără complexe” spre temele universale ale Poeziei și într-o astfel de împrejurare, glisează inextricabil/ mistificator între *Viață* și *Carte*, în aceasta din urmă fiind proiectată/ descompusă „o ficțiune a nonficțiunii” (Eugen Simion, *Sfidarea retoricii*, Ed. Cartea Românească, 1985) a lumii reale, suprapuse, evident, peste lumea inte-

rioară. Contrar unor teorii, discursul topit în materia creației poetice se raportează la limbajul imaginilor întrupate din *cuvinte-puzzle*, adevărate (în)semne care scot din „pivnițe” idei gestante. „În cazul poeziei, teoretizează Liviu Rusu (în *Opere, III*, Editura Academiei Române, București, 2011), cuvânt înseamnă sens, și sens înseamnă cuvânt. Limbajul este sângele sufletului poetic, după cum se exprimă Gundolf; el înviorază existența spirituală a poetului. Dacă fondul original se ivește numai prin suprimarea haosului, acest miracol îl săvârșește cuvântul, fiindcă prin el prind consistență frământările variate; el va face din haos un cosmos, el va da un sens fondului frământat. Insistăm asupra acestui lucru: cuvântul în poezie nu este un primitiv de sens, el este un dătător de sens, fiindcă prin el se cristalizează ideea”.

O realitate transfrastică se revarsă peste marginile nude ale ficțiunii: „M-am gândit/ ce bine-ar fi să poți și tu să zici:/ iată, acum, dar abia acum,/ mă simt liber cu adevărat,/ acum aș putea să renunț la tine,/ fără să-ți zic pe nume,/ să poți spune liber că ești/ întristat/ de-o prea-timpurie toamnă,/ tocmai așa cum voiai să-ți intitulezi/ și jurnalul de călătorie,/ să scrii un poem mai diferit despre/ căprioara din lanul de grâu.// Și nu sunt astea simple constatări,/ cufundări în marea de vise, schițe,/ semne, gânduri,/ jocuri de cuvinte/ ori alte jocuri –/ de care să-ți aduci aminte,/ cum ai crede tu și celălalt/ și vânătorul fugărit/ și iarăși tu și celălalt și vânătorul însetat” (*Să scrii un poem mai diferit...*), sau: „Lăbrintul înfrunzit al grădinii/ este o arătare șireată/ a rătăcirilor,/ o arătare ajunsă la rătăcire –/ zborul puilor de cuci,/ consemnând spațiul/ de unde începe călătoria cea mare.// [...]//

Degeaba mai căutăm/ cercul cu multă lumină,/ o lumină în afara labirintului/ înfrunzit și imperfect al grădinii –/ cercul cu multă lumină/ este o tulburătoare remușcare,/ lumina e melcul/ închis într-o arătare” (*Labirintul înfrunzit e rătăcirea împrejmuirea de așteptare*).

Cutezanța stilistică întâlnită în poemele din placheta *Imediate rătăcir* (Ed. Prier, Drobeta Turnu Severin, 2014) poartă amprenta esenței oximoronice a unui ontic insondabil, cultivat pe filieră neoexpresionistă. Locul aparentului prozaism din *Vânător din labirinturi*, unde formula stilistică pare auster poetică, rigidă chiar, este luat, îndubitabil, de un exces paradigmatic de „motive și simboluri-cheie” (Catinca Agache, *Literatura română din Voivodina*, Ed. Libertatea, Panciova, 2010), al căror numitor comun este „unitatea tematică, ideatică” proprie jocului liric, contemplativ, motivat de „expresivități de mare sensibilitate”. Devenirea textelor poetice în conceptul de mutații sintactice provocate, presupune aducerea în primă instanță a unor elemente metafizice aflate pe orbita de deplasare a ființei fizice a poetului, fapt obiectiv, transfiguratoriu, care reclamă figurații lirice spectaculoase în imaginar, acesta apărând drept „refugiu suprem al conștiinței”, în viziunea lui Gilbert Durand (vezi *Structurile antropologice ale imaginarii*, Ed. Univers Enciclo-

pedic, București, 2000). În parte tributar tonului grav, ascetic, al autorului *Necuvintelor*, care respingea ideea identificării poeziei „cu cuvintele din care este compusă”, Nicu Ciobanu își gândește, conceptual vorbind, poemele ca pe un miracol de reflexiune a viziunii produse îndeosebi de curgerea din tăcere a țipătului „cuvintelor buimăcite de atâta lumină”. Ar putea fi adus în discuție fenomenul dedublării cuvântului-ideologem, increat, substituit *necuvântului* introdus în fonem spre a încifra, la urma urmei, neodihna gândului, rațiunea absolutului în poezie. De asemenea, remarcăm clar-obscurul bine temperat, spiritualizat până la obsesie, în poetica lui Nicu Ciobanu. Rezultatul magic ce-l exercită aceasta asupra noastră se identifică cu ecoul vocii interioare a ființei vii, căzute categoric pradă egocentrismului, virtuților incontestabile ale unui cosmos în mișcare în substanța poeziilor purtătoare de formulări epice memorabile.

În concluzie, poezia lui Nicu Ciobanu este mai mult decât un joc, un mod de existență, un arhetip paradigmatic cu rădăcinile temeinic fixate în literatura universală, adevăr reliefat cu pregnanță de versurile antologiei de față, în care „Jocul e altceva. Dar, oricum,/ fără de vorbe/ și fără de cânt,/ lumină-i în întuneric/ și întuneric în gând” (*Ținutul lipsit de lumină*).

Ipostazele ficționalului în poezia lui Ioan Baba

Formarea unei imagini cât mai exacte despre literatura română contemporană din Serbia este posibilă doar în condițiile raportării acesteia la orizonturile de cunoaștere și comunicare cultural-artistică europene. Sin-

cronizarea creațiilor literare de expresie românească ale intelectualilor din acest areal la curente și mișcările literare consacrate constituie calea spre afirmarea unor individualități de certă valoare creatoare ale minorității ro-

mânești a cărei ființă/spiritualitate fusese, în perioada dogmatismului acerb, supusă dramaticelor închistări/prejudecăți ideologice.

Un moment de referință în evoluția fenomenului literar românesc din Serbia, în special în Provincia Autonomă Voivodina, l-a reprezentat ivirea providențială a lui Vasko (Vasile) Popa și a lui Radu Flora, mentori incontestabili ai lui Ion Bălan și Mihai Avramescu, aparținând primei generații de literați care au deschis, prin operele lor, direcția spre paradigme estetice evolute, altele decât cele trubaduro-avangardiste, reușind să se detașeze indubitabil de tematica șablonisto-proletcultistă dominantă a vremii și de plutonul de „aplaudaci” bucheriști. Demersurile celor dintâi au purtat marca talentului și a experienței căpătate în urma studiilor și a lecturilor din literatura românească, sârbă și din cea universală, dar și a sentimentului că numai asumându-și conștient riscul de a revigora poetica (tributară până în 1980 canoanelor empirice și „formelor fără fond”), vor izbuti să-și descopere adevărata identitate creatoare și astfel să-și pună în valoare vocația artistică. În concepția generațiilor de literați arhetipali apăruiți în literatura română din Serbia imediat după 1947, despărțirea de tematicile postbelice tradiționaliste nu trebuia să se facă prin negarea formelor de cultură cunoscute, ci prin (re)crearea unui limbaj adecvat, puternic obiectivizat, în măsură să-i revendice pe clasici și totodată să răspundă la „imperativele istoriei sau la nevoile esențiale ale nației” (Eugen Simion, *Posteritatea critică a lui E. Lovinescu*, Ed. Tracus Arte, București, 2019, p. 21). Sigur, la aceste deziderate nu se putea ajunge decât urmând di-

recția nouă impusă în literatura română de E. Lovinescu, unde apăruseră desule elemente ale „scriiturii realiste” (Roland Barthes, *Gradul zero al scriiturii*, Ed. Cartier, Chișinău, 2006, p. 55), eliberate de orice model de manifestare „în afara legii” și aflat la remorca viziunilor sterile asupra lumii, străine aspirațiilor literare. Semnificativ este și faptul că scriitura, devenită, ca în toate timpurile, act existențial în „procesul de formare a intelectualului român” (Virginia Popovici, *Opinii și reflecții*, Ed. Libertatea, Panciova, 2013, p. 9), a produs schimbări definitorii în conștiința minoritarului român hotărât să nu rămână pe tușa istoriei și să se înscrie pe coordonatele mișcărilor intelectuale radicale, dezvoltate la confluența și influența a două culturi și a două literaturi distincte: română și sârbă.

Decizia de a scrie s-a dovedit a fi un mod rațional de supraviețuire într-o realitate identitară (i)mediată, o asumare instinctuală, la început, a reperelor modelatoare ale generației '50. Vindecați de folclorism, condeierii, căpătând o atitudine emancipată față de celelalte contingente, s-au orientat, programatic, pe linia „cele mai sănătoase tradiții a clasicilor români – Coșbuc, Slavici, Caragiale, Gherea...” (Vasko Popa, *Drumul devenirii noastre*, revista „Lumina”, nr. 1/ianuarie 1947, p. 1). Contribuția acesteia la întemeierea literaturii române, sterile și împovărate de festivism – Radu Flora cu *Drum prin noapte și zi*, Ion Bălan cu *Cântecul satului meu*, Mihai Avramescu cu *În zori* –, a fost capitală pentru devenirea spirituală a climatului cultural al etnicilor români din acest spațiu multietnic și multilingvistic. Un rol deosebit în această emulație creatoare l-a jucat,

incontestabil, revista „Lumina”, la conducerea căreia a fost ales Vasko (Vasile) Popa, care, din motive pur politice, după al doilea număr tipărit, avea să demisioneze, să abandoneze modul de exprimare în limba română și să se refugieze, spiritualicește, în limba sârbă, în vremea respectivă, datorită celor peste douăzeci de minorități existente în teritoriul exiugoslav, cu legături permanente, durabile, în literaturile occidentale. Creația poezilor etnici români, „națională, românească prin formă și socială, progresistă, iugoslavă, prin conținut”, cum explica Vasko Popa în *eseul-program* menționat mai sus, profund îndatorată moștenirii neotraditionalismului, a favorizat, totuși, coagularea unei elite dispuse să-și caute modelele și să (în)făptuiască „o muncă asiduă dedicată atât compunerii înseși a operelor, cât și lecturii regulate și urmăririi cotidiene a evenimentelor complexe și studierii lor”, astfel încât, sugera Vasko Popa, devenise „necesară, mai departe, dezvoltarea tuturor genurilor literare care, în timpul dat și în limitele experienței în creația literară, ar vorbi cu succes poporului: mă gândesc la dramă și la literatura satirică umoristică, în care până acum nu s-au încercat puterile scriitorilor noștri...”.

A doua generație literară din istoria literaturii române din ex-Iugoslavia, axată pe o categorică reacție la clasicism, și-a semnat certificatul de naștere în anul 1960. Tânărul poet Ion Miloș, prin manifestul-program *Ce-i de făcut?*, publicat în revista „Lumina” (nr. 6/1957), a dat semnalul resurecției în literatura minorității române. El pleda pentru renunțarea la clișee și la restricții ideologice în literatură: „A trecut timpul literaturii de vorbe mari, al poeziei-miting, al poeziei excla-

mative, al poeziei care n-a spus nimic, al poeziei cu eterne banalități adjective, lipsite de un vocabular liric, secate de măduva cuvântului plin. Poezie fără control și măsură artistic”. Și mai adăuga: „Literatură de compilații de fapte și discursuri. O literatură minoră, de însemnătate secundară, o literatură exterioară...”. Schimbarea discursului cerută de Ion Miloș a avut ecou în rândurile „celor care scriau sub dicteu proletcultist sau pe linie tradiționalistă” (Catinca Agache, *Literatura română din Voivodina*, Ed. Libertatea, Panciova, 2010, p. 41) și i-au îndreptat spre arhetipurile estetico-literare în vogă în Serbia și România. Între aceștia s-au remarcat: Mihai Condali, Pavel P. Filip, Livius Lăpădat, Ion Miloș, Miodrag Miloș, Aurel Mioc.

După 1970 în cultura română din ex-Iugoslavia au avut loc, în plan literar, „așezări” simptomatice: valorile s-au lansat pe o altă traiectorie, uneltele lor suportând metamorfoze intelectualisto-moderniste dintre cele mai spectaculoase. Generația lui Slavco Almăjan, consolidându-și statutul și poziția, se va îndrepta spre „universul ființei umane și al imaginarului”, la acest travaliu de integrare a vocilor autohtone autentice în circuitul liricii românești europene implicându-se cu toată forța și convingerea: Marioara

Baba, Olimpiu Baloș, Eugenia Ciobanu, Petru Cărdu, Ioan Flora, Felicia Marina Munteanu, Aurora Rotariu și Ileana Ursu, ca să numim doar câțiva dintre cei care aveau să facă viitor literar și să rămână în istoria literaturii românești din Voivodina.

Generația optzecistă avea să facă furori. Într-un timp relativ scurt, sub incidența spiritului lui Nichita Stănescu, stimulați de revelarea enigmaticelor sensuri ale existenței și ale creației, s-au afirmat (ordinea ține de intrarea lor în lumea literelor): Pavel Gățăianțu, Ioan Baba, Nicu Ciobanu, Ana Niculina Ursulescu, Vasile Barbu, Florin Țăran, Ofelia Meza ș.a., a căror originalitate a provocat un impact pulsatoriu și reformator în lirica de sorginte românească din Iugoslavia acelor vremuri. Tot în perioada optzecistă se schițează o altfel de mitologie a limbajului estetic, motivele poetice fiind cu totul altele, postmoderne, în felul acesta punându-se o lespede masivă, de marmură, de neur-nit, peste poezia totuși trubadurească a generației '70. Noua poetică, inconfundabilă, în pas cu cele mai subtile manifestări ale eului creator, a reprezentat o reconsiderare axiologică a tinerei literaturi române din ex-Iugoslavia, impregnată până aci de convenții, de complexe și stereotipii anchilozante. Disponibilitățile oferite de noile canoane adoptate, de factură existențialistă, au imprimat limbajului poetic o expresivitate și, de asemenea, o ambiguitate ușor de digerat. Mișcarea stilurilor în jocurile textuale, să le spunem, în sensul clasic al cuvântului – antimimetice, generează posibilitatea, îndeosebi lirosofilor, să aspire spre ceea ce Nichita Stănescu definea „brutala stare de a fi”. Vechile rețete poetice sunt părăsite, locul lor fiind luat, ireversibil, de obsesiile

pentru real, pentru ficțiune, pentru glisarea înspre „Iliada ființei”, cum se exprimase autorul *Necuvintelor*. Acolo, în spațiul său intim, inviolabil, fiecare dintre poeții optzeciști își putea etala/fructifica, în chip demiurgic, harul și ambiția funciară de a naște și subjuga cuvinte. Ieșirea de sub „hipnoza” superficială a unui abstracționism matricial care, hotărât lucru, pusese stăpânire pe literații postbelici, a coincis cu actul de negare a haosului, cu nașterea poeziei autentice și, simultan, prin aceasta, cu învățarea morții, despre care ne vorbește în *Odă*, atât de detașat și fără urmă de revoltă sau durere, Mihai Eminescu.

Poetul, renunțând la flașnetă în fața porților cetății, devenise o „pată de sânge care vorbește”, împrejurare în care însăși poezia nu mai trebuia văzută „ca pe un exercițiu spiritual, o stare sufletească sau o punere în poziție, ci drept splendoarea și prospețimea unui limbaj” (Roland Barthes, *op. cit.*, p. 42). Ruptura ontologică dintre *Eu* și *Lume* survenise pe fondul ludic și relativ al orientărilor lirico-livrești produse de modelele tematice, stilistice și estetice asimilate. În mod evident, nimic nefiresc în aceasta, în întreaga poezie română din Serbia există reminiscențe ale influenței și ale contactului permanent cu literaturile clasice și moderne ale minorităților etnice de aici. În consecință, literații moderniști din spațiul exiugoslav vor manifesta preferința pentru ludic, pentru deconstrucția codurilor fără semnificații, pentru un univers imaginar gnomonic, pentru descifrarea sinelui și a lumii, pentru descoperirea sensurilor labirintice ale cuvintelor, toate acestea devenind sursa energetică, deliberat catalizatoare, a fenomenului literar din Serbia actuală, aflat într-o permanentă ascendență insurecțională. [...]

Slavco ALMĂJAN

Detalii despre iarnă

Intru în muzeu căutând trecutul transformat
În fragmente de memorie sentimentală

Aflu că tot ceea ce s-a născut
În apă și pe pământ
Se deosebește de ceea ce s-a născut în ceruri

Dintr-odată îmi dau seama
În ce vârtej epic mă aflu
În ce note de subsol sunt împachetate suspiciunile mele

Simt cum fragmentele vieții mă înconjoară din toate părțile
Nisipul inteligent pătrunde în spațiile mici și paralele
Ne îndepărtează și ne apropie de aventura celuiilalt

Norocul meu că a venit cineva
Și m-a scos din muzeu
Spunându-mi că afară ninge
Și că un bătrân aruncă lebedelor din parc
Firimituri de amintiri modificate genetic

Între genunchi

De joia trecută nimic nu mai corespunde așteptărilor
Nimeni nu mai depinde de nimeni
Mi-e teamă că vom rămâne cu tăieturile de ziar
Uitate prin colțurile casei vechi

Apăsate de acest fenomen
Frumusețile din jur își pierd forma lor geometrică

Așadar nu există lucruri prea armonioase
În cadrul acestui climat abracadabrant

Toate izvoarele pe care le cunosc
 Vorbesc despre aspectele felurite ale realității
 Ținute între genunchii miresei precum violoncelul

Oaspeții noștri dragi

Într-un târziu oaspeții au plecat
 Ne-au ofensat deajuns
 Au spus că suntem folclorici

Visați în dialect sunteți în afara istoriei
 Nu aveți amintiri regale așa ne-au spus

Un timp ne-au admirat
 Ne-au adus laude
 Au afirmat că suntem mai aproape de cer
 Mai aproape de izvorul Dunării
 Și că de aceea suntem un pic mai verzi

N-am închis ușa după ei
 Nu le-am reproșat nimic
 Poate că mâine noi vom fi oaspeții lor
 Și le vom spune ce avem de spus

Existența lumilor imaginare

Trebuia să te surprind
 Ca să înțelegi ce am vrut să-ți spun

Nu era nu știi ce
 Dar era ceva foarte important
 Ceva atât de necesar poeziei de astăzi

Intenția mea era clară
 Treceam de la o idee la alta
 Pentru a te convinge în existența lumilor imaginare
 Pentru a sări din brațele tale în brațele amintirilor
 Ceea ce de la distanță putea fi previzibil
 Iar din apropiere un factor de risc

Trebuia să te surprind și să-ți spun
 Că viața trece nepăsătoare
 Pe lângă doctrinele și dogmele de ieri și de azi
 Și că tot ceea ce era la început dulce
 Devenise amar și aparent invizibil

Ningea odată în Banat

A căzut o aripă
Din privirea mea lungită
Pe frunze aburite și obosite
Și din aripă amintirea a ieșit și m-a alintat
De atunci a început să ningă-n mine
Cum ninge odată în Banat

Nu ninge mi-ai spus
Totul este o închipuire
Senina amintire cu neatins oxigenat
Azi pe bulevarde trec
Și doar visez că ninge
Cum ninge odată în Banat

Deschide astă seară fereastra neadormită
Vei vedea un nor cu fulgi liliachii
Copacii-n strada noastră se vor legăna rimat
Se va mira lumea și vântul dezechilibrat
Iar numai tu vei ști că ninge
Cum ninge odată în Banat

Acum e iarnă lividă și târzie
Fantasticul coboară din ceruri și din vise
Cu sunete și foc nedescifrat
Și altul se gândește azi la tine
Și-n alte părți începe a ninge
Cu fulgi mari și grei ca în Banat

Se aud în aer silabe alunecând pe oglinzi imaginare
Din cărți o întrebare precum o spaimă crește
Uitate anotimpuri între pleoape au înghețat
Citesc scrisoarea ta
Și din scrisoare începe a ninge
Cum ninge odată în Banat

Tu treci și atingi poarta de piatră
Te-ntâmpină târziul precum o mărturie
Alunecând spre orizontul argintat
Și iar ceva vibrează și se transformă în sonată
Deși azi nu mai ninge
Cum ninge odată în Banat

Nicu CIOBANU

Lecția de poezie

Poeții, în singurătatea lor,
cred în poezie.

Între ei și eternitate
picură stropi de tăcere,
răsunătoare precum
ecoul gerului în fața oglinzii.

Uneori, din ochi le țâșnesc întrebările
le crește câte un stejar,
în lumina căruia mocnește cheia adevărului
prin care întunericul pulsează
mai viguros decât o avalanșă de stele
desprinsă din infern.

Atunci, poeții trăiesc eternitatea
prin lumina stejarului,
alteori întrebările din ochii lor
se transformă
în niște pânze minuscule de corabie
care opresc furtuna.

Orbiți de realitate,
în urechile poeților răsună sinistra tăcere,
aud eternitatea din care atârână întunericul,
precum lumina zdrențuită
de pânzele corabiei rătăcite în furtună

Inima poeților uneori se transformă
într-un ochi închis prin care
curge toamna alungată
de răcnetul de tun

Pe buzele lor
răsar necuvintele
ce așteaptă să încolțească
în paginile de lumină eternă a poeziei.

Personaj emblematic

Risipă de fast, de zâmbete false.
Ne pieptănăm emoțiile,
arătăm cu degetul spre lanțul lung al slăbiciunilor
care degradează și sufocă această zi.

Vorbim în public, fără perdea,
despre diversitatea cu care este adorat
și torturat omul de rând,
iubit și venerat până la devastare.

Această zi este mai mult decât necesară.
Violența se lăfăie în toată splendoarea,
omul de rând devine un rău necesar.
Trăiește ororile personajului emblematic,
pragmatic,
concret și inventiv în violența lui –
fizică, verbală, emoțională,
sexuală, economică, socială...
Acel personaj întârzie să renunțe la orgoliu,
este lipsit de emoție.
Îl recunoaștem prin plăcerea
de a fi personajul emblematic –
precum cocoșul urcat pe grămada de gunoi –
măscărici din datorie.
Autoritar, curajos și mai cu seamă fudul,
prada propriei năruiri în hăul falsității.

Ah, Balcanii – o amăgire dureroasă,
sărăcia intelectuală este mereu împinsă
sub preșul conștiinței.
Omul de rând se prăbușește de rușinea altuia,
înghite degradarea precum pastilele de
aspirină.

În fața întunericului
picură o continuă revărsare de uman,
demnitate, de emoție și respect.

Niște fapte umane cu chip nociv

La dracu cu serile dansante și
nunțile voastre. Toamna ne-apasă cu
umbrele ei (azi dimineată undeva s-a mai

auzit o bombă cu hidrogen
și răcnetul de luptă al învinsului pare inocent).

La naiba cu tine, femeie ideală,
cu mirosul tău înșelător. Picioarele tale
și părul tău, mirosind a lapte de capră,
s-au împuțit de multă vreme. E sâmbătă
seara și trebuie să vă sacrificați unghiile
de la picioare, măcar azi – odată pe lună.

Ștergeți-vă oglinzile înainte ca noaptea să
adoarmă pe obraji voștri cristalini.

La naiba cu tine, făptură umană – e timpul
când trebuie să-ți vezi de treabă
și să gândești la nocivul tău chip
omenesc.

Regele moare

Se zice că regele moare. Dar,
cum să moară un rege și cine să mai
cânte-n flautul împuțit,
ochiul la cine să mai strige.

Doamne, ce destăinuiri stupide!
Ce tristă este fericirea și cât de mare
este noaptea, imensă și eternă.

Cine ar mai putea ști unde începe
o încercare și unde se termină o posibilitate.

În curtea mitropoliei, porcii
se bat pe piept cu cheile orașului
și demenții – săracii,
se spânzură în altar, chiar astăzi
când până și regele moare.

Într-adevăr, regele moare,
e un sfârșit perpetuu!
Și o imensă tristețe, superbă.

Drumul cunoașterii

Nu vrem să auzim adevărul,
când se rostește, ne asurzește.

Cum să înțeleagă cei ce nu înțeleg
că doar o minte deschisă
primește darurile cunoașterii și înțelepciunii,
doar într-o inimă deschisă se înfiripă dragostea.

Există locuri în care viața are un curs firesc,
departe de acoperișul găurit de falsitate,
în măreția lor,
faptele generate de lumină
nu sunt umbrite de devalorizare,
frumosul chip omenesc
nu devine urâțenie,
pacoste.

Arborele vieții se percepe prin fructele cunoașterii,
iar adevărul prin libertatea de a le respira.

Ioan BABA

Vizita bătrânei Europa

Abia prin mileniul trei
S-a abătut Europa pe la noi

Văzând că suferim de inflamare
Se tot întreba
De ce nu am poftit-o
Când era cu un deceniu mai tânără

Totuși Bătrâna era vrăjită
Când a-ntrezărit un graffiti
În apropiere de podurile distruse
Peste Danubia crăcită
„Cu cât mai mult ni se face dragoste
Tot mai mult ni se ridică – revoluția”

Doamne ferește!
Exclama și se amuzea de pe Cetate
Bătrâna Europă agitată
Invocând fuzanți imaginari

Căutând la zâmbete salubre

În piața din fundul de nisip al Limanului
Lumea e dusă de cumpără cu ochii
Stă încremenită și întreabă
Iar dincolo de vitrinele-ncărcate
Un tartor care a mimat amicitia lumească
Așteptase marfa într-un *jeep*

Întrebam lumea
Unde-i este zâmbetul

Unul îmi spuse că zâmbetul
I-a fost înjunghiat la o bancă străină
Că nu-și va aduna mințile cu deceniile

Altul spune că încă îl caută
 Pentru că striga în ajutor dintr-o fântână
 Dar cum fântâna a secat
 S-a dus și zâmbetul spre fundul ce nu mai șuieră

Al treilea spune că a fost un fericit
 Până nu venise doamna Tranziția Sumbra
 Care-i frământă mintea cu noul strat
 De patrihoți bogați
 Cu păzitori pe la gălețile salubrității
 Care trebuie să ne apere de cei săraci

Iar un furat de timp Descătușat
 Cu zâmbetul rămas prin păduri carbonizate
 Mă lămurește precum că viața-i este un preș

Ce să mai pierdem timpul deja pierdut
 Să căutăm la zâmbete salubre
 Cu scoaterea din minți
 Când viermii sapă drumul

Lumea se va descătușa cu mintea de cocoș
 Și va cânta prin vreo uzină jefuită
 Prin vreo piață din Tungusia
 Pentru că în fața Casei
 Doar preșul murdărit rămâne
 Să dureze-n timp

Muzeu cu pălărie mâini și liră

Confratelui Adam Puslojić

În miez de vară și fără pălărie ca pe Orfeu
 Drumul m-a dus de la Castel spre Viminacium
 Unde m-am încremenit într-o poză *selfie* la modă
 Ca Robert Cornelius sau astronautul Aldrin
 Alături de statuia lui Constantin cel Mare de la Naisus
 Cel care botezase Europa
 Și iată-mă printre poeți și poetese Legende romane
 Convins că amintirea cu simboluri
 Nu rămâne doar în dosul frunții

Bravo Ioanus Ai devenit și tu exponat Îmi scrie
 Adam a lui Pâslă socializat acum și el pe *facebook*
 Judecând că acea Cunună a lui Euridice
 Ar fi ca pălăria lui Đura Jakšić sau a lui Nichita
 Văicărindu-se că pălăria lui primită de la Geo
 Mulți voiau să o poarte dându-și majoră importanță
 Și biata pălărie misterios a dispărut la Smederevo
 Sau poate a zburat căutându-l pe bătrânul Bogza

Întreb: bătrânule Adam Știi oare / Sau nu știi
 Ce anume înseamnă Simbolurile valahe
 Iată ce auzisem chiar de la *Rumâni* noștri

„Capul este precum văd ochii
 Căciula străveche și astăzi e Națională
 Iar mâinile încrucișate Spun
 Tot ce ochii văd Măinile nu lasă”

Ce să-ți fac dacă la Belgradul Nou și Kobișnița
 Ești înconjurat „ge ai noștri” Trebuia „să bați mereu”
 Să tragi la timp din Clopotul Nichita

Pe mine nu m-au încununat cu pălărie
 Mi-au dat *Lira lui Orfeu* să pot cânta mai bine
 Să o depun de viu într-un muzeu zidit din versuri
 Care și-acum plutesc pe Mlava

Călare pe Danubia-n aval
 Plonjând încolo spre Deltă și spre Marea Noastră
 Ca o navă transeuropeană cu dragoste zidită

Curriculum vitae

Lucrurile nu trebuie ascunse
 Și vrăbiile contemplă și deplâng
 Starea de
 Profunzime a urletului doare
 Astfel că lucrurile trebuie
 Dezvelite din blana lor de lup
 (des)intoxicate

Turmentații Mutilații Bogații
 Din balamucurile vremii

Să întrezărească deznodarea
 Și după aia
 Vremea să-și caute înțeleptul
 Fie nobil Fie drept Dreptul
 Fie cum fie
 Taci dacă poți în cuvânt
 Porumbeii fac la întorsături imprevizibile
 Ba cu capul
 în jos
 Ba cu pieptul
 în sus

Adormi clipă
 În picioare dacă poți
 În dovezile fără urme letale
 Telefoanele celulare
 Pentru sume modice
 Îți alcătuiesc fără maltratare
 Curriculum vitae

Justețea călătorește spre libertate

De la o vreme încoace
 Neofiții cu limba de lemn
 Nu se mai aud în vacarmul acesta infernal

Para(n)tezele lor
 Sunt copleșite de truisme

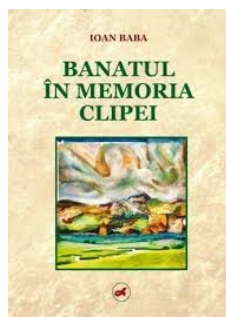
Limba(j)urile meta-umane
 Sunt transportate la chirurgie
 Cu explicația că au făcut – ce n-au făcut

De la o vreme încoace
 În lipsă de actori principali
 Practicile vicioase
 Sunt suspendate
 Justețea călătorește spre libertate

Speranța virtuală se plimbă
 Prin negura timpului

Virginia POPOVIĆ

Banatul în memoria clipei

Scriitorii din Voivodina, aparținând unei literaturi tinere, în formare, de-a lungul anilor, traversând diverse orizonturi de evoluție, au simțit nevoia unor evaluări de ansamblu, periodice, tocmai pentru a-și putea conștientiza și defini cât mai exact, coordonata valorică pe care se situau în acele momente. Literatura română din Voivodina a promovat încă de la primele încercări de creativitate tendința spre autenticitate, reușind să se bucure de propria identitate cu acel specific oferit de spațiul multicultural în care a evoluat. Scriitorii aparținând unei așa-zise „literaturi mici” (Radu Flora), în mare parte trecând prin „mari frământări și prefaceri din cadrul literaturilor iugoslave” (Ibidem) au fost întotdeauna în căutare de drumuri și expresii, au parcurs drumul de la un realism așa cum era înțeles în anii postbelici, până la găsirea de noi tipare, mai obiectiviste, mai largi, de transpunere a esenței literare în creația lor. Tendințele și posibilitățile noi de exprimare și de afirmare a personalității, individuale și sociale, au avut ecou în

domeniul scrisului prin care scriitorii din Voivodina scot la iveală sensuri noi ale scrisului românesc pe aceste meleaguri. Tematica multiplă, bogată și variată, îmbinarea elementelor limbii literare cu cele dialectale, diferite experiențe literare, uneori tendențioase, alteori moralizatoare, transmutația de la sat la oraș, diferite opoziții și planuri inversate, precum și investigația psihologică, limbajul intelectualist, fraza complicată de conveniență, acțiuni stereotipe, toate aceste caracteristici antrenează cititorul voivodinean la o lectură captivantă. Uneori elementele poetice ușurează lectura iar alteori fraza devine greoaie din cauza abundenței de bănățenisme sau calchieri din sârbă, iar acțiunile devin mai complicate. Majoritatea scriitorilor din Voivodina s-au născut în Banat iar ținutul lor natal și dragostea față de el se reflectă, în opera lor, transformând-o în una originală, autentică. Rămâne doar să se găsească cele mai bune căi care pot conduce această literatură spre valorizare și lectură. Scriitorul din Voivodina a depășit statutul de scriitor local sau regional, valoarea poeziei este una europeană în continuă transformare și noi conotații. Este binevenit almanahul panoramic al liricii românești din Banatul sârbesc la împlinirea a 70 de ani de la fondarea revistei de literatură, artă și cultură transfrontalieră „Lumina” (12 ianuarie 1947) și a șapte decenii de la apariția primelor cărți de beletristică în limba română cu sigla

C.P.E. Libertatea, Panciova, Republica Serbia. Încă de la începutul acestei cărți, autorul Ioan Baba, subliniază că intenția lui nu era să alcătuiască o antologie, deoarece a modificat oarecum criteriile care stau la baza alcătuirii unei antologii: (1. De a oferi o imagine veridică și clară a evoluției unei întregi literaturi sau a unei părți din ea, de a respecta criteriul cronologic și cel axiologic; 2. Virginia Popović - Ioan Baba, *Banatul în memoria clipei*, Panciova: Editura Libertatea, 2017, p. 138. Condensarea unei tradiții literare, care va asigura o veritabilă diferențiere a valorilor; 3. Favorizarea sau impulsionarea progresului unei specii literare). Renunțând la criteriile strict valorice, care ar fi putut să fie subiective, Ioan Baba a dorit, de data aceasta, să aducă în fața noastră un almanah panoramic al liricii „despre Banatul nostru drag” cu unele incursiuni și trimiteri semnificative spre alte spații geografice. În paginile acestui almanah panoramic, poetul Ioan Baba ne descoperă Banatul cu diversele tangențe spirituale românești așa cum le-au văzut câteva generații de poeți, de-a lungul a mai bine de un secol. O mare parte dintre poezii români din Voivodina a abordat teme vizând Banatul sârbesc, locul unde s-au născut și unde și-au petrecut întreaga viață sau doar o parte din ea. Poezia despre Banat este numită de Ioan Baba „cântec de dor despre o țară” („Lumina”, Anul LIX, Serie nouă, nr. 1/2006, pag.17). Motivul Banatului, nostalgia față de plaiurile natale și dragostea față de toposurile de pustă și de codru sunt atotprezente în memoria afectivă a poetului, reînviată în versuri pline de lumină și sensibilitate și imagini inedite scrise într-o limbă frumoasă, presărată pe alocuri cu bănățenisme, pentru a reda culoare și frumusețe locurilor descrise. Un veritabil mozaic tematic străbate generațiile de scriitori,

începând cu primele caiete de versuri găsite în casele țăranilor bănățeni. Fără a intenționa să intre într-un sistem de periodizare a literaturii române din Banatul sârbesc, Ioan Baba, alcătuieste almanahul său panoramic după o logică propusă a timpului, respectiv anii în care s-au născut poezii și l-a denumit *BANATUL ÎN MEMORIA CLIPEI* - almanah panoramic al liricii românești. O mare parte a acestor poezii este publicată în „Memoria clipei”, una dintre rubricile revistei „Lumina”, în care Banatul a fost „subiectul poetic tematic primordial al contemplărilor noastre”, încât concepția revistei dar și apelul la unele volume de autor, au facilitat intenția și publicarea poeziilor antologice ale scriitorilor, dedicate sau cele care invocă Banatul. Ioan Baba amintește cu precizie că la creațiile fiecărui autor au fost alăturate selectiv și poezii publicate în cadrul panoramei literare „Lumina”-50 (Anul L, nr. (10) 2 aprilie-iunie 1977, p.17-106), alcătuită de redactorul responsabil cu prilejul marcării semicentenarului revistei, sau din cadrul altor rubrici precum sunt „Manu propria” sau „Reverii”. Prin toate aceste date, autorul Ioan Baba ne oferă o panoramă care are scopul urmărirea evoluției fenomenului literar din Voivodina cu accentul pus spre creația poetică legată de meleagurile minunate ale Banatului sârbesc. Poetul Ioan Baba, bun cunoscător al evoluției literaturii bănățene, fiind el însuși bănățean, născut în satul Seleuș din Banatul sârbesc, pe 25 XI 1951, de care s-a desprins urmându-și destinul și cu dor nemărginit față de anii petrecuți în locul edenic al satului său natal, a lăudat și a cântat în versuri de un ecou nemărginit acest minunat sat de pustă. Încă din prefată vorbește de manuscrisele bănățenilor, îndreptându-ne atenția spre începuturile literaturii bănățene, care „cu siguranță” au apărut

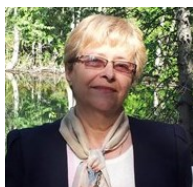
ca urmare a unor îndelungate și diverse tradiții culturale de peste un secol și jumătate, cu rădăcini în folclorul poporului român de pe aceste meleaguri. În anii postbelici, literatura din Voinodina a parcurs o cale ascendentă, iar cu apariția săptămânalului „Liber-tatea” și a suplimentului „Libertatea literară”, din care se trage și revista „Lumina”, a devenit de o valoare remarcabilă, spre deosebire totul ce era scris până atunci, care poate rămâne în literatura română din Banatul sârbesc doar ca o valoare documentară. Ioan Baba, cunoscând personal o mare parte dintre poeții născuți în Banatul sârbesc și bun cunoscător al întregii opere lirice, cu atenție a desprins din opera lor versurile care cântă frumusețile plaiurilor bănățene. A început cu poezia română care recurge la modalități clasice, tradiționale și treptat mergând spre poezia care cultivă limbajul modern și postmodern, autorul a reușit să prezinte publicului toate colțurile Banatului, prin versuri care scormonesc cele mai amănunțite îndeletniciri și sentimente ale omului bănățean, cu obiceiurile, ritualurile și tradițiile lui, munca pe câmp, aurul lanurilor de grâu și satele românești îmbrăcate în hainele celor patru anotimpuri. De la blândețea peisajului bănățean, care este tema majoră a întregii generații cincizeciste din Banat, trecând peste versurile specifice anilor șaizeci, celebrând socialismul cu imagini din universul rural, peste poezia erotică cu motive folclorice și de tip maiakovskian, autorul acestui almanah panoramic a reușit să desprindă zbaterile, nădejile și năzuințele țaranului, mai ales în cele în care evocă cărări și văi natale românești, unde poetul bănățean, de cele mai multe ori, se lasă copleșit de lirism cald și duios. La unii poeți, nostalgia lumii rememorate autobiografic nu determină viziunea, ci tensiunea care este iminentă în psihologia colectivă în

urma unei evoluții sociale. Poetul bănățean recurge adesea la amintire sau la vis încât, din pana lui se nasc versuri pline de dor și de melancolie. În peisajul rural, poetul român bănățean descoperă viețuirea cotidiană într-o lume plină de mistere, cu forța ascunsă ale tradițiilor moștenite de la predecesori, în care se declanșează un șir lung de căutări printre dogme, teorii și iluzii asupra adevărului, asupra esenței vieții. Visul e, pentru poet, o fereastră spre lumină, care odată întrerupt, permite unei noi zile să înceapă, o nouă căutare spre necunoscut. Toposurile ontologice bănățene descoperă, în versuri, un spațiu unic pe acest pământ unde poetul se găsește „acasă”, unde trăiește o copilărie paradisiacă și unde simte primele sentimente erotice. Gândurile spre zilele trecute, spre lumea pe care au cunoscut-o cândva le declanșează în suflet și în memorie o nesigură, semn că anii trec ireversibil, iar amintirile se șterg odată cu parcurgerea lor. Râurile bănățene, dealul Vârșetului, satele de la pustă, satele de la codru, pădurile și dunele de nisip, câmpiile cu verdeață și lanurile de grâu, miriștea fraged arată și țaranul ostenit, cu patimile și preferințele lui sunt descrise de poeții tradiționaliști bănățeni. De la versurile anilor postbelici incluse în acest almanah panoramic de o fascinantă frumusețe, poezia lirică bănățeană devine un loc de întâlnire cu cotiturile esențiale ale limbajului poetic modern. Prin apariția unei noi conștiințe poetice deschizătoare de drumuri și capabile să exercite o mare influență asupra experiențelor poetice de viitor, poezia anilor șaptezeci ai secolului trecut abordează din mai multe unghiuri lumea satului bănățean, cu toată problematica complexă a vieții minoritarului român, a conglomeratului de naționalități în care trăiește, când apare un sat de tip sămănătorist, ideal, autentic, tradi-

țional, arhaic și idealizat, de un primitivism naiv și fermecător, în care omul e legat organic de natură, de pământul care-l face structural bun și-i conservă respectul pentru valorile morale. Pe de altă parte, orașul, demonizat, nu e decât un spațiu corupător și alienant, în care cel plecat din sat, înstrăinații noștri poeți, rupți de energiile pământului străbun, de satul lor natal, sunt condamnați la nostalgie și suferință. Poezia anilor optzeci și nouăzeci cunoaște ieșirea din spațiul bănățean și aprecierea moștenirii culturale în context european. În această perioadă versul scoate la iveală sentimentul dezrădăcinării care produce teamă, neîncredere și incapacitatea de a se adapta la noua cultură, la un alt spațiu, diferit de meleagurile bănățene. Chiar dacă este un proces rar întâlnit, totuși, are loc ca o reacție iar rezultatul procesului de aculturare este adaptarea, care poate conduce și la alienare. În această perioadă simbolurilor „rurale” li se atribuie conotații noi, iar poezii în stil postmodern surprind, „prin imortalizarea diverselor momente aparent marginale, dar în esență semnificative, care și-au pus amprenta pe lucruri, viața și soarta omului de sub bolta bănățeană”. Autorul, în prefața almanahului nostru panoramic, pe care avem norocul să-l avem în fața noastră afirmă că „își are sorgintea în rădăcinile de sânge, înfipite în pământul mănăs al obârșiei, iar timbrul este în consonanță cu specificul și multiplele semnificații ale dorului unic românesc, care o face mai mult decât originală, precum un monument poetic colosal al destinului, închinat – Banatului.” Ioan Baba prin sintagma „memoria clipei” ne-a pus pe gânduri și ne întrebăm dacă fiecare clipă a vieții noastre are memorie și dacă ea poate trăi etern în noi. Amintirile locurilor minunate bănățene

eternizate în versurile de față și tezurizate în inimile fiecărui poet din această carte, sunt transmise cititorului, să le citească, recitească și redescopere. Peisajele bănățene din almanahul panoramic alcătuit de poetul nostru, Ioan Baba, devin un buletin de identitate a satul nostru bănățean, prezentat cu un fir autobiografic prin rememorarea unor întâmplări, gesturi, opțiuni din prima copilărie ori din adolescență, care pregătesc destinul poetului de mai târziu. Spectacolul totdeauna surprinzător al naturii bănățene, căutarea aproape obsesivă a simbolurilor forței vitale în mișcarea astrelor pe cer, în felul cum se coc fructele, cum se urmează anotimpurile și cum se leagă roadele, sunt prezentate în versuri de tipul: „port în inimă un gutui înflorit,/ îl aud cum bate și trece prin poarta cerului albastru, unduit” (Simion Drăguța) sau „În drum spre Banat/ Spune că șesul cu râurile-i verzi/ Pocnește-n muguri de cireș/ Și-n spice de grâu lăptoase” (Ioan Baba), care răsună în urechi, se înfig în memorie, construind clipe și clipe noi... Intenția poetului Ioan Baba când, înainte cu mai mult de două decenii, a început să alcătuiască un almanah panoramic al liricii românești din Banatul sârbesc, era să lase moștenire generațiilor de astăzi sau viitoare „multe din avatarurile vremurilor, cu multe și diverse tumulturi” care au fost așternute peste capul omului bănățean și peste spațiul mirific al Banatului, ceea ce a și reușit pe deplin.

Studii de știință și cultură Volumul XIII, Nr. 3, septembrie 2017 137
 Ioan Baba, *Banatul în memoria clipei*, Panciova: Editura Libertatea, 2017, 400 p. Virginia POPOVIĆ, *Universitatea din Novi Sad, Facultatea de Filosofie* popovic.virdjinija@ff.uns.ac.rs

Noi suntem copiii adoptivi ai istoriei asimetrice

Slavco ALMĂJAN – în dialog cu Mihaela ALBU

**Dialog cu Slavco Almăjan¹,
scriitorul român din Banatul de
codru²**

Dragă Slavco, după cum știm, tu ești poet de expresie românească în Serbia. Poți să îți faci o scurtă autobiografie cu referire specială la ceea ce reprezintă românitatea ta?

Îmi place să spun că sunt din Banatul Occidental. În felul acesta îmi asigur o poziție care mă eliberează de prejudecăți și stereotipuri. Nu trebuie să explic că aparțin unei comunități minoritare, că mă aflu dincolo de hotarele geografice ale literaturii române, că discursul meu poetic se deosebește de conceptul paradigmatic al postromanismului sau al impresionismului.

¹ Slavco Almăjan s-a născut în 10 martie 1940, în Oreșat, Serbia. Este poet, romancier, eseist, publicist din Voivodina, Serbia. Absolvent al Facultății de Filozofie din Novi Sad, a funcționat ca redactor mai întâi la revista *Poezia* (1969), apoi la revistele *Lumina* (1976-1981) și *Art Plus* (1998). Redactor-șef la editura „Libertatea”, președinte al Societății de Limba Română din Voivodina (1990), președintele Asociației Scriitorilor din Voivodina (1990) și președinte al Centrului pentru Dialog Deschis „Argos” din Novi Sad (2002).

² Când i-am cerut un interviu scriitorului Slavco Almăjan, am purtat mai întâi o scurtă corespondență. Transcriu aici unul dintre mesajele sale:

Unde te-ai născut? Cum este locul din care te tragi și care, cu siguranță, și-a pus amprenta pe devenirea ta?

Sunt născut într-o zonă minunată. Noi, aici, îi zicem acestei zone, zona de codru, Banatul sârbesc fiind împărțit în trei mari zone: Banatul de Nord, Banatul de pustă și cel de la codru. Eu sunt, așadar, din zona de codru, o zonă formidabilă care se întinde de la Vârșet și până la Biserica Albă, respectiv până la granița cu România, cu râurile Caraș, Nera, Dunăre. Aici e și extraordinara Pădure de Brazi de la Grebenat, satul mamei mele și al poetului Vasco Popa.

Dragă Mihaela,

M-ai făcut să mă gândesc la origini, să-mi amintesc de prieteni, de momente pe care le-a înghițit secolul XX. Mi-ai trezit o senzație plăcută și-ți mulțumesc. Cred că într-o zi vom râde de nișele ascunse ale memoriei noastre, care păstrează fel de fel de momente cărora le acordăm sau nu prioritate. Am încercat să răspund întrebărilor la modul cât mai natural, fără a interpreta prea mult anumite detalii. Amintirile variază, ele nu apar cronologic, dar sunt materie vie, cu efect neîntârziat.

Îmi dau seama că puteam să uit, deși lucrurile acestea nu trebuie uitate. M-ai trezit la realitate. M-ai trezit la timp. Mă mișc, nu printre amintiri, mă mișc prin istoria literară virtuală. Ideea ta crește, prinde rădăcini.

Îmbrățișări. Cu gânduri de bine și cu o senzație a plăcerii,
Slavco Almăjan

Poți descrie și mai exact zona aceasta? Ne poți spune ceva despre locuitorii de acolo, respectiv despre familia ta originară din acele locuri?

Regiunea se află la marginea Dunelor de nisip cu legendara Fântână a Fetei, unde Societatea de Limba Română organiza pe timpuri faimoasele sale *Colonii literare*, la care s-a profilat visul nostru literar. Deci Banatul Occidental, care este în partea de nord a Serbiei, în regiunea Voivodina, cu principalul ei oraș Novi Sad, unde am venit la studii și unde trăiesc de peste 50 de ani, a devenit zona de interes permanent a ambițiilor noastre insuficient articulate de stilul nostru de viață. Tatăl, bunicul, străbunicul, strămoșii mei sunt dintr-o veche familie de Almăjeni, iar părinții mamei mele sunt dintr-o altă familie veche – a lui Mărilă, din amintitul Grebenaț. Bunicul meu era soldat Austro-Ungar și era pe front în Galizia. Părinții mei au trăit, până în 1918, în Austro-Ungaria, ca toți bănațenii. Interesant de amintit că românii de pe aceste meleaguri au trăit istoria în mers, în mai multe state: în Regatul Sârbo-Croat-Sloven, apoi în Jugoslavia, în țara numită Serbia și Muntenegru, iar azi în Serbia. Am trecut prin istorie ca prin tramvai. Noi suntem copiii adoptivi ai istoriei asimetrice. A tramvaiului oprit în afara ambițiilor noastre contradictorii.

Fiind cetățean sârb, locuind în Serbia, scrii în ambele limbi?

În tinerețe am scris în două limbi. Am plecat, într-un fel, pe urmele lui Vasko Popa și ale Floricăi Ștefan, poeți de mare respirație, care s-au realizat în limba sârbă, Vasko, după cum știe toată lumea, devenind cel mai

mare poet sârb modern. Am publicat o singură carte în limba sârbă, iar volumul meu de debut care poartă titlul *Pantomimă pentru o după-amiază de duminică* a apărut în traducere, în „Ediția Princeps”, la una dintre cele mai importante edituri din fosta Iugoslavie. Pentru noi, lucrul acesta nu este ceva neobișnuit. Și Beckett și-a tradus cărțile sale, Cioran a scris în două limbi, Ionesco la fel. Traduc în ambele limbi, și în română și în sârbă. Este un mare avantaj să simți cultura altor popoare, mai ales să înțelegi discursul poetic.

Cred că activitatea de traducător, bilingv fiind, nu este prea grea și îți creează multe satisfacții.

A traduce din limba română în limba sârbă și invers este un lucru extraordinar. Să găsești alternative, soluții, să simți ritmul limbajului poetic e un lucru formidabil. Eminescu, Arghezi, Barbu sunt foarte greu de tradus în limba sârbă. Nichita, Blaga nu-mi dau prea mari greutate. E o mare satisfacție când duci poemul la bun sfârșit. Te simți de parcă ai consuma un vin bun de regiune sau ai participa la realizarea unui vis de tinerețe.

Avantajul de a cunoaște din interior aceste culturi, de a fi familiarizat cu toate curente și mișcările literare ți-a dat posibilitatea de a te implica activ în literatura lor?

Da. Pe timpul ex-Iugoslaviei am fost la curent cu mișcările literare din Serbia, Croația, Slovenia, Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, Macedonia și am participat la numeroase reuniuni organizate în diferite centre din întinsul Iugoslaviei.

Cunoscută fiind relația specială în plan literar dintre România și Iugoslavia, știu că la aceste întâlniri veneau/ erau invitați adesea și scriitori români.

La multe dintre aceste reuniuni au participat scriitorii români. Ceea ce merită amintit este faptul că la toate aceste reuniuni scriitorii din România au fost foarte activi și expunerile lor au trezit mare interes.

Ca poet de limba română cu o activitate îndelungată și bogată, ai cunoscut de-a lungul timpului – direct în Serbia, dar și în România – mulți scriitori români. Ar fi interesante unele relatări ale acestor întâlniri. Ce amintiri ai legate de acele momente?

Am cunoscut mulți scriitori români. Unii dintre ei au trecut prin casa mea, care a fost deschisă pentru toți scriitorii care veneau la Novi Sad. Practic nu există scriitor care a venit la Belgrad sau Novi Sad și care să nu fi participat în emisiunile mele la radio sau televiziune, deoarece acolo am lucrat un timp. La Postul de Radio Novi Sad am fost o lungă perioadă redactorul rubricii culturale, am avut o emisiune foarte îndrăgită de ascultători – *Album artistic sonor*.

Îți amintești de prima întâlnire cu un scriitor din România?

Primul poet care a venit în Iugoslavia a fost Anghel Dumbrăveanu cu care am tradus prima antologie din poezii sârbi și croați. Am lucrat câteva luni. Cartea a fost publicată la București la Editura Albatros, în 1973. Este prima antologie din lirica iugoslavă care a apărut în România. Mircea To-

muș a scris o prefață. Era un proiect mare pe care, din păcate, nu l-am realizat. Anghel mi-a spus: „Am să-ți aduc câțiva scriitori minunați. Te vei mira cât de minunați sunt. Voi veni cu Nichita Stănescu, cu Petre Stoica, cu Mircea Tomuș.”

Și... au venit? S-a ținut de cuvânt?

Nu a trecut mult timp și a venit cu prietenii săi. Despre Nichita se discuta deja în redacția Postului de Radio Novi Sad, dar și la Casa de Presă și Editură „Libertatea”. Nichita era poetul care ne lipsea. Românii din această zonă, mă refer la iubitorii de literatură, au avut mare nevoie de un Nichita Stănescu, gândea ca și noi, discursul său poetic l-am înțeles din prima secundă. Limbajul său ne era aproape, inspirativ, încurajator. A participat în mai multe emisiuni ale mele.

Ce alți scriitori din România te-au mai vizitat?

Prin casa mea a trecut și Sorescu, la fel un poet de excepție, mai discret, mai tainic, care mi-a cerut să-l duc la Timoc. Intenționa să studieze obiceiurile, cântecele străvechi, să scrie o carte despre zona aceea specifică. Apoi Marin Mincu despre care am păreri foarte bune; trebuie citită poezia sa *Plângerea lui Nichita*, scrisă în decembrie 1983 și inclusă în volumul *Vine frigul!* La Belgrad l-am cunoscut, în 1967, pe Eugen Barbu care venise dintr-o mare călătorie cu un grup de scriitori români. Eram în Grădina de vară a Uniunii Scriitorilor de la Belgrad. Era iulie, cald, spre seară. Mi-a dat romanul *Groapa*. Pe mine m-a impresionat în mod deosebit romanul său *Principele*, cred că e o carte unică,

ieșită din contextul general al literaturii române. Așa cum cele *11 elgii* sunt o carte unică. Nichita era fermecător, spontan, fin, era un nobil. Cu Marin Mincu, Ioan Flora și Adam Puslojic am stat la mine în casă o noapte întreagă. Mincu a discutat înflăcărat cu Nichita despre starea poeziei la sfârșit de veac, deoarece veacul 20 era pe sfârșite. În primii ani după revoluție, la Belgrad, la *Întâlnirile de Octombrie*, cunoscuta reuniune internațională, a fost Dinescu, a trezit o mare curiozitate. A vorbit foarte frumos.

Lista pare a fi lungă Au venit și alți scriitori în afara celor amintiți?

Da, sosirea scriitorilor români la noi a continuat. Îmi amintesc acum de Ovidu Cotruș, de Andrițoiu, de Gabriela Melinescu și Georgeta Horodincă.

Presupun că ai cunoscut mulți scriitori și aici, în România, la vizitele tale în țară...

La București am cunoscut-o pe Ana Blandiana, pe Dorin Tudoran. Ei erau foarte tineri, talentați, apreciați deja de critica literară. Am avut prilejul să-l cunosc pe Doinaș, pe Dan Hăulică și încă mulți alții. Eram într-o delegație cu Igor Mandici din Zagreb. Am fost primiți la *Secolul XX*. Am rămas adânc impresionați de domnii care au lucrat în această redacție. Era prin anul 1971, oamenii discutau înflăcărat despre Marshall McLuhan și, aproape că nu veți crede, despre mijloacele de comunicare electronică! Erau formidabili, oameni distinși, cu larghețe, deschiși spre fenomenele noi ale vieții. Știu că am citit cu un interes deosebit anumite texte ale lui Dan Hăulică și poezia lui Doinaș.

Am cunoscut la fel un om de o rară finețe intelectuală, pe Liviu Petrescu. L-am întâlnit și la New York, dar și la Cluj unde am primit *Marele Premiu „Lucian Blaga”*. L-am cunoscut foarte bine pe Ioan Alexandru, un mare poet (primele lui volume *Infernul discutabil*, *Vămile pustiei*, excepționale), am fost odată la el acasă, cu Ioan Flora, pe 15 iunie. La miezul nopții ne-a cântat cu copiii și soția. A fost o noapte nemaipomenită. Ne-am amintit de Eminescu, de Caragiale, de multe alte momente și celebrități ale literaturii române. Când am ieșit din casa lui Alexandru, spre dimineață, mașinile parcate în apropierea casei sale erau acoperite cu flori de tei.

L-am cunoscut și pe Geo Bogza, care a avut o seară excepțională la Matica Srpksa, o instituție de mare renume de la Novi Sad, apoi pe Gelu Naum, Eugen Simion, care a făcut o vizită Catedrei de Limba Română de la Novi Sad, pe Paul Miclău, care a scris un text foarte frumos despre volumul meu de versuri *Liman trei*. Pe Breban, Țepeneag, Prelipceanu i-am cunoscut într-o vară la Neptun, la o reuniune internațională a scriitorilor și pe mulți alții. La Timișoara, într-o toamnă, în timpul unui simpozion, am avut prilejul să-l cunosc pe Adrian Marino. A lăsat o impresie foarte puternică asupra mea. Mi-a povestit câteva momente din viața sa, în mod aparte despre dicționarul de idei literare. M-a înțeles ce știu despre Vasko Popa. I-am spus ce am știut.

Presupun că l-ai cunoscut pe Vasko Popa...

Desigur, l-am cunoscut bine pe Vasko. I-am spus lui Marino că Vasko,

pe lângă faptul că era un mare poet, mai era și un mare editor. S-a îngrijit de o ediție excepțională „Metamorfoze”, la prestigioasa Editură Nolit, din Belgrad. Era la curent cu cele mai noi apariții editoriale din lume. În urmă cu doi ani, la Novi Sad, a fost Cărtărescu, Ion Mureșan, Cornel Ungureanu, o echipă foarte bună de poeți, despre care am scris. Au avut o șezătoare literară foarte reușită la Academia de Știință și Arte.

Ai amintit de vizita la New York. Cu ce scriitori români din exil te-ai întâlnit?

La New York am cunoscut-o pe Nina Cassian, la Centrul Cultural.

Faptul că ai întâlnit mulți scriitori români, din generații diferite, că ai avut prilejul să discuți cu ei, că ai tradus unele cărți importante de poezie, că ai participat împreună cu aceștia la reuniuni literare a avut, presupun, o mare importanță în cunoașterea, să spun așa, din interior, a literaturii române.

Toate acele întâlniri, de acum douăzeci de ani și mai bine, au o avut o însemnătate deosebită pentru mine și colegii mei de breaslă. Am început să discutăm serios despre literatura română, despre modernitatea acestei literaturi. Nichita, Sorescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, mai târziu și Dinescu, erau citați și recitați cu interes deosebit. Ne-am împărțit în grupuri. Am venit cu argumente tari în favoarea poeziei moderne. Eram încă departe de sfârșitul veacului XX. Ce vremuri, ce discuții înflăcărâte legate de sensul literaturii! Noi n-am descoperit numai literatura română modernă, noi ne-am descoperit pe noi, am descoperit vocația modernității în această zonă.

Crezi că s-a schimbat ceva în ansamblul poeziei românești? Mai ales ținând cont de faptul că tu continui să scrii în limba română?

Astăzi discursul poetic e altul, deoarece și întrebările noastre esențiale sunt altele. În fiecare dimineață mă întreb: vrei să fii fericit sau să scrii? Și, fără să gândesc prea mult, încep să scriu.

În limba română, firește.

Oana GLASU

Români uitați.

Frații noștri din Timoc

Românii din Serbia locuiesc compact, lângă hotarul județului Mehedinți, un ținut care cuprinde a șasea parte din toată Serbia. Un teritoriu în care se regăsesc câmpii și terase cu cereale, coaste cu vii și munți cu păduri întinse, mine de cărbuni, cupru și fier, marmoră și ape minerale. În vest se întind până la Morava, râul care taie în jumătate țara sârbească, iar la sud trec de piramida muntelui Rtanu. Înainte se întindeau și dincolo de Morava, iar călătorul care trecea cu trenul de la Niș spre Belgrad era uimit când dădea de stațiunea Vlaschi-Dol, adică Valea românească, în care, din păcate, azi, nu se mai află niciun român. Spre Sud, spre izvoarele Timocului, hărțile actuale arată unele denumiri care dovedesc în trecut o populație românească: Vlașcopolie (Câmpia românească), Vlașcoselo (Satul românesc), Petrușa, Vlahovo, Periș, Vlașca. De altfel, în cuprinsul regatului sârbesc s-ar fi aflat peste 250 de denumiri de sate alcătuite din cuvântul Vlah, pe lângă alte denumiri de râuri, munți și chiar ținuturi întregi (Stari Vlah). Grupul românesc din nord-estul Serbiei ocupă o regiune care se întinde împrejurul Porților-de-Fier, fie că este Oltenia vestică (în România), Banatul sau Craina (în

Serbia), dar care are aceeași caracteristică. Formele de teren se continuă ca și cum n-ar exista între ele un fluviu atât de mare, iar Carpații par a nu se opri la Dunăre, ci la Timoc. Trecând prin cazane, Dunărea nu formează decât un șanț, atât de îngust că locuitorii de pe un mal pe altul pot să-și vorbească și să se înțeleagă. Comunicarea este favorizată și prin asemănarea ocupațiilor locuitorilor, un mare număr dintre ei fiind pescari. În aceste condiții, se pune întrebarea: populația românească din regiunea nord-estică a Serbiei este din vechime așezată aici?

În ce privește Banatul și Oltenia, istoria ne spune că aici a fost leagănul rasei românești, împreună cu Transilvania. Legionile lui Traian au ocupat aceste regiuni și astfel au deschis perioada colonizării romane. Craina, care este cuprinsă între Banat și Oltenia, trebuie să fi avut populație romanizată încă din epoca romană, dat fiind că un număr de locuitori ai Daciei s-au retras în 274 dincolo de Dunăre. Istoricii români, precum Hașdeu și Iorga¹, admit o continuitate a elementului românesc de-a lungul teritoriului sârbesc actual, continuitate ce lega grupul de români daco-carpatici cu cel din Macedonia.

¹ N. Iorga scria aceste rânduri: „Locuitorii dintre Timoc și Morava constituiau, poate, o

legătură între românii din Dacia lui Traian și cei din Macedonia”, - Arhiva de Iași, t. II, p. 368-399.

Referindu-se doar la grupul compact dintre Morava și Timoc, în ceea ce privește vechimea lui, mai mulți istorici români și sârbi sunt de acord: nu avem dovezi despre o mare vechime a românilor din aceste ținuturi². La 1696, marele geograf Marsigli, care călătorește pe Dunăre până la Rusciuc, îi amintește pe români astfel: „Ii Valachi Danubii ripas accolere incipiunt, quae fiut a Ramis montis Aemi et Carpati”. Marsigli însemnează în hărțile sale pe malul sârbesc denumiri evident românești ca Palancutza și Banul. Dacă românii locuiau la 1696 malurile Dunării de unde încep munții, deci de pe la Golubaț (intocmai ca acum), asta înseamnă că populația românească trebuie să fi fost în acest ținut cu mult înainte de călătoria lui Marsigli³. După spusele ofițerului prusac von Pirch, care călătorea în aceste ținuturi în 1829, nu existau aici locuitori sârbi. „Nu existau decât cărări, care duceau la Poreci. Cea pe care mergem noi este îngustă și în serpentină, către înălțimile muntelui și traversează păduri adânci de fagi și de stejar. Pe ici, pe colo noi vedem numai ciobani vlahi strânși în jurul focului sau având grijă de animalele lor.”

În privința numărului românilor din Serbia, anuarele actuale statistice sârbești care ar trebui să aibă caracter științific nu pot fi luate în seamă, iar din acest motiv vom prezenta câteva

date esențiale cu privire la românii din Serbia⁴.

Prima statistică sârbească, a lui Iacșici, la 1876, arată pe români în număr de aproape o sută de mii, alcătuind astfel peste a zecea parte din populația de atunci a Serbiei. În urma recensământului din 1859, românii, pomeniți în patru județe sunt trecuți cu 122593. La 1884 ei ating 149713. După 1884, cifrele încep să-și piardă cumpătul, statisticile reducându-i din ce în ce mai mult pe români. Înmulțind corect toate cifrele și conform tuturor probabilităților, se poate spune că populația românească din NE Serbiei se ridică la o cifră de aproximativ 260000 de suflete.

Din punct de vedere etnografic este de menționat împărțirea locală în Munteni sau Ungureni și Mărginiți sau Țereni (la aceștia intră și Mistrioții). Această împărțire corespunde, evident, unei diferențieri etnice și arată, cum era firesc, legături pe de o parte cu Banatul, pe de altă parte cu Oltenia. Deosebirea e hotărâtă de înfățișarea fizică, așezare, limbă, port și obiceiuri. Ba chiar și starea economică îi deosebește. Țerenii, Mărginiții, așezați pe terasele și câmpiile Dunării, sunt agri-cultori, au sate mari și o situație înfloritoare. Ungurenii, Muntenii ocupă înălțimile și sunt în realitate o populație de păstori fixată. Au predilecție pentru locuirea împărășiată, la sălașe și

² D. N. Iorga a exprimat odată părerea că „poate locuitorii dintre Timoc și Morava alcătuiau legături între românii din Dacia Traiană și cei din Macedonia”, *Arhiva de la Iași*, II, p. 368-399.

³ *Istoricul și geograful sârb V. Carec, Sîrbia*, Belgrad, 1887, p. 160 presupune prima venire a românilor în Serbia pe la 1841.

⁴ Toți cercetătorii acestei chestiuni, fie sârbi, fie de alt neam, au avut întotdeauna cifre superioa-

re statisticii sârbești. F. Kanitz (*Serbien*, Leipzig, 1898) prețuia, în vremea lui, pe români la 123.000. V. Karic admite cifra de 140.000 români care vorbesc numai românește. G. Weigand (*Die rumanischen Dialekte*, Leipzig, 1900, p. 15) socotește pe români între 150.000-200.000.

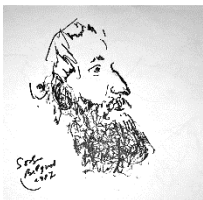
de aceea satul e mic și aproape pustiu. Dar, cu toate asemănările cu românii din stânga Dunării, avem în Serbia elemente care dau populației o fizionomie aparte. De amintit ar fi opugele femeii deosebite de cele din Banat și Oltenia, căciula uriașă a bărbaților făcută dintr-o oaie întreagă (călăbăț, ciubară), găteala de cap a femeii (ceapsa și pletseri), ciudatul joc hipnotic de Rusalii, obiceiuri speciale la nuntă, ar-

derea cu fierul roșu la ceafă a bătrânilor bolnavi etc.

În ceea ce privește limba română sau școala românească, acestea au suferit grav odată cu începerea procesului de deznaționalizare, însă se poate spune că un puternic instinct etnic i-a făcut pe românii din această regiune să conserve atât cât s-a putut din limba „învățată de la mama⁵”.

⁵ G. Vâlsan, *Românii din Craina Serbiei*.

Poeme

Adam PUSLOJIĆ

Brodereie de sărbă

Sunt bucuros și vesel
dar spatine
cel trist

mă obligă
din nou acum
să te iubesc

o mare risipă
de timp și
sărăcie curată

o frunză vie
de absență și tăcere
un strop de 'insomnie
adevărată mea gansă
de fugă liberă la tine
de broderie sărbescă
acum mă strigă la joc

Primum sârut de tot

Mă tem de umbra
soarelui nemuritor,
cu atât mai mult
atunci când zboară

și plutește prin cameră
înainte de culcare,
bucuros ca la o nuntă
sau la un botez de munte

mai pot eu atunci muri
în liniștea de sard uitată,
cu primul sârut de tot
neșteptat și răzbindător
inhibitor, din nou mă priviți
din porțile sălbatice, străin
ca un îngere de ieri spânzurat
cu un fir de iarbă înspăimântată

4.2.2011. Adam Puslojić

Canza valahă

Despre noi, valahii...
și cei întrebați și cei neîntrebați
vorbesc ca despre niște pietre

oare e de mâncare ori nu...
dar este clar până la capăt
că Dundașea aparține tuturor

și în veacul cel lung al ei
și în cursul ei istoric,
ea ne vorbește în tot felul
vestita tăcere a paștilor doar
o mîncinună de țărîm vîltoană
a vecinilor noștri este:

Asta-i, de mîncare suntem, bre!

Januarie, Adam
2010. Puslojić

La anevuie

În cursând
am să scriu
un scriu și un potop

privind spre
arca lui Noe,
de mine închiriată

mi promit
mai mult decât
o salvare barbară

care de fapt
va fi ceva
altceva...

poate chiar
o călătorie biblică,
civică și istorică

la anevuie, urc eu
imediat în ea,
strigând: Noeee!

Datornic

Datorăm...

datorăm tot

și astăzi vedem
înțirirea sufletelor
cu umbra lor vie
meru în mișcare

unirea abisului
cu aureola și cu
mersul omului liber
atunci când tace
o carte întreagă,
din flăcările răgului

eu pot cânta,
Părinte,
acum

un timpăt încă de
la timp visat și
nevinovat de tot

Laser trilobum

Aerul mă numesc, atunci
când sunt adânc
chemat la o masă din aer
ori prin pădure.

Au să vă vin eu
și nechemat, cu o
singură condiție albă:
să nu taceți când tot
adorm pentru vre-un vis
etern și magic, nu prea
zăbovit' la mine-n gură

și acasă, ah, acasă...

bze, fraților uitați pe cruci
ori neuitați pe ceruri
și drumuri, grele de suportat!
(2010.) Adam Puslojić

Azi, văd

Lui A.P.
suntem câțiva

Văd
clar și albastru
(de fapt roșu de tot
pe negru!) securimea
voastră nouă mă costă
o viață și un neam

Azi, ah
asta mă doare
ca un tăciune
în beznă

Ozi
o simplă rană, rănuta mea
rănă, uitată de tot
pe ceruri...

Nu cumva
licuriciul acela
(Lampyris noctiluca!)
fusese doar o umbră
și o-minciună, în zbor!

Adam Puslojić
20 mai 2010, acasă

(Din arhiva
lui Paul Aretzu)

Frați români

Simona DUMITRACHE de vorbă cu Paul ARETZU

Ai fost în Serbia?

Am fost și nu prea. Să-ți explic. Cred că prin 1975, Casa de cultură din Caracal a organizat un fel de schimb cultural cu instituții omoloage din fosta R. S. F. Jugosлавia (urmând ca și aceea să ne întoarcă vizita). Mai întâi, un „tovarăș” de la Securitate ne-a „sfătuit” cum trebuia să ne comportăm: să nu luăm legătura sau să vorbim cu cineva, să nu divulgăm secrete de stat (?), să umblăm în grup și altele de același fel și ne-a pus să semnăm o declarație de fidelitate față de țară. Fiecare dintre noi avea câte un supraveghetor. Al meu era un personaj politic, un om simpatic, de altfel, căruia trebuia să-i spun tot ce făceam și să dorm în aceeași cameră cu el. Am plecat cu un autocar destul de rudimentar. Eram cam treizeci de persoane, membri ai trupei de teatru de amatori și ai cenaclului din cadrul Casei de cultură. Era prima mea ieșire din țară. Obiectivul nostru final era o localitate din sudul Macedoniei jugoslave, Gevgelija, la granița cu Grecia, dar am susținut programe cultural-artistice de-a lungul traseului nostru. Am fost uimiți de liberalismul din Jugosлавia, de nivelul de viață ridicat (în comparație cu al nostru), de lipsa de inhi-

biție a oamenilor. Deși nu aveam voie să vorbim cu amfitrionii noștri, ceea ce puteam vedea era convingător. Erau totuși români macedoneni (*țințari*) care veneau cu deosebită bucurie să ne întâlnească. Erau proprietari de magazine, de terenuri și utilaje agricole, aveau automobile occidentale și case arătoase, iar noi, care știam că în România singurul proprietar era statul, eram nedumeriți și fascinați. Ne-au invitat la petreceri, la o mică excursie în Grecia, erau dornici de relaționare. Ne-am lovit însă de refuzul total al cerberilor noștri. Și mai rău a fost când sârbii au venit la noi, pentru a ne întoarce vizita. Am fost ținuți la distanță, iar lor li s-a făcut un program care să nu interfereze cu al nostru. Și de această dată, a fost aflux de securiști și politrucii. A fost o experiență încheiată, din păcate, cu frustrări, refulări, revoltă.

Ai avut și alte legături cu spațiul sârbesc?

Am cunoscut scriitori români din Banatul sârbesc. Am fost prieten cu un poet deosebit, Ioan Flora, născut în Satul Nou, din județul Pancevo, stabilit în 1993 la București. Preluase, din admirație, câte ceva din comportamentul insolit al lui Nichita Stănescu. Dintre întâlnirile cu el, amintesc una de la Târgu-Jiu când, după o noapte întreagă de discuții, îmbiați de un vin bogat, la ziuă, Ioan ne-a citit un excelent poem în care am recunoscut esența pertractărilor noastre. Mai era prezent și scriitorul clujean Virgil Bulat. O impresie puternică mi-a lăsat și Pavel Gătăianțu,

născut în Locve, Sân Mihai, Voivodina, pe care l-am cunoscut la Deva, în 2002, cu care am corespondat, plecat în lumea dreptilor prea devreme, ca și Ioan Flora. Pe Petre Cărdu nu l-am cunoscut, dar am primit de la el o scrisoare, atunci când am scris despre o carte a sa. Un loc de întâlnire cu scriitorii români din Banatul sârbesc îl oferă festivalurile internaționale de poezie organizate de poetul, eseistul și istoricul literar Florian Copcea la Drobeta-Turnu-Severin. Cu asemenea prilejuri, i-am cunoscut pe Ioan Baba, redactorul-șef al revistei „Lumina”, și pe Vasile Barbu, amândoi dăruți cu mult har. Amintesc, de asemenea, pe Adam Puslojić, un model al prieteniei sârbo-române. Într-o noapte de mai, după o plimbare la voia întâmplării și după ce ne-am odihnit pe scaunele-clipsele ale „Mesei tăcerii” din Parcul Central „Constantin Brâncuși”, am participat, timp de câteva ore, într-un local retras, la o discuție extraordinară despre Nichita Stănescu, alături de Adam, Petre Stoica și Nicolae Dragoș. Îmi pare rău că nu am avut cum să înregistrez convorbirile, de o savoare rarisimă, și că s-au risipit pe apa uitării.

Cum e să fii scriitor român și soarta să fi făcut să te afli în afara granițelor?

Nu știu, dar îmi pot închipui. Vezi că harul se manifestă oriunde, iar elementul esențial este limba. Poezia adevărată se scrie, în primul rând, în idiomul natal. Bilingvismul sau multilingvismul reprezintă, desigur, un avantaj. Dar înstrăinarea de limba maternă produce suferințe metafizice. Wittgenstein recomanda încetarea vorbirii despre ceea ce nu știm și a răsturnat ideea că ceea ce nu este numit nu există. Dimpotrivă, existentul este cel care există, susține el, suport al limbii care este imprecisă, putând da naștere

la confuzii. Noica a înțeles ce înseamnă adâncimile (ancestrale) ale limbii. El credea în realitatea limbii. Românii din afara granițelor sunt orfani, în primul rând, de limbă. De aceea, simt cel mai bine realitatea limbii. Înstrăinarea intensifică simțul etnic. Cei mai buni români sunt cei din afară.

Cei dinăuntru cum sunt?

Cei dinăuntru nu au conștiința acestei suferințe. Dar știu că frații lor nu sunt împreună cu ei. Familia, simțul fratern sunt foarte importante. În aceste cazuri funcționează abnegația, spiritul de sacrificiu. Părinții sunt gata să-și dea viața pentru copii.

De ce?

E aici ceva dincolo de fire. Firea noastră ne provoacă simțul conservării. Ne induce frica de moarte. În cazul relației dintre părinți și copii, există un sentiment mai puternic, care anihilează orice altceva: iubirea. Părintele este gata să moară, din iubire. Martirii creștini au înțeles și și-au însușit moartea din iubire.

Dar între frați, ce se întâmplă?

În cazul fraților risipiți de istorie, care nu sunt împreună în trupul țării (frații bănățeni, basarabeni, bucovineni), spiritul de sacrificiu este o modalitate a simțirii naționale. Nu au murit românii pentru frații lor ardeleni, în Primul Război Mondial? Cei care mor pentru patrie mor pentru frați. Ei sunt eroi, fiind pomeniți în ectenii în timpul Liturghiei. Știm că de marea sărbătoare a Înălțării Domnului este și Ziua Eroilor.

Literatura română cuprinde și scriitorii din afara granițelor?

Toți scriitorii din diaspora care folosesc limba română fac parte, fără nicio îndoială, din patrimoniul literaturii române. Și nu sunt puțini, nici de trecut cu vederea.

Octombrie

- 1 octombrie 1955 – s-a născut, la Izbiceni, Olt, poetul **ION STRATAN** (m. 19. 10. 2005, Ploiești)
- 1 octombrie 1987 – s-a născut, la Slatina, pictorul **ANDREI TUDORAN**
- 2 octombrie 1900 – s-a născut, la Strejești, Olt, prozatorul și gazetarul **DUMITRU DIACONESCU-DĂEȘTI** (m. - ?)
- 4 octombrie 1976 – s-a născut, la Dobrun, Olt, caricaturistul **GOGU NEAGOE**
- 5 octombrie 1944 – s-a născut, la Caracal, istoricul și numismatul **ONORIU STOICA**
- 5 octombrie 1948 – s-a născut, la Craiova, criticul literar și publicistul **TEODOR FIRESCU**
- 6 octombrie 1937 – s-a născut, la Balș, scriitorul, publicistul și omul de radio **IOAN ION DIACONU** (m. 3. 05. 2011, București)
- 6 octombrie 1951 – s-a născut, la Piatra-Olt, prozatorul și publicistul **FLORIN CHINTESCU**
- 7 octombrie 1966 – s-a născut, la Coteana, Olt, actrița **CERASELA IOSIFESCU**
- 8 octombrie 1928 – a murit, la Ianca, Olt, poeta **ADA UMBRĂ**, pe numele adevărat **EUGENIA FL. IONESCU** (n. 23. 01. 1885, Drobeta-Turnu Severin)
- 10 octombrie 1943 – s-a născut, la Caracal, prozatorul **RADU NIȚU**
- 11 octombrie 1925 – a murit, la Slatina, institutorul și istoricul **GEORGE POBORAN** (n. 5. 07. 1868)
- 11 octombrie 1932 – s-a născut, la Topana, Olt, poetul, prozatorul și publicistul **VASILE SMĂRÂNDESCU** (m. 19. 12. 2008, București)
- 14 octombrie 1900 – s-a născut, la Slatina, pictorul **LAZĂR ZAREA/ ZOLLER** (m. ?)
- 14 octombrie 1903 – s-a născut, la Caracal, pictorul **ION MUSCELEANU** (m. 1997, București)
- 14 octombrie 1951 – s-a născut, la Caracal, **IULIANA (LIA) MANTOC**, pictor și scenograf
- 17 octombrie 1904 – s-a născut, la Caracal, tenorul **DINU BADESCU** (m. 23. 10. 1980, București)
- 18 octombrie 1922 – s-a născut, la Slatina, traducătoarea și poeta **ILEANA BIJU-CORILĂ** (m. 11. 03. 1997)
- 19 octombrie 2005 – a murit, la Ploiești, poetul **ION STRATAN** (n. 1. 10. 1955, Izbiceni, Olt)
- 20 octombrie 1958 – s-a născut, la Slatina, omul de radio și publicistul **GABRIELA RUSU-PĂSĂRIN**
- 20 octombrie 1970 – s-a născut, la Caracal, artistul fotograf, caricaturistul și creatorul de benzi desenate **VIOREL CHIREA**
- 22 octombrie 1992 – s-a născut, la Balș, poeta **ELENA GABRIELA LAZĂRA**
- 22 octombrie 2020 – a murit, la Caracal, pictorul **VIRGILIU DAN DIMULESCU** (n. 15 decembrie 1951, Băbeni-Bistrița, Vâlcea)
- 23 octombrie 1998 – a murit, la București, actorul **SILVIU STĂNCULESCU** (n. 24. 01. 1932, Timișoara)
- 24 octombrie 1925 – s-a născut, la Slatina, **THEODORA MARIA KITZULESCU**, sculptor și pictor (m. 22. 07. 2011, București)
- 25 octombrie 1902 – s-a născut, la Dăneasa, Olt, criticul și istoricul literar **DUMITRU POPOVICI** (m. 6. 12. 1952, Cluj-Napoca)
- 27 octombrie 1985 – a murit, la București, prozatoarea **ALICE BOTEZ** (n. 22. 09. 1914, Slatina)
- 28 octombrie 1897 – a murit, la Bobicești, Olt, poetul prozatorul și gazetarul **GHEORGHE CHIȚU** (n. 24. 08. 1828, Oboga)
- 28 octombrie 1983 – a murit, la București, scriitorul și traducătorul **IONEL MARINESCU** (n. 1. 06. 1909, Slatina)
- 29 octombrie 1950 – s-a născut, la Gura Padinii, Olt, poetul și publicistul **VIOREL PADINA**, pe numele adevărat **VIOREL ABĂLARU**
- 30 octombrie 1936 – s-a născut, la Ungheni, Argeș, poetul și gazetarul **GEORGE ENACHE** (m. 15. 06. 1998, Slatina)

Proză

Jocul de șah

Dumitru Augustin DOMAN

E pandemie. Un virus ucigaș a pus guvernele lumii în situația ingrată să declare stare de urgență peste tot. Oamenii sunt obligați să stea în carantină, cazurile grave la spital, iar restul majoritar de populație – acasă, izolați complet. A treizeci și treia zi după izolare, Gari Moșmondeanu citește undeva pe internet că-n această perioadă suntem cu toții la mâna hazardului, că acum nimeni nu mai este câștigător, fie el om al străzii, miliardar, ministru, proprietar de insulă sau geniu artistic. La început, chestia asta l-a moleșit ca aburii unei saune. Apoi, deodată s-a enervat de-a vrut să spargă geamurile cu capul, dar și-a luat seama la timp că poate dormi în frig, că nici geamgiii nu pot ieși din casă să-i înlocuiască lui geamul. Așa că s-a abținut, pe urmă s-a calmat cu un pahar de vodcă, iar în cele din urmă i s-a trezit un orgoliu exacerb. „Eu voi fi învingător, într-un fel sau altul, voi fi învingător. Nu mă las eu cu una, cu două!” Și se plimba prin casă ca un leu în cușcă așteptând să vină îngrijitorul să-i mănânce capul lui de stăpân cică peste regele animalelor. Trebuie spus că Gari este un inginer celibatar la cei 51 de ani ai lui, înalt, brunet, cu un nas ascuțit și roșu ca al oamenilor de zăpadă și niște ochi mici, căprui și mereu ațintiți la ceva ca ai unui motan pândind permanent o vrabie.

Peste un sfert de oră, calmat dar și plictisit, Gari Moșmondeanu a scos

pe măsuta din living tabla de șah. Fără să se așeze pe fotoliu, a aranjat piesele pe tablă, la început pe cele albe, desigur, apoi a ocolit masa și le-a așezat și pe cele negre. S-a întors din nou pe partea albelor și-a început cu deschiderea e4 e5. A revenit cu o mutare surprinzătoare. A trecut pe partea cealaltă și-a răspuns cu o mișcare de-o mare abilitate în apărarea scandinavă. O oră și jumătate a ocolit de zeci de ori măsuta să facă mutări cu albele, răspunsuri cu negrele. Într-un sfârșit, a dat mat cu negrele. Obosit, s-a așezat în fotoliu odihnindu-se și zicându-și: „Am învins? Am învins! Iată că se poate!” A luat o hârtie din raft și-a notat : *Gari Moșmondeanu : o victorie.*

Fiind ora prânzului, și-a pus un pahar de vodcă, apoi a mâncat o friptură rece de vițel cu pâine și muștar. A băut și un pahar de vin după masă și s-a odihnit vreun sfert de oră.

Dar, tabla de șah îl atrăgea precum frigiderul magnetii din Grecia, Turcia, Bulgaria și Sovata, de pe unde îi adusesese el în ultimele vacanțe. A rearanjat piesele și-a pornit o nouă partidă, una pe viață și pe moarte. A câștigat de data aceasta cu albele. A fost în formă, a fost o partidă scurtă. Și-a notat meticolos pe hârtie, să nu se uite : *Gari M. : două victorii.* Până seara a mai obținut una. Era pe cale să devină un victorios de meserie, tocmai acum, când virusologii anunțau un fel de apocalipsă. Toți erau niște învinși, doar

el era un victorios, acasă la el, dar orișicât – victorios. Dar, și dacă ar juca în deplasare de unul singur tot el ar ieși victorios, e convins de acest lucru.

Prima partidă de a doua zi (Gari Moșmondeanu vs. Gari Moșmondeanu) a durat vreo două ore. Și-a adjudecat-o, desigur, cu mare satisfacție. I s-a părut cunoscută. A luat din raft enciclopedia de șah cu partide celebre și, după căutări febrile, și-a dat seama că, până pe la jumătate, partida a avut cursul partidei din 1972 dintre Bobby Fischer și Boris Spassky.

De acum zilele de izolare la domiciliu ale lui Gari Moșmondeanu erau împărțite în două reprize. Două-trei partide dimineața între 7,00 și 12,00. Pauza de prânz de o oră, apoi a doua repriză între 13,00 și 19,00. Sărea peste micul dejun și peste cină. Un prânz frugal îi era mai mult decât suficient. Jocul de șah părea a-i ține și de foame.

La un moment dat, într-o seară, când tocmai își nota pe foaia de hârtie obosit: *Gary M: 33 de victorii*, la televizor tocmai se anunța cel de-al 33-lea mort răpus de virusul ucigaș. Coinci-

dența i s-a părut cumva stranie, dar și parcă venind de undeva de sus, premonitorie. Atunci i-a venit ideea: pentru fiecare decedat să joace o partidă și să-i dedice victoria. Cum ar veni, la fiecare înfrângere fatală a unui semen el să iasă cu o victorie personală. Ce dovadă mai bună este că tuturor învinșilor de care vorbesc specialiștii la televizor el li se opune ca un perpetuu învingător? Se gândește să dedice câte o victorie tuturor morților din lume, dar își dă seama cu tristețe că e imposibil, aceștia fiind de ordinul sutelor de mii. Va încerca însă să țină ritmul cu morții noștri.

Între două partide, așteptând, cu televizorul deschis, următorul decedat, epuizat, având niște cearcăne ca doi limacși, cu un pahar de vodcă în mână, Gari Moșmondeanu parcă plutește într-un nor de melancolie trezindu-se gândind cu voce tare: „Ce simplă și frumoasă e viața. Cum ne-o complicăm noi. Cică – toți învinși. Când viața poate fi ca un joc de șah în care să fim toți învingători...” Abia își recunoaște vocea. Nu și-o mai auzise de peste o lună.

The Great Escape

Ioan POTOLEA

... Stația CFR într-adevăr nu era a lui. O confundase. „Uneori gările seamănă între ele, mai ales noaptea...” își zise fugarul Oto și se îndreptă, scuturându-și paltonul de urmele de nisip, către partea centrală a platformei. Peronul de intrare se delimita de restul liniilor secundare (împletite și despletite până la silozuri) ca o rampă de teatru – de stal și loje... Se așeză pe banca de sub felinarul stâlpului de iluminat să-și caute un covrig în geantă. Impiegatul nu se vedea nicăieri. Poate era plecat la canton cu lămpașul și verifica, prin lovituri repetate în șine, cu ciocanul cu coadă lungă, prezoanele traverselor – dacă nu se slăbiseră. Dar nu se auzea nimic. Lumina se cernea în liniște în jurul băncii, ca o pudră. Clădirea-tip înțepenise parcă din timpuri imemorabile. Sumbră, sinistră aproape, domina cu rigiditatea ei cadaverică împrejurimile întunecate în care se întrezăreau scheletice tufișuri și câțiva arbori de tisa. Mușcă din covrig privind curios în jur. Îl neliniști mai ales lanțul greu pus pe ușa de la intrarea călătorilor. Cercetă cu palmele puse pâlnie la ochi și cu nasul lipit de geam. Nu se vedea nimic prin carourile de sticlă murdare de mazăgă. Doar întunericul și câteva forme geometrice abia ghicite: o bancă, o masă, o sobă de teracotă... un fel de băncuță de bagaje sau poate o valiză într-un colț... Era singura sală unde se cumpărau biletele galbene pe care le composta zgomotos cu sunetul

acela de ghilotină cerberul gării... și ți le etala pe scândura roasă a ghiseului; și unde se și aștepta trenul pe vreme rea... La un moment dat i se păru că aude ceva: o ciudată dușuială, o fojgăială, o răpăială ca de degete pe darabană... „Hîm, o fi dormind unu' înlăuntru... vreun boschetar! Dar cum? L-a închis cineva pe dinafară?” Tresări. Se retrase brusc, speriat, de la ușă. Un pocnet sec, ca de pistol „Carpați”, răsunase în încăpere. Se auziră curând voci și atunci Oto realizează că se afla o locuință, o anexă lipită ca o magazie de spatele gării. De-acolo venea agitația. Scârțâi o ușă apoi hârâi pe pietriș o poartă veche, probabil căzută din balamale... Se auzeau iar voci înăbușite. De după colțul closetului turcesc își făcu apariția un bărbat în izmene de barchet, desculț și cu un raglan lung, descheiat, tras în grabă peste cămașa de corp. Ducea o zgardă cu chei vechi într-o mână. În urma lui, la vreo trei pași, un copil cam de șapte, opt ani, și el desculț... numai în cămașă lungă de noapte, aproape târâia o canistră de tablă. Bărbatul descuie repede lacătul împingând ușa cu umărul. Oto și copilul rămăseseră afară lângă intrare...

— Tu-vă paștele și grijania mamei voastre... nu vă lăsați?... nu!... lasă că stăm noi de vorbă...

— L-a prins, de data asta l-a prins, făcu copilul către Oto. De câte nopți nu încearcă... nu se atingeau de slănină... se fereau...

— Pe cine? întrebă Oto visător. Privea uluit, incredul, chipul copilului. Băiețelul din fața lui, așa tuns chilug, cu urechi clăpăuge, cu urme de vărsat de vânt pe față, cu ochii negri, umbroși, mari și rotunzi, semăna cu el însuși pe vremea când mergea la oraș direct de la coada caprei. Nu înțelegea.

— Căpetenia! Pe cel mai mare în grad. Dacă-l prinzi pe ăla, fug toți...

— Tinere, o clipă.... Oto! Lasă vorba! Ai luat cutia de chibrituri? Nu? Să o aduci... Era pe sobă. Bărbatul (ce tare semăna cu taică-su, Arhan Leon, când încă nu-i căzuse tot părul după șocul nervos) ieși din sală cu o cutie mare cât un cufăr în mână. O ridică cu ambele mâini la nivelul ochilor, privind-o de aproape cu o curiozitate vie și o satisfacție care-i ilumina fața...

...Era o capcană cu arc și ușă metalică. În ea alerga înnebunit un șobolan, un rattus din familia muridae, răspunse Oto unei întrebări de demult, de la ora de zoologie. Alerga pe toți patru pereți cu o agilitate incredibilă, și pe tavan, și-n lung, și-n curmeziș, și-n cerc, și din colț în colț – căutând o scăpare, alerga atât de repede că nu-i vedeai decât umbra cenușie pe care o ghiceai mai mult după sunetul continuu: scrijelitul din alergare al ghearelor pe plasa de sârmă oțelită. Bărbatul aduse capcana în zona mai luminoasă a peronului și o așeză pe o dală mai mare.

— Pe tine te cheamă Oto?

Copilul nu răspunse. Lăsă canistra jos și fugi în spate să aducă chibritul. Rozătorul se oprise câteva clipe pânditor. Părea unul tânăr, neexperimentat. Îl atrăsese bucata de șuncă atât de tare... foamea sau lăcomia, una sau amândouă îl pierduseră... poate îl puseră ăia mai tari pe el să fure bucata de șuncă... și aici Oto cel Mare zâm-

bi... și prietenii lui îl împinseseră odată să fure o valiză... era un fel de probă de conjurați... o ratase și el...

...Bărbatul deschise canistra și mirosul tare de benzină îi izbi în nări. Șobolanul alerga cu o viteză crescândă duruind pe pereții cuștii... era viteza pură, era frica pură... Copilul sosi cu cutia de chibrituri. Tatăl turnă de sus scuturând canistra, zdrumicând șuvoiul de benzină în stropi grei peste cușcă. Dihania se rotea ca în carusel tot mai repede. Tatăl aprinse cu gesturi reci, aproape indiferente, bățul de chibrit și îl aruncă fără emoție peste capcana cu arc... Privea ca din depărtare, contemplativ. Flacăra izbucni cu o mică explozie, apoi se restrânse, apoi se mări și egaliză undeva la înălțimea genunchilor bărbatului și ai ochilor sclipitori ai copilului, ochii care spun da tuturor formelor și întâmplărilor lumii. Oto cel Mare și Oto cel Mic priveau hipnotizati bucata de carne în flăcări, zburătoare prin cușcă... din alergare vâlvătaia se întetea... vuia... vuia și vibra...

— Sub gara asta a fost o pivniță de arme... una mare... o cazemată... se simți dator să explice bărbatul în raglan... după ce au plecat rușii, niște deștepti i-au zidit ușa, intrarea de rezervă și au facut siloz peste ea... nu au înfundat-o cu macadam... poate s-or fi gândit să o mai folosească cu alte prilejuri... a rămas numai răsuflătoarea aia... arată cu brațul un chepeng peste ultima linie... și acolo aruncă lumea gunoaie... au colonizat toată zona, nemernicii... sar din pereții camerelor, merg pe tine când dormi... se trezesc copiii ăștia țipând în toiul nopții, am aruncat arici și pisici pe răsuflătoarea aia... canci! cred că le-au mâncat... am pus vată de sticlă în pereți, otravă, nimic... unu n-am prins!

— Dar stația asta nu e Stânca Barajului?

— Toată lumea încurcă... aici e doar halta triaj – Stânca Barajului. Aici aduc deținuții!

— Ce deținuți?

— Deținuții pentru șantier.

— Nu e civil șantierul?

— E, dar lucrează și deținuți... când și când. Îi aduc luna cu mașinile, tot cu mașinile îi iau duminica... cu santinelele după ei... stau în sala aia dacă plouă, dacă nu, acolo pe rampa silozului... îi îmbarcă și îi duc acolo... acolo le duce mâncare, acolo dorm – au niște barăci lungi la comen, din placaj făcute... dar de ce întrebi?

— Am un prieten inginer... mi-ai zis că pot să mă calific la el... se dau bani gras...

— Mă rog... pentru trenurile de persoane trebuie să mergi pe jos până la gara următoare... aici numai mărfurile și naveta de deținuți... dar acu nu i-a mai adus de vreo lună cre' că au trecut de taluzări că la taluzări îi folosesc... cad uneori malurile peste ei, îi îngroapă de vii... eu sunt impiegatul, locuiesc în anexa gării... nu mai am tren până dimineață și m-am tras în casă... ăsta cu care ai venit a avut colet de luat... de asta a oprit...

...Flacăra se stinsese. Cadavrul carbonizat al animalului zăcea pe spate cu picioarele întepenite în sus pe

podeaua de fontă a capcanei. Mirosea a carne și a păr arse. Impiegatul apucă cușca cu palmele ascunse în mânecile lungi ale raglanului să nu se frigă, intră în sala de așteptare și ieși apoi cu ea goală. Închise, trecu lanțul gros prin belciuge și brusc, în timp ce înțuia lacătul începu să urle:

— Am să vă ard, am să vă dau foc la toți, o să alergați arzând prin galerii, nemernicilor! Stau la coadă la pâine și-mi săriți din căptușeala raglanului să-mi luați pâinea din mână? Da, măă? pâinea muncită de mine? pâinea copilului meu?... vă dau foc, nașterea și grijanăa cui v-a făcut... măă, vă ard cu lampa de benzină... paștele și grijanăa...

Liniște de sobolan mort, de cadavru ars. Niciun răspuns.

— Hai băiete în casă, că mâine a și venit.

Oto cel Mare o luă pe cărarea de lângă linie către pasajul care dădea în șosea. În urmă vântul zdrăngănea o tablă desprinsă din frontonul gării. Oto privea în pământul nepăsător. Mergea și își amintea. Când era el copil. Stătea pe o bancă într-o gară. Tatăl lui adormise. Plecau pentru totdeauna. Era un amurg. Ce târziu, ce târziu, parcă el ar dormi, pe o bancă-nvelit cu cămăși vestejite, într-o gară a lumii cu trenuri pustii, cu cisterne de gaz și vagoane de vite.

De ce rage și când?

C. VOINESCU

Până să ducă înapoi în târg măgaru și să-l dea pe ce l-o da – că damblaua și-o făcuse – Ciurcu l-a mai ținut pe tovarășu prim, cum îi zicea doar când erau între patru ochi, vreo săptămână – două, ba chiar îi dăduse în gând să-l ierte, că așa e creștinește, pentru fapta lui de-atunci, când îl silise să intre în colectiv și îl lămurise, înjurându-l și scuipându-l, Bă Ciurcule, se băgă din nou muierea, ți-am spus eu că te-nveți cu el, dobitocu e dobitoc, lasă-l în pace și pe ăsta de acu și pe ăla de atunci, care fu, de fapt, prim și te făcu măgar, lasă-i pe amândoi, că înțelesei și eu de ce cumpărași tu măgar și nu capră, cum vorbirăm amândoi, ca să-l înscrii în colectiv și să-l botezi cu popă și ca să priceapă tot satu că nu tu ești măgar, ci ăla de te făcu, da gata cu panarama asta, ajunge, că d-aci încolo o să ai numai belele după urma lui, ascultă ce-ți spui eu, că nu te minț, nu vezi cum merge treaba cu partidu și cu politica de-o fac ăștia, care zic că s-a terminat culesu porumbului, când el nici n-a început pe alocurea și că pășim pâș-păș pe drumul luminos al lu Lenin, da noi dăm îndărăt ca racu, tu nu vezi că nici popa nu vru să-l boteze și nici Cetai nu-l înscrie în colectiv, atunci de ce-l mai ții la ușa casii, ca să faci planu la măgari pe comună?

La spune, Ciurcule, se răsti la el Cristache, șefu de Post, spune unde a fost măgaru tău în ziua de duminică 1 Mai, anu trecut, între orele doișpe jumate și cinci, când întregul popor serba ziua internațională a oamenilor muncii de pretutindeni, spune, Unde să

fie, tovarășu șef, unde să fie, de unde să știu eu, știu doar că atunci căzu și Paștele – or fi făcut popii vreo lucrătură – și că băui și eu, ca tot omu, o țiucă și mă luă somnu mai devreme, Da-n ziua de... la ora de..., da-n ziua de 8 mai între ora de... și ora de..., Altă drăcie, nu știu tovarășu plotonier, ce, nu ți-aș spune eu, dacă aș ști și ar fi la o adică, ți-aș spune, da așa, n-am ce spune, Da-n ziua de... la ora de..., nu se lăsă Cristache, Dom șef, dădu să zică Ciurcu, Ba nu – îl seceră scurt șefu de Post – nu, mie să-mi zici acu, când sunt în misiune, tovarășu, așa să-mi zici, domn îmi zici colo la Nilă, la Mat, când bem o țiucă, Pe care – nu se lăsă Ciurcu – o dau tot eu, că n-am încotro, Hai, bă, zi-i unde a fost în data de... la ora de... măgaru tău, că am treabă, Nu știu, tovarășu șef, că pe trei august, anu ăsta, la ora nouă și un sfert, abia l-am cunoscut, în târg la Tufeni, țin minte că pe-ntâi venise Gogu Făcii să-mi pună sechestru, că n-am plătit dările și majorările la ce mă trecuse el acolo în catastifu lui de percitor, Cât ai dat pe el, De ce mă-ntrebi, că pe degeaba nu mi-l dădu, da nici mult nu dădui, că n-am de unde, Bă Ciurcule, tu nu-nțelegi că eu trebuie să-i verific dosaru, să aflu de mă-sa, de tac-so, din ce neam se trage, de ce rage și când, spune, n-o mai întoarce, de la cine l-ai luat, De la un om l-am luat, că nu l-oi fi rupt din vreo glaștră cu flori, puteam să-l iau de la o muieră și-ți spuneam, crede-mă, da ce făcu, tovarășu șef, că nu veneai matală fără rost la poarta mea, ori aveam vreo cumetrie, ori vreun botez,

ceva, de era rost de o băutură țapănă, ori aveai ordin să mă legi că, dracu știe, ce mai zisei de perechea aia de boi de mi-o băgarăți cu forța în colectiv și deveniră bun al întregului popor, ce făcu, dom șef, spune-mi, ca să văz și eu cu cine mă-nhăitai, Te-nhăitași cu un hoț, aia făcuși, I-auzi, tovarășu prim, zise Ciurcu în gând, i-auzi cu cine mă-nhăitai, cu un hoț ca matala, că doar d-aia suntem măgari amândoi, eu, că mă făcuși matala, și matala că așa te făcu cine te făcu, nu zic nimic de mă-ta, că oricum, o să afle tovarășu șef, ia spune-mi, tovarășu șef, de unde fură elementu ăsta de măgar, că-l bănuiam eu de când mă hotărâi să-l iau, da n-aveam probe, De la colectiv, de unde să fure, tună Cristache, din avutu obștesc, că acolo e bogăția poporului, n-o să fure din sărăcia ta de bătătură și asta e grav și pentru el și pentru tine, Și ce-a furat, dacă pot să aflu și eu înaintea altora, porumb a furat, aia a furat, Cum l-a furat, Doamne, iartă-mă, că, uite, iar zisei domnule, fără să vreau, Uite, bă, cum l-a furat, uite, ăla de la care l-ai cumpărat în târg la Tufeni l-a crescut de mic în ură față de regimul de democrație populară și față de linia partidului de colectivizare a agriculturii și l-a mănât încolo în sus, din fundul grădinii lui spre tarlăua geaceului în fiecare dimineață pe rouă, s-a dus cu el până în porumbi și i-a pus întâi două tăgârțe cu buruian în spate, una-n colo, alta-n colo, l-a întors cu fața spre casă și cu fundu spre avutu obștesc și i-a dat bice, hai, bă, întinde-o, du-te înapoi acasă, să vedem cum merge treaba și treaba le-a mers, reușind să înșele momental vigilența țărânimii collectiviste înfrățite de nezdruccinat cu clasa muncitoare care făurește unelte agricole și care..., Am înțeles, tovarășu șef, da spune mai iute cum făcea împricinatu ăsta de măgar, Păi

asa făcea, ajungea acasă după un ceas de drum prin porumbi, sărea pârleazu din fundu grădinii, dădea cu botu și deschidea porțița de da în bătătură, acolo se scutura ca de friguri și lepăda sacii cu buruian din cârcă, de tăbărau toate orătăniile de prin cotețe să înfulece cu lăcomie burgheză din avutul poporului, că nici muncă preventivă n-aveai cum să duci cu el și d-aia a ajuns, până la urmă, în cârdășie cu dușmanu de clasă, să lovească și mai tare în bunul întregului popor. La un timp de vreme, după ce-l obișnuiră să fure, ăsta de la care-l cumpărași tu, Ciurcule, îl luă de căpăstru, se duse cu el, tot prin fundu grădinii, în tarla și când ajunseră acolo, ce crezi că făcură, curățară, pe ales, din știuleții ai mai copti, boabe de porumb, le puseră în desagii ăia doi, îi burdușiră bine și se întoarse singur, fluierând sârba, cu ei în spinare, prin porumb, ca vodă prin lobodă, sări pârleazu, dădu cu botu și deschise poarta, îl luă cu frig în bătătură, se ușură de saci, ieșiră orătăniile, da ieși și muierea ăluia, luă sacii, îi sui în pățul și uite-așa, sac după sac, făcu ăla plinul în pățul, Da, tovarășu șef, că te și-nterupsei, de ce nu-i aducea din tarla chiar ăsta de la care luai eu beleaua de măgar, D-aia, mă Ciurcule, d-aia, nu mai face pe prostu, că știi tu bine de ce, că măgaru e măgar, nu e cetățean al Republicii Populare Române, ca să poți să-l încadrezi într-un articol de lege, pe numele cui fac eu procesu-verbal de constatare, dacă-l prind, că măgarului n-am cum să-i cer biroul populației, că n-are, și stăpânuso face și ăla pe prostu ca tine și zice că nu știu, De unde să știu eu ce face măgaru, dacă face cevașilea sau nu, că eu îl lăsa acasă legat și plecai pân la Raion, să iau o adeverință de la secția financiară, uite, de unde venii acu un ceas, cu personalu o mie cinci.

Ciurcu se pomeni la poartă cu Cotonendel, luni pe sară, când murgea, n-apucase să ducă măgaru duminică la târg, că se cufurea rău, nu ș' din ce cauză – poate că din cauza anchetei – Vino, bă, încoa că se îmbătă măgaru ăla al tău și e căzut colo în șanț în dreptul lu Mănacă, e beat ca un porc, ce ca un porc, ca Guștere, Păi cum se îmbătă, că-l lăsa pe marginea șanțului să pască troscot, altceva n-am ce să-i dau, se duse la Mat, bău pe inima goală ori luă o litră de țuică de la Floarea Burdencii pe datorie? Nu știu, Ciurcule, eu știu atât, că e beat și că te-am anunțat, treaba ta ce faci d-aci încolo, eu nu mă amestec, ca să vie pe urmă și să mă ancheteze organu. Hai, mă, scoală, se ruga Ciurcu de măgar, nu e frumos ce făcuși, da te crez, acu hai, că se uită lumea la noi, Trage-l, bă, cu cureaua de la nădragi din nămol d-acoloșă, că parcă e porc nu măgar, râdea Magraon din drum, bău, ascultă icișă ce-ți spui eu, o juma de chil de țuică pe nerăsuflăte, De unde știi tu, bă Magroane, Știu, că văzui d-aci de pe prispă când trecură ăștia cu nunta, ai lu Carapancea, știi și tu cum e luni după nuntă, alergători, neamurile, lume pusă pe distracții, eh, trecură p-aci să-i ia pe nași d-acas cu lăutari, pe soacra mică o puseră într-o roabă și o răsturnară în drum lângă un morman de nisip nerisipit de ăștia de la prestății, Lincu avea niște oale de pământ luate dintr-un gard, legate cu sfoară pe după gât și-i dădea unei găini, de i-o ducea nașii, să tragă dintr-o mărășească, Neacșa chiuia de pe umerii țambalagiului, unde sta crăcănată și zicea țiganu că-l arde după ceafă, Hai, bă Magraoane, lasă bălmăjeala, zi-i ce ai de zis, dacă văzuși ceva, Uite, bă, cum a fost, când au trecut ăștia p-aci cu nunta, Ciulache, luat și el bine de nas, văzu măgaru tău pascănd pe șanț și se duse la el să-l ia

la o sârbă, ca pe orice om, că făcură o sârbă aci în drum, măgaru nu vru, n-o fi știut sârba – ce i-o fi spus n-auzii, că vorbeau încet – dacă nu vrei să joci, asta auzii, atunci barim să bei din plosca miresii, că altminteri ne superi și nu vreau să te fac neam prost, îi săltă botu și îi dădu să guste așa cam la o juma de chil, măgaru se scutură nițel și se puse pe păscut, veni – vezi – de-i făcu țuica poftă de verdeață, numai că ăștia cu nunta nu-l lăsară în pace, nu și nu, că să bea cu ei și-i mai turnară pe gât încă o juma de chil, asta fu, Cum asta fu, Magraoane, spune tot că altfel chem organu, Lasă, bă, nu-l mai chema, că spui, bagă la devlă, măgaru se aplecă să pască, da crez că-ncepu s-o ia șanțu din loc, că ieși în drum, se împiedică și căzu în țărână, se ridică, o văzu pe mireasă și i s-o fi făcut rușine, că se duse îndărăt în șanț și începu să măcăie, măcăia, bă Ciurcule, ziceai că e rățoi nu alta, mac, mac, se-nchinău muierile ca de alte alea, măgar să măcăie, unde s-a mai pomenit așa cevașile, el o ținea pe-a lui, mac, mac, mac, după ce termină cu măcăitul începu să grohăie ca porcu, groh, groh, groh și iar mac, mac, mac, de nu mai știai ce e, măgar, rățoi sau porc, până când începu să facă, n-o să crezi, Ciurcule, ca trenu, făcea ca personalu de Pitești la macaz, uuuuu!, uuuuu!, uuuu! și dup-aia puf, puf, puf, ca locomotiva aia cu aburi, da să știi că n-a-njurat pe nimeni, nu s-a luat de muieri, chiar dacă erau multe și încinse, n-a comandat lăutarilor niciun cântec, a fost cuminte, numai Neacșa suptânea că l-ar fi auzit zicând ceva despre drumul luminos al lu Lenin, da ce parcă poți să pui preț pe vorbele unei muieri cocoțate pe ceafa unui țambalagiu...

(fragment din volumul

Dau cuvântul și stau jos, reeditat recent)

Poeme

George VIDICAN

zidul

atingi zidul trecătorii îți măsoară umbra cu pasul nu le poți eluda nepăsarea
 umbra e făcută să fie mângâiată
 se face seară în amintiri subțire curgerea timpului prin țeava mitralierei devine
 praf de pușcă
 în șuieratul șarpelui se zidește o biserică
 mici litigii în rostirile bestialului de fontă
 în mirosul de usturoi trabucul face o gaură prin ea curge nisipul clepsidrei
 noi suntem câinii de pază al memoriei lui menelaos
 orice zidire a anei în melancolia noastră duce la eșec
 adorm cu instinctul sub cap moartea are degetele de sticlă atingi zidul casant al fricii
 îmi construiesc în somnul meu ratat cu briceagul o scorbură
 așchia nu sare departe de trunchi se mulează după partea feminină a tinereții
 setea are frumusețea ei înfloresc în scârțâitul ciuturii
 mă urmărește cu precizia ceasornicului
 mi-a rămas frica singură în ochiul tău
 zidul împachetat în foi de tutun mucegăite ecou de croncănit de corbi
 nu înțeleg blestemul zidit în turla bisericii nu înțeleg nepăsarea trecătorilor
 lacrima de culoarea crivățului mi se prelinge pe obraji fierbinte
 crestează riduri subțiri ca o șuviță de păr
 diferența dinte singurătatea în putrefacție a fericirii și lacrima de culoarea crivățului
 este un grăunte de nisip strălucește în sărutul tău
 sângele tău vine spre mine ca pasăre de pradă escaladează zidul
 grațios sacrificiul lui
 nuanțele albastre – gri ale răsăritului înfloresc mucegaiul tutunului
 e strategia de defăimare a umbrei tânăr sărutul tău o macerează
 sunt cruzimi aleatorii ale feminității
 bătrânii muncesc pe brânci în ochiul lor se face frig
 subțire curgerea timpului le locuiește în barbă
 o piaptână tacticos cu unghiile
 lacrima a umplut găleata cu amintiri
 stau în genunchi și îți rod tinerețea
 zidul îmi acoperă trecutul cu umbra lui
 atingeri cu tentă religioasă în lumina răsăritului de soare
 se face dimineață în căușul palmei ruinată de vise răcoarea lacrimii devine un
 poem postmodern

un voal de mireasă ne acoperă privirea şuieratul şarpelui îşi arată colţii ne muşcă
 urma paşilor
 adormim cu instinctul sub cap
 noi suntem câinii de pază a memoriei lui menelaos
 lătratul nostru ne aprinde lumânări prin sânge
 în structura zidului se produc mutaţii genetice
 în locul unde a fost furată fereastra ni se recită poeme
 e o trupă de actori rataţi se hrănesc cu vorbele noastre
 ne ştergem pe mâini cu arcul electric e un fel de a ne proteja singurătatea
 cuvintele poemelor noastre se reproduc în vitro
 nasc prin cezariană
 zidul le acoperă scâncetul cu umbra
 o mulţime de degete ne ating trupurile
 îmbătrânim cu fiecare atingere din sângele nostru tăşneşte nimicul primordial
 seamănă cu o seară de chiromanţie trucată
 zidul îşi reproduce virtual umbrele

la răscrucea potcoavei

fumul de ţigară îmi haşurează umbra sedusă de vocea ţambalagiului
 mi-am vândut foamea la licitaţie
 pe laviţele reci din cârciuma la răscrucea potcoavei liniştea stă mahmură pe
 genunchii mei
 despică discret privirea chelneriţei ochii bulbucăţi ai soldatului îi devoră frumuseţea
 îi spală obrazul de trecut cu lacrima o întinde pe firul de păr cu el se taie în felii
 libertatea
 vocea lui îi farmecă buzele se contopesc într-o tăcere albă şi impudică
 încep să zgârie cu unghiile lumina opaiţului
 de fumul din cârciumă stă agăţată forma izometrică a plăcerii
 sfârcurile chelneriţei începe să coloreze în roz dinţii soldatului
 până când trupurile lor se lepădă de umbre
 fumul de ţigară le istoveşte dorinţele vor să facă dragoste în labirintul ascuns în
 vocea ţambalagiului
 îşi mutilează sângele cu un strigăt pe dinafară libertate pe dinlăuntru zid izolat cu
 visele lor
 în locul inimii nişte urme gata să părăsească cârciuma pe scara de incendiu
 scârţâitul uşii le înşurubează sărutul între buze
 cârciuma la răscrucea potcoavei e la marginea unui drum plin de pandemii viitoare
 o mână străină le ridică de pe podea umbrele
 numai piele şi os lumina opaiţului stă sprijinită în neputinţa lor
 e un joc grotesc să furi o femeie şi să o înşiri prin cârciumă îţi dai seama că a
 devenit fată bătrână
 i se prelinge durerea în stropul de votcă luat pe datorie

frumusețea e un mister învăluit în fumul de țigară
 îți îngroapă sub unghii amintirile
 își împarte lacrima în picături ce sfidează gravitația
 în gaura ușii un zăngănit de chei desparte nepătrunsul liniștii de fumul ce ne
 intră în nări
 herghelie de cai răsăritul
 sub copitele potcovite tinerețea li se face praf de pușcă
 niște lichele mahmure decojesc dragostea chelneriței de pudoare
 soldatul ne privește sfidător în ochi
 se hrănesc cu ele învinșii și învingătorii în fața prafului de pușcă există o
 egalitate perfectă
 foamea nu ne scutește umbrele de revoltă
 în cârciuma la răscrucea potcoavei votca contrafăcută e un brand
 e savurată de meseni cu pioșenie
 în fereastră stă încremenită luna obscenitatea fumului de țigară dă chix în
 zâmbetul chelneriței
 o străină îi înlocuiește umbra cu o umbră virtuală
 un imperiu al singurătății hibernale cuprinde cârciuma
 plouă cu griji în vocea țambalagiului
 la răscrucea potcoavei se vorbește despre frații de cruce morți în război
 averea lor s-a transformat în freamătul unei păduri unde își odihnesc oasele
 viitorii învinși
 bolnavă iubirea stăruie în paharul de votcă
 mesenii își sorb dintr-o înghițitură singurătatea
 soldatul și-a uitat pașii de defilare în vocea țambalagiului
 sfârșitul lumii e o sfadă între niște femei și bărbați gâlceava lor dă foc cârciumii
 la răscrucea potcoavei crâșmărița își bea sângele cu pipeta
 ochiul ei stâng e plin de jăratec arde nisipul clepsidrei
 celălalt ochi atent ca un mason duce moartea la pușcărie
 mesenii își potolesc setea cu plânsul chelneriței
 de multe ori colțul străzii e o scară de incendiu salvează de la pieire trecătorii
 fumul de țigară ne hașurează umbrele
 la răscrucea potcoavei liniștea stă mahmură pe genunchii mei

**REZULTATELE EDIȚIEI A XXX-a
A FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL
DE CREAȚIE LITERARĂ
PENTRU NEVĂZĂTORI „PAȘII PROFETULUI”**

ORADEA, SEPTEMBRIE 2020 – EDIȚIE ONLINE

Juriul format din scriitorii:

**PAUL ARETZU – președintele juriului
IOANA CISTELECAN – membră a juriului
ROBERT ȘERBAN – membru al juriului
GHEORGHE VIDICAN – secretarul juriului
a acordat următoarele premii:**

POEZIE

- 1. LILIANA BĂDĂRĂU - FILIALA NEVĂZĂTORILOR IAȘI**
- 2. MARIUS ANDRIȘCA - FILIALA NEVĂZĂTORILOR BACĂU**
- 3. CONSTANTIN MIEROSU - FILIALA NEVĂZĂTORILOR PRAHOVA**

PROZĂ

- 1. LILIANA BĂDĂRĂU - FILIALA NEVĂZĂTORILOR IAȘI**
- 2. IOSIF KOVACS - FILIALA NEVĂZĂTORILOR BIHOR**
- 3. ADRIANA CREANGĂ - FILIALA NEVĂZĂTORILOR VASLUI**

EPIGRAME

- 1. RADU FLOAREA - FILIALA NEVĂZĂTORILOR DOLJ**
- 2. ELENA ROMAN - FILIALA NEVĂZĂTORILOR GALAȚI**
- 3. VASILE CRISTIAN - FILIALA NEVĂZĂTORILOR BACĂU**

SECȚIUNEA INTERNAȚIONALĂ

**(cu participarea nevăzătorilor din Ungaria și România,
care scriu în lb.maghiară):**

- 1. IOSIF KOVACS - FILIALA NEVĂZĂTORILOR BIHOR -
ROMÂNIA**

PREMIUL SPECIAL AL JURIULUI,

PREMIUL „GHEORGHE ARDELEANU”:

(se acordă pentru un scriitor nevăzător publicat în volum)

„BAZARUL CU AMINTIRI” (Editura „Limes”, Cluj-Napoca, 2017)

AUTOR: VIOREL ȘERBAN - FILIALA HUNEDOARA

FILIALA NEVĂZĂTORILOR BIHOR

Drum spre lumină

Născută la 23 mai 1966, în comuna Belcești, jud. Iași, Liliana Bădăraș și-a petrecut copilăria în comuna Scobinți, județul Iași. A absolvit Liceul „Ștefan cel Mare” din Hârlău în 1985, a lucrat la Spitalul Clinic de Recuperare din Iași până în anul 2004, când vederea i-a fost afectată de o boală autoimună. Tot în anul 2004 devine membră a filialei din Iași a Asociației Nevăzătorilor din România, loc în care își începe activitatea în plan artistic-cultural.

Creația literară i-a fost premiată la mai multe concursuri: Premiul pentru proză al Revistei „Cronica” (2011); „Carmen Sylva”, proză, locul 2 (2012); „Carmen Sylva”, proză, locul 2, poezie, locul 1 (2018);

„Pașii Profetului”, poezie, locul 1, (2015); „Pașii Profetului”, poezie, locul 3, (2016); „Pașii Profetului”, proză, locul 3, poezie, locul 1, (2017); „Pașii Profetului”, proză, locul 1, poezie, locul 2 (2018).

2018: Lansarea volumului de versuri „*Galaxii de rezervă*”, (editura „AUREO”, Oradea, 2018).

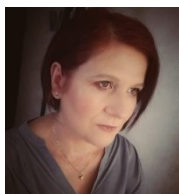
2019: „Pașii Profetului”, Premiul „Gheorghe Ardeleanu” pentru volumul de versuri *Galaxii de rezervă* (editura „AUREO” ,Oradea ,2018) cu un cuvânt însoțitor de poetul Liviu Apetroaiei.

La ediția jubiliară (a XXX-a) a anului de grație 2020, LILIANA BĂDĂRĂȘ obține locul I la secțiunile de POEZIE și PROZĂ ale Festivalului Internațional de Creație Literară pentru Nevăzători „PAȘII PROFETULUI” .

Este studentă la Facultatea de Filosofie a Universității „A. I. Cuza” din Iași.

Creația literară a Liliane Bădăraș, cel mai relevant și valoros produs al acestui festival, mă onorează. Scrierile domniei sale sunt pline de neprevăzut, surprind prin coerența discursului poetic și frumusețea metaforei. Pe această cale mulțumesc revistei „OLTART” pentru găzduirea creațiilor sale literare iar scriitorului LILIANA BĂDĂRĂȘ îi doresc îmbelșugare sufletească pe căile întortocheate ale literaturii.

Gheorghe Vidican

Liliana BĂDĂRĂU

Cuceritor

Vulturul respiră aerul apoi începe cerul
 curcubeu peste templul zării
 acoperă-n țipăt cântec tainic al fluierului
 sparge lumina în țândări
 fulgerul ochiului mestecă noaptea
 vânturi reci în gheară
 după suspinul foamei din cuib.

Măreția zeului-vultur încântă sufletul trist și obosit
 Vulturul respiră aerul apoi începe cerul.

Constelații de rezervă

moarte, naștere, reîncarnare
 în jurul lămpilor neaprinse
 și sufletele arse-n alte vieți
 fluturi în steaua cometei carnivore
 răceli imperiale revarsă-n fluxul roșu
 sub grația de hermină speriată a Lunii;
 cuvinte grele şuieră-n două splendori
 mai sorb din dune aspre
 verbe atârnă-n răsărituri noilor stele
 aberația luminii formă latentă a devenirii mele

în altă galaxie...
 mor mă nasc mă reîncarnez .

Nopti albe

Întreagă noapte-am strâns gânduri rebele
 rugină-n creier ascute arme albe toamna
 abilitatea minții dansează-n ghețuri moi
 răscoala sângelui subțiază lumini
 beție!
 urcă roba focului pe spinări de ghețari
 culcușul paharului ispită-argument

anomalie-folositoare pentru brațu-mi
 încolțește-n muguri-parazit
 bețivul se roagă la ușa întunericului
 rob al sferelor cerești
 pipăind gânduri negre
 zidind himera marelui vis
 pălește steaua-șlefuitoare
 de alte stele.

Răsplata pustiului

doar piramide
 cioburi de zei împietriți
 Achile arde vulnerabil vântul
 beții în nisipuri
 visez la prima-i dintre cele șapte vieți
 călduri maternale în gerul întunericului
 atomi fecundează ideologii
 în pânțele faraonilor roboți
 pe margini stafii îmbălsămate-n orgii

marginea mea de nisip
 marginea mea de-asfințit
 pornirile mor dospite de întrebări
 gheața uitării călește arterele mâniei
 Adam roade oase albastre
 mocnește lavă topită-n coastă
 din cenuși spulberate nimicul
 răsplătește înzecit frigul.

Despărțire nimicului

despart azi lumea de nimicul lumii
 am îngropat fereastra-n aripi de îngeri
 Ah! N-ai știut a mă iubi!
 a înnoptat un înger sub cerul gol de-albastru
 pe gânduri sângere voința inimă-curcubeu
 în vene zboară sudalme-trompete
 oceanu-i tunet clopot peste lumi
 formă pură
 lumină despăcată-n fâșii
 drumul pierdut se taie-n cornul lunii

Sloboadă frâul
 Urc către nimic.

Mari filantropi slătineni (II)

Aurelia GROSU

Profesorul **Marin S. Andreian**, fondatorul primei biblioteci publice din urbea noastră, s-a născut la Slatina în anul 1852, în casa părintească de pe Ulița Mare (Lipscani), urmează cursurile primare la Școala Ionașcu, după care le continuă la București.

Deși a trăit toată viața la Pitești, unde a cunoscut consacrarea profesională ca profesor și autor de manuale școlare, nu a uitat orașul natal.

Conform legatului testamentar din anul 1913, donează casa din Slatina, alcătuită din patru încăperi, și cărțile din biblioteca personală, Primăriei, spre folosul unei școli sau biblioteci.

După moartea soției, la 20 octombrie 1931, se inaugurează biblioteca publică din orașul Slatina, numită M.S. Andreian, cu un fond de carte de 2000 volume, donate de filantrop, și un singur bibliotecar.

Slătinenii cu dragoste de carte au organizat felurite activități pentru strângerea de fonduri destinate cumpărării de cărți, fondul bibliotecii M.S. Andreian ajungând la 31 560 volume în anul 1936.

Boierii filantropi Fântâneau sub semnul iubirii aproapelui

Memoria pilduitoarelor fapte de iubire creștină, generozitate și ajutoare a semenilor sunt consemnate în zidurile pe care le-au înălțat și în actele de filantropie făcute de-a lungul a trei generații.

Elena Fântâneau și Maria Ungurelu - soția senatorului C. Fântâneau, tablou votiv din biserica Stoicănești

Elena și Ioan Fântâneau dețineau numeroase moșii în județul Olt, amintind pe cele moștenite de Elena Fântâneau la Stoicănești, satul în care se stabilise tatăl său, un grec din Epir, pe la anul 1790, și moșia Perieți, moștenită de la primul soț, postelnicul Ioniță Bumbes, din Făgețelu, mort de timpuriu.

În Slatina au cumpărat casele Lănaru pe care le-au înfrumusețat la exterior cu elemente decorative de factură eclectică și la interior cu decorații în stuc și picturi murale, conferindu-le aspectul unui „conac” adaptat la mediul urban.

În ultima parte a vieții, Elena Fântâneau se stabilește la București, numai după ce înalță pe moșia de la Stoicănești o monumentală biserică, pictată în interior de Gheorghe Tattarescu, amplasată lângă bisericuța unde

se aflau mormintele părinților, Constantin Șătrariu și Anghelina șătrăreasa (azi în ruină).

La 23 aprilie 1890, Elena Fântâneau își întocmește testamentul prin care îi obligă pe moștenitori să creeze un fond inalienabil, din veniturile căruia să se îndeplinească actele filantropice prevăzute în testament: întreținerea cu tot ce este necesar a patru paturi de bolnavi la spitalul din Slatina și înființarea unui azil pentru femeile văduve, lipsite de mijloace de trai.

Senatorul Constantin Fântâneau, fiul Elenei Fântâneau, se îngrijește să împlinescă prevederile testamentare ale mamei sale și construiește Azilul de femei sărmane pe str. Elena Fântâneau, unul dintre primele așezăminte de asistență socială din Slatina. Conform Recensământului din anul 1912, strada Elena Fântâneau pornea din b-dul Gării (zona Fântâna Speranței), străbătea „viile orășenilor” și se termina în fundătura Pârvan (azi Piața Zahana).

La rândul său, Constantin Fântâneau donează importante fonduri ma-

teriale în scopuri caritabile, după cum ne arată testamentul său înregistrat pe 18 martie 1916 la Tribunalul Olt.

În primul rând dăruiește „casele mele cele mari de lângă Prefectură” Primăriei Slatina, însă după moartea soției, Maria Fântâneau. Casele urmau să fie închiriate și „cu venitul chiriei să se ajute la măritișul a două fete sărace”, Primăria intrând în posesia casei în anul 1938, fapt semnalat în presa vremii: „Primăria se îmbogățește cu cel mai frumos, cel mai mare și mai solid imobil din Slatina și pe fiecare an două cămine se vor întemeia mulțumită boierului Fântâneau”

Mai departe, lasă în sarcina soției sale să materializeze mai multe legate:

Construirea unui spital „după sistemul modern și după cum cere știința medicală, pe locul situat pe Bulevardul Gării, nr. 25. Fațada care va fi în partea bulevardului va purta inscripțiunea pe veci „C.I. Fântâneau”. Filantropul înscrie obligația testamentară ca din fondurile lăsate (1000 lei pentru fiecare pat) să se întrețină „zece bolnavi, precum și toate cheltuielile necesare întreținerii complete ale întregului spital, precum medicamentele și oamenii de serviciu”.

Alte fonduri stipulate în testament sunt destinate ajutorării sărmanilor și educației înalte a elevilor, pe discipline cerute tot mai mult de societatea românească. Astfel, lasă un fond de zece mii lei din veniturile căruia să se dea ajutor la săracii din orașul Slatina, la sărbătorile Paștelui și Crăciunului, în fiecare an, regulat. Un alt fond, de douăzeci și două de mii de lei, este donat pentru constituirea de burse acordate la câte doi elevi bursieri în străinătate pentru studierea științelor fizice, chimice și medicale.

În încheierea testamentului lasă zece mii de lei „soției mele pentru a-i

Senatorul Constantin Fântâneau,
tablou votiv din biserica Stoicănești

da unui copil de sex bărbătesc care crede dânsa de cuviință”, exprimând printr-un gest elegant regretul că nu a avut urmași direcți.

A treia generație este reprezentată de familia Massu-Fântâneau, prin căsătoria Lucreției, nepoata Elenei Fântâneau cu latifundiarul I.G. Massu, președintele primei Camere agricole a județului Olt (1925). Verile le petreceau la conacul de la Perieți, ducând mai departe tradiția familiei Fântâneau de a sprijini școala și biserica.

Astăzi, casa boierilor filantropi Fântâneau din Slatina, aflată în proprietatea Episcopiei Slatinei și Romanaiilor, este supusă unui necesar program de consolidare și restaurare, inclusiv a picturii interioare, pentru a o readuce cât mai aproape de înfățișarea inițială. După reabilitare, casa va avea o destinație socială și culturală întru onoarea Fântânenilor.

Alexandru Iliescu, modelul omului politic filantrop

Uneori, ingratitudea istoriei așterne praful uitării peste oameni, care, la timpul lor, au dăruit enorm pentru binele societății în general și al oamenilor în special.

Unul dintre aceștia este Alexandru Iliescu, latifundiar, mare industriaș, bancher, om politic (șeful PNL Olt, senator, vicepreședinte al Camerei Deputaților) și filantrop.

A locuit în casa pe care o numim generic „casa Kitulescu”, pe care o cumpără în anul 1904 de la proprietarul inițial, avocatul și senatorul Constantin Zăgănescu. Al. Iliescu o va lăsa „rudei” sale Armand Călinescu, de la care o cumpără dr. Gheorghe Kitulescu.

Mort în anul 1917 la Iași, conform dorinței testamentare, a fost reînhumat la Slatina, pe 30 septembrie 1924, în mausoleul situat la intrarea în vechiul cimitir Strehareț. Puțini sunt

*Alexandru Iliescu, bancher,
latifundiar, om politic, filantrop;*

cei care știu numele celui care odihnește în mausoleu, o bijuterie arhitectonică care impresionează pe oricine trece pe lângă el.

Cele 24 de pagini ale testamentului întocmit de Alexandru Iliescu sunt o mărturie indubitabilă a generozității și altruismului acestui mare filantrop.

„Prin muncă continuă, economie și cinste desăvârșită, cu ajutorul bunului Dumnezeu, am ajuns să economisesc oare care avere”, scrie Al. Iliescu la începutul testamentului său.

Legatar universal asupra întregii averi a fost împuternicit Constantin I.C. Brătianu.

Selectăm din testament prevederile referitoare la orașul Slatina și județul Olt:

- Întreținerea a 50 de elevi la liceul „Radu Greceanu”, proveniți din familii sărace de țărani, aleși în urma unui concurs;

- constituirea fondului burselor „Alexandru Iliescu”, pentru studenții din județul Olt; câte o bursă pentru Facultatea de Medicină, Facultatea de

Drept, Facultatea de Științe și Școala Superioară de Agricultură;

- fond pentru Școala profesională de fete din care să se procure cărți și îmbrăcăminte pentru elevii săraci, merituoși la învățătură;

- fond pentru construirea unei cantine la Școala de Meserii, destinată elevilor săraci;

- fond pentru dezvoltarea și înfrumusețarea orașului, propunând construirea unei hale, a unei piețe și a unui parc. Referitor la parc, Al. Iliescu preciza: „Se va face lucrări de terminarea și înfrumusețarea parcului ce se face în locul de lângă râul Oltului, care azi se asanează prin intervenția Ministerului de Lucrări Publice, transformându-se astfel acest loc, care era insalubru, într-un parc frumos, unde după munca zilei, concetățenii mei pot să se repaueze. Acest parc va purta numele meu”;

- fond pentru terminarea lucrărilor începute la Băile Comunale situate pe str. Ionașcu și care vor fi date în folosință în anul 1924;

- fond pentru Baroul de Avocați Olt „pentru a se forma o bogată bibliotecă juridică și economică (...) pentru o mai bună luminare a cauzelor destinate a fi apărute și susținute de avocați”.

Primăriei Slatina i s-au trasat, odată cu donațiile făcute, mai multe sarcini.

Astfel, dispunea ca la Sărbătorile Crăciunului „să împartă la săracii din orașul Slatina 15 (cinci spre zece) stâneni de lemne, dând la săraci câte un sfert de stânen de lemne”.

La începutul fiecărui an, Primăria va da la fiecare școală primară de băieți și fete bani pentru cumpărarea de haine și cărți pentru elevii săraci și silitori, la fel procedându-se la Școala profesională de Fete și la Școala de Meserii, înființate în urma demersurilor inițiate de Al. Iliescu.

Numele filantropului Al. Iliescu, similar multor donatori, nu se regă-

sește niciunde în Slatina. Singura stradă care îi purta numele a fost numită după 1948, Tudor Vladimirescu.

Marin Soreanu – fondatorul Sanatoriului TBC

Când trecem pe strada Pitești, poate observăm în panta terasei din partea dreapta a Sopotului, o clădire în stil neoromânesc aproape în ruină, care mai păstrează vagi urme ale măreției de altădată.

Este ceea ce a mai rămas din clădirea sanatoriului TBC, construit în anul 1939 de dr. Marin Soreanu, născut în 1899 în comuna Leu, fostul județ Romanați.

A pornit dintr-o familie de țărani gospodari și din clasele primare până la absolvirea Facultății de Medicină din Cluj a fost în fruntea promoției sale.

Este încadrat în armată ca medic militar, însă în anul 1931 demisionează pentru a-și împlini o dorință de când era copil în satul românean și vedea oameni bolnavi care mureau din lipsă de îngrijire. Pentru mulți boala era agravată de sărăcie.

Din fonduri proprii construiește un sanatoriu, pe care l-a dotat cu tot ce era necesar, pentru bolnavi de tuberculoză, pe atunci foarte răspândită și nevindecabilă.

Moare pe 27 mai 1944, la numai 45 de ani, în urma unei infecții post-operatorii.

Sanatoriul TBC, construit în anul 1939 de dr. Marin Soreanu

Poeți după gratii

Serghie BUCUR

Mănăstirea Petru Vodă a tipărit, în anul 2010, volumul „Poeți după gratii” – 630 de pagini de versuri scrise de 58 de români închiși și torturați în citadelele negre ale regimurilor comuniste ale lui Gheorghiu Dej și Nicolae Ceaușescu: Jilava, Mislea, Aiud, Gherla, Pitești, Poarta Albă ș.a.m.d. Numai o parte dintre miile de condamnați politic, de „Evangeliiile” opricininei românești, instalate la 23 august 1944, în România „eliberată” de Armata Roșie, la porunca Tătucului Djugașvili, tragicii poeți publicați între copertele cărții de față, reprezintă o cutremurătoare Coloană a Demnității. După 21 de ani de libertate în numele căroră Ei au suferit și au murit, în vreme ce, după apusul brusc al „iepocii clasei muncitoare conducătoare, de la orașe și sate”, pe 22 decembrie 1989, haitele de parveniți la putere, decimează bogățiile și valorile României, întoarcerea către acești adevărați Eroi ai Neamului ne rămâne singura probă a blestemelor căzute pentru totdeauna, deși prea târziu, peste hidra leninisto-stalinistokaghebisto-securistă, retezată acum 21 de ani.

O întâlnire

În seara zilei de luni, 4 aprilie 2011, sala Studio a Casei de Cultură a Sindicatelor din Ploiești, a fost plină. O asistență tăcută, încruntată și îndurerată asculta relatările a doi dintre nefericiții poeți români, care pătimi-

seră în celulele dictaturii comuniste: Paula Romanescu și Gheorghe Jijia. Povesteau umbriți de amărăciunile îndurate, cu patosul acelor care, cu credința în Dumnezeu, în fapt ne demonstau cât de tari rămăseseră în fața vicistitudinilor din închisorile prin care trecuseră și de ce atâția dintre noi – ceilalți, obedienți – avem să purtăm muștrarea asta până la moarte – nu aveam curajul a-i privi în ochii sfârșiți de suferință. Protagonistii ne-au citit din poeziile lor, unele tipărite (Paula Romanescu), altele, așternute pe hârtie (Gheorghe Jijia), toate – clocotind de nemărginită durere și incredibilă iertare a călăilor!

Motto-ul serii: „Să spui tuturor că nu am făcut niciun compromis!”, semnat de George Manu – unul dintre Vinovații fără Vină ai întunecatei a doua jumătăți a secolului XX. Strigătele acestea nu se vor stinge niciodată !

Radu Gyr (1905-1975)

Doisprezece ani de închisoare. Opt volume de versuri. Detenție (!) începută sub domnia lui Carol al II-lea. Ion Antonescu voia să-l trimită pe front. Urmare a suferințelor îndurate, moare la 29 aprilie 1975, prin congestie cerebrală, măcinat de hemofilie, ulcer duodenal, leziuni pulmonare.

„(...) Vă privesc prinse zdravăn de glezne cu nituri/ fac un pas, vă aud zornăind fierăria./ Crâncen mă simt

priponit de granituri./ așa m-a legat de-a veșnicia.” (Lanțuri); „Cât îi noaptea înaltă./ cimitirul cu taine tresaltă./ Cât îi lună cu coame./ crucilor parcă li-e foame;/ din gropi, din nămol, osândiții./ uscații, flămânzii, lihniiții./ cu brațele-ntinse spre lună/ îi cer pâinea caldă și bună./ (...) Și gropile-și spun între ele în șoapte:/ - Hei, mâine ori poimăine noapte,/ poate-o scrâșni sub noroi/ și 632/ sau 807.” (Cimitir de deținuți)

Nichifor Crainic (1889-1972)

Douăzeci și cinci de ani de muncă silnică, în lotul Antonescu, din care execută 15. Cinci volume de versuri tradițional ortodoxe. Îndură exterminările tipice de la Zarca Aiudului. „Șoim peste prăpastie” – al șaselea și ultimul volum de poezii. Se stinge la 21 august 1972 în București.

„(...) Pe ziduri de cetăți/ M-am îndârjit să lupt,/ Pândar de bunătăți/ Din care nu mă-nfrupt.// (...) Iar dragostea de neam/ M-a-nflăcărat să-i cânt/ Moșia unde n-am/ Doi pași pentru mormânt.// Și pentru-aceasta făc/ Osânda cea mai grea,/ Nici zdreanța-n care zac/ Nu e măcar a mea.// (...) Și dacă-am fost poet/ Și luptător pe rând,/ Sunt astăzi un schelet/ ce spânzură de-un gând// (...)” (Cântec după gratii).

Gabriel Țepelea (1916 - 2012)

Membru activ al Tineretului național-țărănist, împotriva Diktatului de la Viena. Studii filologice și o teză de doctorat cu George Călinescu. Profesor universitar. După 1990, vicelider al Partidului Național Țărănesc.

„Azi, mi-am văzut figura în tinetă.../ Cu părul tuns, cu ochii adâncăți,/ Cu-obrajii vâruți și subțiați.../ de parcă-aș fi ieșit din eprubetă!// Zâmbesc... și, „uite, cineva-mi răs-

punde/ Cu-o strâmbătură rece, de muzeu/ Ce-mi spune speriat: nu-s eu.../ Și spaima mă-ncovoiaie, mă pătrunde.// Am fost vreodată și eu om ca voi/ Cuprins într-a vieții tarantelă,/ Privind la soare, fără de cartelă,/ Și primăverile cu părul lor vâlvoi...?!// Nu! M-am născut aici cu șobolanii/ Să rod cu ochii gratiile grele,/ Să peticesc cu rime și cu stele/ Cămășile ce le purtară anii.// Mă fură gânduri alte, mai durute,/ Și-un viețăș îmi află leacul:/ - Țepelea, lasă, bă, capacul !/ Ce naiba, tu nu simți că pute...?!” (Portret într-o tinetă).

Andrei Ciurunga (1920-2004)

Pe numele adevărat de Robert Cahuleanu, născut în Basarabia. Condamnat la 18 ani, a 3-a oară arestat, îndură detenția la Canal și la Gherla. Poezii anti-comuniste. Literatură pentru copii și umoristică.

„Îți simt pe os răceala din inelul/ ce-mi înconjoară vrutul nenoroc,/ brățara mea, turnată din oțelul/ furat din munți și biruit în foc!// O, cum începe gândul să se zbată/ când îți privesc destinul închircit,/ că nu-ți fu dat, cătușă blestemată,/ s-ajungi în mâna neamului cuțit!” (Inscripție pe o cătușă). „Netrebnic hârb de tablă cu rugina/ arzând pe lângă răni de cositor,/ în tine-mi duc amiezile și cina/ și timpul orb cu tine mi-l măsoară.// Iar dacă-ți sorb fiertura străvezie,/ mă-ntreb cu foame când ajung la fund:/ cum de-a rodit atâta sărăcie/ pământul meu?... Și nu știu să răspund!” (Inscripție pe un castron).

Petre Strihan (1899 – 1990)

Profesor universitar, Subsecretar de Stat. Zece ani de temniță grea, alături cu Mircea Cancicov și Mircea Vulcănescu.

„Mi-e foame, mi-e de pâine,/ dar pâinea e visul frumos/ și-n viața amară de câine/ mă simt înfrățit cu Hristos,// Mă culc pe vergele de fier,/ Durerea mi-ajunge la os,/ dar gândul se-nalță la cer,/ mă simt înfrățit cu Hristos.// Păzit de tâlhari și de hoți/ văd lumea întoarsă pe dos,/ lumina mea-i iartă pe toți/ mă simt înfrățit cu Hristos!” (Mărturisire). „În sihăstria de beton și fier/ s-au strâns tăcerile din univers,/ o frunte tristă-și caută alt cer/ și timpul parcă s-a oprit din mers.// Dar din adâncul sângelui amar/ zvâcnește ca un clopot în chindie.../ O inimă, din umbra ei de har,/ așteaptă adevăr de bucurie”. (Așteptare, Aiud, 1948).

Despa Olaru (1920-?)

Aromâncă. Licențiată în Economie și în Medicină. După „eliberare”, e medic în București și la Turnu Severin.

„O poartă grea, cu lacăt greu/ De lume mă desparte,/ Deși adânc în pieptul meu/ O inimă mai bate,// Deși în sufletu-mi mai cântă/ Și primăvară și iubire,/ Deși în viața mea cuvântă/ Puternica Dumnezeire.// Și dincolo de zid e viața.../ Dar viața e și-n pieptul meu,/ Un soare lumii îi scaldă fața,/ dar peste mine-apasă zidul greu.// Și clo-cotul de-afară e/ În sufletu-mi ecou/ Că-ntreaga viață de-acum mi-e/ Închisă-ntr-un cavou” (O poartă grea).

Corneliu Coposu (1916-1996)

Licențiat în Jurisdicție și Filozofie. Secretarul lui Iuliu Maniu. Șaptesprezece ani în 12 închisori comuniste: Canal, Capul Midia, Poarta Albă. După 1990, președintele PNT-cd.

„Cerne, Doamne, liniștea uitării/ Peste nesfârșita suferință,/ Seamănă întinderi de credință/ Și sporește roua îndurării,// Răsădește dragostea și crinul/ În ogorul năpădit de ură/ Și așterne peste munți de zgură/ Liniștea, iertarea și seninul !” (Rugă).

Zorica Lațcu (1917-1990)

În viața monahală, Maica Teodora. Licențiată în greacă și latină, colaboratoare la Dicționarul Limbii Române al Academiei Române, coordonat de Sextil Pușcariu. Poeme în „Gândirea”, în volumele „Osana luminii”, „Poemele Iubirii”, „Insula Albă” și încă alte patru. Mănăstirile Sâmbăta de Sus și Vladimirești. Traducătoare din Sfântul Grigore de Nyssa, Sfântul Isaac Sirul și Sfântul Simeon Noul Teolog.

„(...) Priviți cu teamă sfântă crucea mică,/ Pierdută undeva în țin-tirim,/ Fără de cea mai mică floriceică,/ Veți înțelege-atunci că noi trăim.// Sus, sus, deasupra țării undeva,/ E cerul numai aur și mătăsurii,/ Cu nori strălucitori de catifea,/ Și-ntinderea lui nu mai poți s-o măsurii.// Acolo-i veșnic zvon de rugăciuni/ Și zvon de aripi mari de heruvim,/ Învăluți în dragoste trăim,/ Cu capetele-ncinse de cununi.// Cum stăm noi jertfă lângă Dumnezeu,/ Din noi se-nalță flacăra cea vie,/ Prin care-n ceruri amintim mereu/ Că este pe pământ o Românie.// Și dacă neamul plânge la nevoi,/ Noi stăm de veghe sus neconțenit/ Și cerem izbăvire pentru voi,/ Căci numai pentru asta ne-am jertfit.// De-aceea, capul sus vi-l ridicați,/ Tu, frate, soră, mamă și părinte,/ Aveți mijlocitori pe fii și frați,/ Nu ! Noi nu suntem morți, luați aminte !” (Noi nu suntem morți !).

Eseu

Omul politic

Cornel NICULAE

„Politica s-a născut când primul ticălos l-a întâlnit pe primul prost” –

Voltaire

Platon, acum aproximativ două mii cinci sute de ani în urmă, scria undeva, că este mândru de trei lucruri: că este grec și nu barbar, om liber, iar nu sclav; bărbat și nu femeie.

Luați, vă rog, ce vă place din cele ale mândriei „divinului” Platon. Eu rămân la faptul acesta extraordinar că, un om de talia marelui filosof, una din cele mai strălucitoare minți ale istoriei, apreciază că este mândru că aparține poporului grec!

Avea pentru ce să privească lumea fără niciun complex de inferioritate. Dimpotrivă! Celebrul secol V î. Hr. este greu de realizări geniale, prima și, aproape unica în măreția ei, lecție de cultură și civilizație a Europei. Isprăvile inteligenței și sensibilității au fost posibile și geniului politic grec, care inventează un sistem politic de guvernare a treburilor țării – democrația. Aceasta permite libertatea, creația și avuția. Evident, în anumite condiții, pe care nu le discut aici. Pericle, marele om politic, și el privește înapoi cu mândrie: „[...] Avem o constituție care nu imită legile vecinilor, ci mai degrabă noi înșine suntem exemplu, fără să imităm pe alții. În privința numelui – din pricină că este condus nu de câțiva, ci de mai mulți cetățeni – s-a numit democrație, și, după lege, toți sunt egali în privința

intereselor particulare; cât despre influența politică, fiecare este preferat după cum se distinge prin ceva și nu după categoria socială, și mai mult după virtute, iar dacă este sărac, dar poate să facă vreun lucru bun pentru cetate, nu este împiedicat pentru că n-are vază.

În raporturile cu comunitatea și în privința suspiciunii reciproce în activitatea zilnică, ne manifestăm liber activitatea, fără să ne mâniem pe vecin dacă face ceva după pofta inimii lui, și fără să prevedem prin legi – acțiuni supărătoare, care nu comportă o pedeapsă, dar sunt de nesuferit pentru alții. Ne facem, fără să ne supărăm, interesele particulare, nu călcăm legile, când chibzuim treburile publice, mai ales din respect pentru legi, dând ascultare și oamenilor care sunt în orice împrejurare la conducere, și legilor, atât acelor care sunt promulgate spre a veni în ajutorul oamenilor păgubiți, și legilor care, deși nu sunt scrise, comportă totuși un respect unanim consimțit. [...] Astfel, noi le deschidem cetatea tuturor și nu există învățătură sau spectacol de la care să oprim pe cineva să ia parte. [...] Iubim frumosul, ducând o viață simplă, și filosofăm fără să ne moleșim. Ne folosim de bogăție mai mult ca ajutor pentru faptă decât ca podoabă pentru cuvântare, iar a-și recunoaște sărăcia nu-i pentru nimeni o rușine, ci este mai rușinos să nu cauți s-o înlături prin faptă. Aceiași oameni au grijă în același timp și de treburile

particulare, și de cele publice, și alții, care sunt ocupați cu alte îndeletniciri, pot să cunoască fără lipsuri treburile publice, deoarece noi singuri nu socotim inactiv pe cel care nu ia parte la chivernisirea acestor treburi, ci-l numim inutil pentru stat; apoi, noi înșine decidem asupra treburilor publice și căutăm să ne dăm exact socoteala asupra lor și nu socotim că discuțiile sunt o pagubă pentru fapte, ci lipsa de lămurire prin discuții făcute mai înainte de a porni la înfăptuirea aceea ce trebuie. Într-un cuvânt, pot să spun că și întreaga cetate este o educatoare a Eladei.” (Tucidide – *Războiul peloponesiac*, București, 1966, cartea a II-a, 37-41, pp. 256-259)

Îmi cer scuze pentru citatul mai lung, dar vreau să punem în evidență ce înseamnă cu adevărat politica – politică democratică.

La noi însă, se potrivește mai mult sintagma lui Voltaire, care consideră politica un exercițiu mercantil între hoți (politicienii) și proști (cetățenii, poporul).

Prin urmare, nu sistemul politic democratic *per se* este de vină, ci oamenii „aleși” să îl pună în funcțiune pentru binele public. Sunt complet lipsiți de virtuți (competențe) profesionale și morale și compromit democrația ca atare.

După treizeci de ani de „democrație” în dulcele stil românesc, ce avem? Cu ce ne-am ales? Ne putem mândri cu ceva, în afară de vilele aleșilor?

I. Poporul nostru nu mai trăiește întreg în spațiul fizico-sufletesc originar; este fisurat, aproape jumătate „trăiește” în afara granițelor. Dacă nu mai vedem jidov rătăcitor, țigan rătăcitor (doar pentru „turism” economic),

vedem, în schimb, românul rătăcitor în lume. Cine este de vină?

II. Hotarele firești ale României sunt neîntregite. O crimă! Cine este de vină?

III. Tot ce a adunat o istorie pe pământul românesc a fost (și este) vândut. Avuția națională nu mai există – doar ca o totalitate de amintiri. Cine este de vină?

IV. Poporul român este obosit, îmbătrânit, manipulat, ținut, prin sărăcie, departe de cultura fundamentală. Este resemnat, trăiește, ca întotdeauna, în voia vremurilor. Cine este de vină?

V. Ineficienți economic-cultural, trăim pe bani de împrumut. Cine este de vină?

VI. Învățământul este în agonie. Cu cât se intensifică agonia, cu atât se înmulțesc diplomele universitare pe cap de tânăr român. Cu atât crește analfabetismul în rândul celor care trăiesc „după facultăți” – vorba lui Moromete. Universități mediocre, care pentru a supraviețui promovează imposterii, iar nu calitatea. Conduc țara oameni (și învățământul) care sunt dușmani ai limbii române. Ce știu aceștia despre creativitate în procesul de predare-învățare? Nemaivorbind că învățământul nu oferă pieței meseriile pe care aceasta le pretinde. Cine este vinovat?

VII. Nu mai există conștiință națională, pentru că nu se mai face educație națională! Care începe cu limba latină. Se spune că filonul roman este important în „mentalul” istoric al românilor. Cum? Dacă nu exemplificăm la școală că romanii aveau un cult pentru lege, muncă, disciplină, onoare. Iar de la daci, de admirat setea

de libertate, vitejia extraordinară a acestora.

Conștiința de român (apropo de Platon, Pericle) se formează la școală prin impregnarea copilului cu adevăruri, dureroase sau nu, ale istoriei, cu fundamentele culturii naționale. Astăzi este aproape o rușine să promovezi în lume ideea de român, de mândrie că ești român! Cine este de vină?

Politica dezastruoasă a ultimelor decenii este de vină. Printr-o stranie, dar maladivă transformare, românul

ajuns politician, în scurt timp devine „alogen”; poporul așa-i privește, ca pe **străini** de interesele sale.

Românul – ca popor – trebuie să înțeleagă că, pentru a fi ceva în lume, trebuie să se ridice deasupra „vremilor” și să se lepede de sinele său cel neadevărat, care îl duce în abis. Fapte, care să aducă mândria!

Iar de nu, vor câștiga cei care vor să ne pună pecete pe creier, pe istorie, pe amintiri, pe cimitire – să tăcem pentru totdeauna.

Theodor Aman – Vlad Țepeș și solii turci

Alegerile din 19 noiembrie 1946, văzute de un copil

Aurel TINCA

În Istoria românilor – de la origini și până în zilele noastre, Vlad Georgescu spune, în stilul său sobru – expresie a probității științifice: „între timp aveau loc, în condiții de teamă și presiune, pregătiri pentru alegerile parlamentare; ținute la 19 noiembrie 1946, ele au dat, firește, câștig de cauză F.N.D-ului, care a „câștigat” 79,86% din voturi, deși toți observatorii occidentali prezenți semnalaseră victoria, cu cel puțin trei pătrimi din voturi, a lui Maniu și Brătianu”.

La alegerile din 19 noiembrie 1946, eu aveam 11 ani. În acea zi fatidică pentru poporul român, am fost și eu, ca toți copiii mai marișori, numai ochi și urechi, în locurile cele mai fierbinți și înfierbântate din comuna mea, Negreni, județul Olt. Secția de votare era în școala noastră. Acolo urmau să voteze nu numai locuitorii din Negreni, ci și cei din comuna Tătulești.

Toți locuitorii comunei Tătulești erau adepți înflăcărați ai lui Iuliu Maniu, pe care îl idolatrizau, considerându-l – pe bună dreptate – cel mai puternic stâlp al democrației și stavilă a bolșevizării satelor, a rusificării, barbarizării și comunizării poporului roman. Așa îi formaseră mentorii lor: învățătorii.

În schimb, comuna Negreni era fieful liberalilor tătarăscani, care făceau parte din F.N.D., alături de

comuniștii, insignifianți, și de alte partidulețe, mai mult sau mai puțin comunizate.

Din oportunism, din inconștientă sau, poate, din convingerea naivă (care tot inconștientă a fost!) că, în felul acesta, îi vor subordona pe comuniști, ținându-i în frâu și diminuând răul pe care vedeau că au de gând să-l aducă aceștia țării, liberalii tătarăscani au făcut, de fapt, jocul oamenilor Kremlinului, le-au dat girul moral și ajutorul politic, contribuind în felul acesta la dezastrul ce va veni, după alegeri, asupra Neamului românesc. Zadarnic mai vine acum, doamna Sănda Tătărăscu Negroponte cu justificări, pentru că, niciuna nu stă în picioare. A escamota adevărul sau a-l spune pe jumătate, aceasta înseamnă tot minciună. Adevărul este adevăr, noi trebuie să ni-l asumăm, odată pentru totdeauna. O spun cu lacrimi în ochi și din inimă, deoarece rudele mele erau acestea, în comuna Negreni-Olt.

Prieten îmi este Platon, dar mai prieten îmi este Adevărul. Unchiul meu, Ion Tomescu, liberal de-al lui Tătărăscu, era, în anii aceia, prefect de Olt, viitor deputat (după alegeri), avocat mult solicitat și om cu multă carte. Dar a greșit. Greșeală fatală de care niciodată istoria nu-l va ierta (ca și pe șeful său de partid Gheorghe Tătărăscu, chiar dacă, după alegeri, a plătit cu viața, murind „de mâna” co-

muniștilor, pe care i-a ajutat prin mijloace atât de necinstite și antidemocratice). Toți ai mei vor ispăși această „greșeală”. Măcar de s-ar fi jertfit onorabil, de partea forțelor democratice și cu adevărat naționale, ca rudele domnului doctor Dan Ionescu din Tătulești și nu „omorâți”, într-un fel sau altul, chiar de cei pe care i-au ajutat să accedă la Putere.

Îmi aduc aminte că, înainte de alegeri, el, Ion Tomescu, în calitate de prefect, l-a prezentat la o întrunită electorală de la Negreni, pe sala postului de jandarmi, pe Nicolae Ceaușescu, tânăr comunist, sfrijit (pe vremea aceea) și bâlbâit (ca întotdeauna) prezicându-i, în fața locuitorilor comunei Negreni un strălucit viitor politic. Da, a avut un viitor politic cel care ne-a băgat în patul lui Procust, spre nenorocirea Neamului românesc, al cărui suflet l-a distrus în așa măsură, încât nu se va mai însănătoși multă vreme de aici înainte. Prefectul Ion Tomescu i-a dat cuvântul, iar viitorul „geniu al Carpaților” al lui Adrian Păunescu și C.V.Tudor a început titanica luptă cu limba română. S-a scremut, s-a opintit (dând din mâini, ca și în anii lui de glorie), s-a bâlbâit, s-a împiedicat în primele silabe și....a tăcut.

În ziua aceea nenorocită de 19 noiembrie 1946, fenediștii („cei fără Neam și Dumnezeu”, pe care îi numise generalul Rădescu) au adus un adevărat detașament militar în comuna Negreni, să mențină (chipurile!) ordinea, de fapt să-ntimideze pe alegători.

Cei cu „Soarele” găsiseră un vajnic corp de bătauși. Aceștia, „țărani” cu „Soarele” în piept și cu fumurile bahice în cap, îi băteau cu sete pe cei care votau „Ochiul”.

La o sută de metri de secția de votare, pe ulița satului Isăroaia, așteptau sutele de locuitori ai comunei

Tătulești, decisi să voteze pe Iuliu Maniu. Nu întâmplător erau arondați la secția de votare a comunei Negreni. Această mare masă de oameni era barată de zeci de militari înarmați. Numai câte cinci alegători aveau permisiunea să iasă din rânduri, la anumite intervale de timp, și să intre în curtea școlii și în secția de votare.

Tavanul școlii unde se vota era din scândură, iar adepții comunismului făcuseră câte o gaură mica în el, deasupra fiecărei cabine de vot ca să vadă, din podul școlii, pe cine votează alegătorul. Dacă vota „Ochiul”, atunci cei din pod emiteau anumite semnale perceptibile numai unor urechi avizate, după care „băgătorii de seamă” din sală făceau discret o cruce cu creta pe spatele votantului țărănist, iar alți zdrahoni ai „Soarelui” aflați pe scările secției de votare, îi rupeau în bătaie pe bieții tătuleșteni! Aceștia erau opriți, apoi să iasă în drum, spre a nu se întâlni cu consătenii lor masați acolo, fiind obligați să iasă pe o vâlcea, numită Fagu.

Revoltați la culme de atâtea bătăi și umilințe, câțiva au intrat prin curțile oamenilor și au ieșit pe ulița satului, unde așteptau consătenii lor care urmau să intre „în moară”, adică la vot și la bumbăceală. Ei au început să strige: „Săriți că ne omoară hoții și criminalii, că nu votăm „Soarele” lor!”

Și a început răzmerița. Se spune că detonatorul a fost Iana Mazilu, o femeie voinică, măritată în Negreni, originară din Tătulești. Când a văzut pe tatăl său, Marin Istrate, bătut și plin de sânge, a izbucnit în strigăte și blesteme, a pus mâna pe par și a îndemnat la revoltă. Atunci, sute de foști consăteni de-ai ei, din Tătulești, au rupt stănoagele de la podiști transformându-le în pari, au smuls ulucile de la garduri și au început o bătaie, pe viață și pe moarte, cu „forțele de ordine”. Militarii s-au retras, iar cei care aveau

„statut” de bătauși, mercenari ai forțelor comuniste, au fost bătuți măr. Câțiva dintre revoltați au intrat și în secția de votare și au spart urnele. Aceasta nu i-a împiedicat pe FND-iști să „câștige” alegerile, căci au adus alte urne pline, cu ștampila aplicată pe „Soare”. Nu spunea tatucul lor Stalin că nu contează cum se votează, contează cine numără voturile?

Atunci l-am văzut pentru a doua oară pe Nicolae Ceaușescu. Era îmbrăcat în manta de piele, ca toți activiștii P.C.R din filmele marelui revoluționar și senator Sergiu Nicolaescu. Venise cu un alt pluton de militari ca să înăbușe revolta din Negreni, militari pe care i-a silit să tragă în plan vertical.

Când îl văzusem întâia oară, la acea întrunire, se împiedicase în limbă și tăcuse; acum, cu pistolul în mână și apărat de militari înarmați devenise curajos și locvace prin înjurăturile și vorbele de ocară pe care le scuipa, ca un haidamac și derbedeu de ultimă speță, asupra unor oameni cinstiți și îndrăzneți, buni români, cărora nu le plăcea comunismul în ruptul capului și care îl înfruntau cu riscul libertății și al vieții.

Îmi amintesc că urla cu pume la gură, scoțând un fel de amestec de lătrat și grohăit, și trăgea cu pistolul, de mama focului, spre un bătrân schiop, care, într-o poiană, înfășura niște dimie pe trunchiul unui salcâm. Bietul om nici nu era din Tătulești, nu se găsea nici în raza secției de votare și habar n-avea ce se petrece în jurul lui.

În aceeași zi, viitorul mare strateg al comunismului național (auzi, național!?) – cum îndrăznesc, încă, să-l prezinte unii în revistele domnului I. Cristoiu – a asasinat pe directorul filialei Olt a Băncii Naționale, chiar într-o secție de votare din Slatina. Motivul: nu dă bani pentru propaganda comunistă.

(Nu știu dacă mai au obraz să roșească academicienii reseriști care l-au făcut, mai târziu președinte de onoare al Academiei R.S.R, rugându-l, cu multe genuflexiuni să le facă onoarea de a primi să le fie staroste!?)

Nu putem încheia fără să meditam asupra rolului pe care învățătorul și preotul îl aveau, atunci, în formarea mentalității, atitudinii, trăsăturilor de caracter ale țărânimii noastre.

În comuna Tătulești, învățătorul Ștefan Ionescu și soția sa, Eugenia, tot învățătoare, ajutați de alți trei învățători (Florea Stănescu, Marin Gonț, Gavril Constantinescu) și de preotul Marinescu, reușiseră să-i educe pe săteni cultivându-le dragostea și respectul pentru valorile morale, creștine și naționale. Și nu numai la nivel cognitiv ci și volițional și activ, prin luare de atitudine temerară, ori de câte ori vedeau că aceste valori sunt călcate în picioare și amenințate cu distrugerea.

Ei, acești învățători și preoți, s-au implicat cu toate firele sufletului lor în viața satului, ca niște demni ucenici și discipoli ai marelui Spiru Haret și ai acelui mare Nicolae Iorga care considera țărâtimea depozitar al valorilor permanente și rezervor de energie națională.

„Veșnicia s-a născut la sat”, spune Lucian Blaga, într-un vers devenit aproape un adagiul. Ulterior, în discuții particulare, marele poet și filosof ar fi corectat puțin acest vers, după mărturisirea lui I.D. Sârbu în *Traversarea cortinei*, pagina 196: „Mai târziu, când i-am citat versul său: *Veșnicia s-a născut la sat* – amar și târziu, adăugă: *S-a născut la sat și va muri o data cu satul românesc*”.

O profeție de Casandră, pentru că așa s-a și întâmplat, atunci când comuniștii au distrus sufletul satului românesc, suflet care nu se va reface niciodată.

Continua nevoie de filosofie

Ilie CATANĂ

În zilele noastre termenul de filosofie a devenit atât de utilizat în exprimarea comună încât nimeni nu se mai preocupă să descifreze ce este în spatele unor expresii de genul: „Aceasta este filosofia lor de joc” (cu referire la modul cum acționează o formație din sport), „aceasta e filosofia lor de de a-și atrage votanții” (cu referire la un partid care practică manipularea, procedeau la care în antichitatea greacă excelau *sophiștii*), „școala aceasta își are propria filosofie în raporturile cu părinții” (niciodată nu le spune direct ce fac odraslele lor, ci îi lasă în incertitudine, urmând ca, ei, părinții, să descopere singuri, din păcate uneori prea târziu, ce tare de personalitate și caracter au acești copii).

Nu vreau, în niciun fel, să acuz vulgarizarea termenului de filosofie, dimpotrivă, să scot în evidență că antica idee despre filosofie, ca act desăvârșit într-o anumită formă de manifestare umană sesizată, este și acum persistentă în conștiința contemporanilor noștri. Aceasta nu anulează preocupările elevate ale filosofiei, care s-a ramificat din filosofia generală de odinioară în atâtea și atâtea sisteme greu de surprins chiar și într-o enumerare succintă: filosofia existenței (ontologia), a cunoașterii în general (gnoseologia), a cunoașterii științifice (epistemologia), filosofia culturii, filosofia dreptului, filosofia limbajului, filosofia moralei (etica), a frumosului

(estetica), filosofia religiei, filosofia politică etc. Sa nu mai amintim de curentele și școlile de gândire atât de mult diversificate ca subsisteme ale acestora: stoicism, hedonism, eudemonism, epicurianism, fatalism, existențialism, fenomenologie ș.a.m.d.

În rândurile ce urmează mă voi referi îndeosebi asupra nevoii de filosofie sub aspectul etic și al filosofiei politice.

Din planul teoriei etice aș alege categoria datoriei, definită de Immanuel Kant (1724-1804) drept acea obligare necondiționată de a acționa întotdeauna astfel încât comandamentele de ordin interior care împing la acea acțiune să poată sluji oricând drept principii de acțiune universală. Împlinirea datoriei este o condiție generală pentru a deveni demni de fericire, spune Kant, chiar dacă ea nu este suficientă. A acționa conform datoriei este diferit de a acționa din datorie, căci acțiunea din datorie presupune excluderea oricărui interes personal în săvârșirea actului respectiv.

Am văzut primari care în campaniile electorale se laudă în public cu faptul că ei asigură masa unui număr considerabil de persoane nevoiașе din cartierul sau localitatea lor. O astfel de acțiune nu are nimic a face cu acțiunea din datorie, fiindcă ea este marcată de un interes personal, realegerea în funcție, de dobândirea unei recompense. Numai atunci când un asemenea pri-

mar face actul respectiv în modul cel mai discret, fără să se laude cu el, fără ca să se aștepte nici măcar la banalul „mulțumim, domnule primar”, și mai mai mult, dăruiește celor săraci nu doar din avutul comunității, ci din mai multul sau puținul său avut, abia atunci acțiunea lui capătă valența morală a unei acțiuni din datorie.

M-aș mai referi foarte pe scurt la confundarea categoriei binelui cu plăcerea. Este adevărat că „plăcerea este primul dintre bunurile înăscute ale omului, de aceea nu trebuie să alegem orice fel de plăcere ar fi, ci adesea renunțăm la multe plăceri când din ele rezultă o neplăcere mai mare pentru noi”, o spunea cu peste 2000 de ani în urmă Epicur (341-270 î. Hr.).

Prin urmare, alegerea plăcerilor nu trebuie făcută la întâmplare. Omul, ca ființă rațională, e capabil să distingă între diferitele categorii de plăcere: plăceri ale trupului, plăceri ale sufletului și să renunțe temporar sau definitiv la acele plăceri care pot fi urmate de neplăceri, de suferințe poate chiar insurmontabile ulterior.

Nu pot nega faptul că m-am aplecat asupra acestui aspect stimulat de ceea ce se petrece în anul de grație 2020, când peste întreaga planetă s-a abătut urgia generată de virusul SARS COV 2, despre care sunt convins că se va scrie în istoria viitoare a omenirii așa cum s-a scris despre episoadele de ciumă, de holeră sau de gripă spaniolă. Asemenea momente cu nuanță catastrofică pentru omenire impun restricții adesea severe asupra comportamentului populației. Ce preferăm, plăcerea dansului cu persoane pe care atunci le întâlnim prima dată pe o terasă, la discotecă, friptura aburindă îngurgi-

tată la masa aflată într-o sală aglomerată sau protecția față de iminenta posibilitate de a ne infecta cu ceea ce fost supranumit „virusul ucigaș”?

Departă de noi ideea de a considera că asemenea plăceri senzuale, gastronomice, trăite decent, ar face parte din categoria a ceea ce Epicur numea „plăcerile vicioșilor” (succesiunea neîntreruptă de chefuri și orgii), dar contextul actual în care ele sunt căutate cu obstinație de unii – și nu neapărat foarte tineri – arată că au scăpat de sub controlul rațiunii. Iată de ce este de actualitate ceea ce spunea tot Epicur: „...primul și cel mai mare bun este înțelepciunea, din ea izvorăsc toate celelalte virtuți, căci ea ne învață că nu putem duce o viață plăcută, dacă nu-i și o viață înțeleaptă, cumsecade și dreaptă”.

Enunțăm că un al doilea aspect pe care doresc să-l abordez privește filosofia politică. Nu vreau să cad în „factualitate”, dar nici nu pot evita totalmente aspectele de natură politică ale societății românești de azi. Voi alege o singură problemă care ține de filosofia politică și anume, problema libertății.

Libertatea umană este una din valorile esențiale ale ființei umane. În sens larg libertatea este definită ca absență a constrângerii. Sub aspect filosofic această problemă vizează raporturile dintre libertate și necesitatea naturală și nonnaturală. Anticii apreciau că ordinea cosmosului este determinată de necesitatea naturală, iar omul, parte a universului, este supus acesteia și prin urmare nu este liber.

În ceea ce privește necesitate nonnaturală, expresia comună a acesteia pentru antici era destinul. În

înțelesul său de de necesitate ontologic, impersonală pentru ordinea universală, dar și pentru viața oricărei ființe din univers. Destinul acționa asemenea unei cauze prime implacabile, de neocolit. Edificator este în acest sens cazul Oedip. Filosofii stoici (Epictet, Marcus Aurelius, Seneca) nu au negat existența necesității naturale și au considerat că omul este dator să respecte armonia universală, supunându-se legilor naturii și practicând virtuțile.

Pentru Epictet (aprox 50 -125), originar din Asia Mică, fost sclav la Roma, apoi eliberat, omul trăiește deopotrivă în două realități: unele care nu sunt în puterea sa (boala, moartea, sărăcia, notorietatea, faima de conducător) și cele care depind de el însuși (impulsurile, dorințele, aversiunile). Din acest motiv starea de libertate este de fapt libertatea interioară, accesibilă doar omului rațional care știe să-și stăpânească impulsurile, dorințele, pasiunile. „Niciun om nu este liber, dacă nu se domină pe el însuși”, iată un citat din Manualul lui Epictet, o propoziție universal negativă, dar adevărată, ce se poate converti într-una universal afirmativă adevărată: „Toți oamenii care se domină pe ei înșiși sunt liberi”. De reținut și de către toți cei care se plâng de restrângerea libertății lor atunci când li se limitează satisfacerea unor dorințe sau impulsuri periculoase pentru ei și pentru cei din jurul lor !

Abordarea libertății umane în raport cu necesitatea naturală nu a fost epuizată în rândurile de mai sus pentru că ar fi trebuit să iau în discuție problema liberului arbitru, problemele ridicate de determinismul mecanicist și

de fatalism. Nu mi-am propus, pentru că doresc o abordare pe tematica a ceea ce este „la ordinea zilei”. Iar la ordinea zilei este – și va fi, cred, pentru încă multă vreme, problema libertății sociale.

Ce înseamnă libertatea omului în societate? Teoreticienii Contractului social (Th. Hobbes, John Locke, Jean-Jaques Rousseau), care au considerat că statul a luat naștere în urma unui proces de ieșire din stadiul de natură, stadiu în care viața oamenilor se derula fără niciun fel de reguli iar „omul era lup pentru om” (homo homini lupus” - cum afirma Th. Hobbes), au definit libertatea prin raportarea la convențiile sociale, la lege. Liber este cel ce se supune numai legii, care este expresia voinței generale în stat. „Libertate nu înseamnă a face numai ceea ce vrem, numai ceea ce ne place, cât a nu fi supuși altuia; ea înseamnă, totodată, a nu supune voința altuia voinței noastre. Niciun om care este stăpân nu poate fi liber (...). Un popor liber se supune, dar nu ca o slugă. El are conducători, nu stăpâni. El se supune legilor, dar nu se supune decât lor „spunea J.J Rousseau.

Când s-a încheiat contractul social, oamenii au renunțat la unele dintre drepturile lor, cum ar fi dreptul de a se conduce singuri, încredințând acest drept unui om sau unui grup de oameni cu condiția ca aceștia din urmă să-i apere de toate relele din interiorul statului și de primejdiile din afara lor. Ei nu au renunțat însă la dreptul la viață, la libertate, proprietate, sănătate și la căutarea propriei fericiri. În zilele noastre, determinarea libertății sociale vizează în mod deosebit spațiul public, conviețuirea socială și raporturile dintre libertate și autoritate. Libertatea în

spațiul public se manifestă, de exemplu, ca libertate de exprimare a opiniilor, în spațiul privat ca libertate de credință.

Individul și societatea au fiecare propria sferă de acțiune. Sfera de acțiune a individului cuprinde la rândul său două componente: cea lăuntrică, din interiorul conștiinței a cărei libertate este nelimitată (poți să-ți imaginezi, să gândești, să crezi orice) și cea exterioară care privește libertatea individului de a coopera cu ceilalți pentru satisfacerea intereselor sale. Această libertate în plan exterior încetează atunci când individul, prin acțiunile sale, pune în pericol libertatea de satisfacere a intereselor celorlalți membri ai societății. Altfel spus, libertatea mea de acțiune încetează când lezează libertatea de acțiune a celui alt.

Concret: Tu nu ești liber să intri în magazin fără a respecta regulile sanitare impuse la intrare, întrucât nerespectarea lor pune în pericol sănătatea, deci propria mea libertate e anihilată de

libertatea ta, pe care ți-o dorești a fi absolută! Or, tocmai aceasta ne spune de peste 2000 de ani filosofia, că nu există libertate absolută. Absolut liber, adică fără niciun fel de constrângere, nu poate fi decât Dumnezeu. Vrem să devenim fiecare din noi un mai mic sau mai mare Dumnezeu? În istorie s-a mai încercat, dar toate „sforțările” în această direcție au sfârșit tragic.

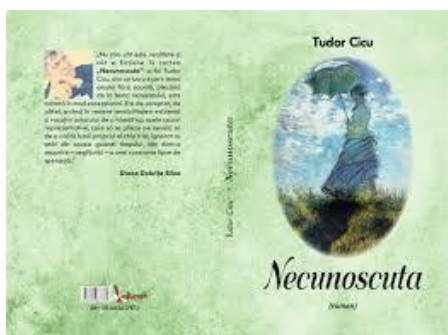
Filosofia a analizat sub toate fațetele incitanta problemă a libertății umane și a enunțat, fără pretenția că ar fi dat răspunsuri certe, definitive și irevocabile, anumite modalități prin care omul poate să se bucure de această valoare a determinării umane, în condițiile recunoașterii unei necesități naturale sau sociale.

Este motivul pentru care am decis să supun reflecției problema nevoii continue de filosofie, într-un context în care nici măcar școala, strivită de povara atâtor alte griji, nu-i mai acordă atenția pe care ar merita-o!

Raftul cu cărți

***Necunoscuta* – un roman aflat sub vraja misterului, dar și sub imperiul rațiunii**

Mihaela MERAVEI

Premiul pentru proză pe anul 2018 al Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor din România a fost conferit în anul cărții care tocmai s-a încheiat, prozatorului, poetului, eseistului, Tudor Cîcu, pentru romanul „*Enigmatica*”, editura Editgraph, 2018. Un premiu meritoriu pentru cunoscutul literat care își reconfirmă calitatea de prozator, printr-un nou roman de buzunar cel puțin la fel de bine construit și interesant ca precedentul, *Necunoscuta*, tipărit la aceeași editură buzoiană Editgraph, cu un cuvânt escortă semnat de scriitoarea Diana Dobrița Bîlea și, pe copertă, prelucrarea tabloului picturului Alexandru Tănase, „Femeia cu umbrelă”, imagine în consonanță cu povestirea romanului de factură postmodernă, acesta îmbinând în mod salutar formele *literaturii de consum* ale romanului de aventuri cu cel polițist. Astfel, în narațiunea din romanul în discuție se intersectează

universul plăsmuit, lumea reală a instanței epice și intertextul, într-un mariaj epic romanțios, plin de mister și întâmplări imprevizibile. „Nu știm cât e ficțiune în cartea *Necunoscuta* a lui Tudor Cîcu, dar un lucru e cert: tema omului fără soartă, plecând de la tema nenorocului, este tratată în mod excepțional.” (Diana Dobrița Bîlea)

Zugrăvind realitatea atât analitic, cât și sugestiv, Tudor Cîcu reconstituie secvențial și deliberat enigmatic, trecutul unora dintre actanți: Iriana, Nikos, deveniți păpușile unui destin nedrept. Romancierul a ales ca spațiu de desfășurare al povestirii, una dintre cele mai exotice țări europene, Grecia, al cărui areal geografic și cultural ofertant, face posibilă desfășurarea acțiunii, susținând totodată mirajul și misterul narațiunii. Și pentru a induce cât mai mult cititorului senzația de parte activă a romanului, scriitorul va face descrieri aproape lirice ale meleagurilor Elene, dar și trimiteri la date și fapte istorice, cum este cazul luptei de la Thermopile, unde Leonidas cu 300 de spartani și 700 de greci a rezistat unui milion și jumătate de persani sau al „cavaleriei și sulițașilor lui Alexandru Macedon” care au zdrobit armata grecilor din cetatea Teba, în anul 338 î. Cr., acestea fiind doar două exemple din multitudinea existentă în carte.

Romanul *Necunoscuta* este complex, aflat sub vraja misterului, dar și sub imperiul rațiunii, având ca fond o combinație de teme: suferința, dragostea, fericirea și nefericirea, dar și moartea, războiul, singurătatea. Autorul îmbină în mod salutar trăsăturile romanului de dragoste, cu cel social și psihologic. Tudor Cicu, după cum a dovedit și în „*Fata cu smochine*”, „*Copil din flori*” și „*Enigmatica*”, este un cunoscător al resorturilor sufletului feminin și masculin deopotrivă, dar și un rafinat povestitor care, asemenea unui mag, întrepătrunde cele trei planuri într-o proză modernă din care nu lipsesc influențele homerice.

Strălucirea romanului vine atât din descrierile admirabile ale peisajelor Eladei: „Rulam mașina de-a lungul coastelor golfului Mulian, care ne oferea o priveliște încântătoare. La dreapta zăream porturi mici, cu nave acostate la dane și, din când în când, printre arbuștii de pe marginea șoselei, plajele localnice. La stânga se înălțau munții Greciei, semeți, golași, numai piatră și iar piatră”, p. 91; cât și din măiestria cu care Tudor Cicu își creionează personajele: „Atunci apărură pe scări, dinspre dormitoarele de la etaj, Iriana. Văzută de aproape, fata avea de ce să-mi stârnească admirația și curiozitatea. Rochia albastră-violet, de culoarea liliacului. Strânsă bine pe trup, îi scotea în evidență formele de copilă ștrengară, desprinsă ca din tablourile lui Tonitza al nostru. Ochii mari și negri, coșite arămii revărsate pe umeri, sândăluțele elegante peste ciorăpeii albi trei sferturi din picioare, se armonizau cu rochia, întregind imaginea copilei ce nu putea fi împiedicată de privirile din jur să viseze la chipul unei nimfe, cu o luciditate prematură cum fac copiii ori adolescenții seducători.”, p. 33.

În *Necunoscuta*, naratorul este chiar personajul principal întrupat în poetul Vlad Mateescu care, plecat într-o vacanță inedită în Grecia și având drept locuință casa unui bun prieten, fost coleg de facultate, Ahileas, va fi atras de candoarea, dar și de tristețea, unei tinere grecoaise, Iriana, tânără care locuia în vecinătatea locuinței sale de călătorie, la doamna Oteea, cea care o înfiase pe când avea doar șase ani. Pornirile spre izolare ale misterioasei Iriana, replierea în sine, lipsa dorinței de comunicare, veneau dintr-un sentiment de iubire de necontrolat pentru tânărul grec Nikos. Acesta, în urmă cu un timp, plecase cu o navă din portul Pireu, nu înainte să-i promită fetei „în genunchi” că se va întoarce. „Povestea lor romantică, dintr-un câmp înflorit, s-a transformat într-un deșert al promisiunilor. A devenit tragica iubire a unei fete nebune”, ajunsă să fie tratată de doctorul Mazuris. Atras de misterul poveștii, dar și revoltat de suferința fetei, Vlad Mateescu decide să dezlege ițele acestui destin, având ca punct de plecare „o jumătate de monedă de alamă de două drahme, cu chipul lui Karaiskakis pe ea”. De aici începe aventura. Romanul se transformă într-unul polițist, suspansul crește, secvențele acțiunii se succed cu mai mare repeziciune. În același timp, romanul în discuție are și influențe basmice, nu doar prin misterul care îl însoțește, ci prin impregnarea narațiunii cu vise prin care cititorul va afla firul invizibil al adevărului. Vlad Mateescu în călătoria spre originile Irianei, va face o incursiune nu doar în trecutul familiei acesteia, dar și în adâncul fetei, al sentimentelor, emoțiilor, amintirilor ei, implicarea lui fiind directă și altruistă, sentimentele sale față de ființa frumoasă și chinuită de nurii unei iubiri

devastatoare, venind, mai degrabă, din sindromul salvatorului, decât al unui eventual îndrăgostit.

Marea calitate a romancierului Tudor Cicu este de a imprima o viziune atât rațională, cât și romantică, emoțională, asupra acțiunii romanului *Necunoscuta*, cum constatăm din sfatul dat de Mazuris lui Vlad, „Ai grijă, prietene, să nu rămâi prea mult între planul real și cel imaginar!”, combinație autentică și cuceritoare. Maniera lirică, învăluitoare, dar și logică,

în care este scris romanul, face din lectura acestuia una savuroasă și perspicace. Cititorul își va pune adesea întrebări, va căuta răspunsuri, își va imagina scene, totul pe structura emoției pe care doar (ne)cunoscuta dragoste o poate produce. Iriana este în același timp o nălucire dar și o prezență vie, iar Vlad Mateescu este căutătorul iubirii din el însuși, al acelui sentiment care, oricât de necunoscut pare, atunci când îl găsești, devine întregul sinelui tău, te înalță și împlinește deopotrivă.

Sub aripa-înger: Petru Jichici

Cristian Paul MOZORU

Pentru că fiecare creator de literatură își exprimă simțirile, trăirile, viziunile prin diferite forme de scriere, globul cultural-scriitoricesc a devenit ceea ce ni se înfățișează astăzi la un nivel, cu siguranță, complex, construindu-se astfel o punte de legătură între scriitor, scriere și cititor. Unii își exprimă sentimentele de iubire față de diferite personaje reale ori fictive, alții își exprimă propriile trăiri, alții își creează un univers propriu în care își îndeplinesc minime irealizări ori cele mai adânci dorințe neaduse încă la suprafață, iar alții sunt încă în căutarea a... ceva. Despre ce fel de căutare poate fi vorba, ce ar putea însemna acel „ceva”... sunt convins că aflarea răspunsului se află la noi, cei care ne situăm de partea cealaltă a paginii scrise, la cei aflați dincolo de cuvinte; trebuie doar să parcurgem rând cu rând, pagină cu pagină, gând cu gând și sens cu sens, trăirea celui care și-a

scris cealaltă viață și a aplicat-o pe tapet.

Un caz în acest sens îl reprezintă poetul Petru Jichici, personaj al scriiturii bănățene, și mai cu seamă al celei timișorene, poet ce își exprimă, în fiecare vers, întreaga sa iubire față de umanitate, de divinitate și de tot ceea ce suntem înconjurați. Poezia lui Petru Jichici nu abundă în cuvinte ori expresii fastuoase sau care mai de care mai „originale”, ori într-o poetică bombastică, în schimb etalează până la refuz o adevărată suită de înțelesuri și sensuri, act ce transformă poezia lui Petru Jichici într-o poezie veritabil-durabilă. Este adevărat că elementele sacrului își fac simțită prezența într-o mult mai mare măsură comparativ cu cele de ordin laic (volumul *Te-am urmat, te urmez...* – Editura Marineasa, Timișoara, 2005, și nu numai), că poetul nu se lasă deviat de la propria-i credință și că rămâne fidel propriului

crez scriind numai așa cum îi este dictat de propria-i simțire. În acest caz, autorul știe că nu poate greși de-a lungul drumului ce a ales să îl parcurgă fiind călăuzit de inspirația provenită din credința în divinitate și în frumos – elemente alese spre a-l înconjura – și convins fiind de faptul că alesele călăuze nu îl vor abandona ori trăda nici măcar o clipă: „După atâta întuneric,/ După cuvintele oarbe,/ Prin rugăciune și credință,/ Prin plâns și rouă,/ Ne-am trezit/ La o viață nouă./ Și iată-ne în fața Ta,/ Doamne,/ Prin rotirea de toamne,/ În fața crucii,/ Și a mântuirii,/ Lângă îngerii ce veghează/ Din soarele nostru/ Fiecare rază.” (1)

În același timp, fără a face apel la artificii și formulări stilistice, poezia lui Petru Jichici se păstrează simplă și impunătoare, se păstrează nealterabilă și dăinuitoare peste timp. Printr-o construcție clasică, formă la care autorul recurge, poezia lui Petru Jichici se înscrie în rândurile poeziilor de clasă, în rândul poeziilor ce vor fi citite și recitite, nu pentru a fi inspiratoare de viitoare creații literare sau artistice, ci de ... fel de a fi, mod de a trăi, și, mai ales, de mod de a ne purta ființa și spitiul în lume. Este de observat cu ochiul liber că în creația poetului timișorean nu există universuri paralele, nu există subterane scriitoricești, ci pur și simplu versurile acestuia sunt caracterizate de un singur element: deschiderea totului către cititor: „Prima impresie a visului/ E limpezimea./ Totul e să te lași/ Purtat de dragoste/ Prin basmele fără sfârșit./ De-acum încolo,/ Umerii tăi/ În mugurind/ Cu aripi fantastice;/ Și azurul te va întreba/ Dacă știi să zbori.” (2)

Același lucru este observat și subliniat și de către Olimpia Berca în postfața volumului *Puntea eternă*, unde aceasta notează: „Poezia lui Petru Jichici nu dovedește, așa cum spuneam și altădată, ceea ce numim, în genere, performanțe poetice. Textele sale, scurte, fie că adoptă versul clasic, rimat și ritmat, fie că se derulează liber, sunt expresia unui suflet sincer și tocmai căldura simțământului este elementul de propulsare a discursului. Limbajul, aproape prozaic, se colorează, de asemenea, înnobilit de idealitatea privirii și a simțirii. Căci Petru Jichici este capabil să trăiască într-o lume a aspirațiilor frumoase, din care răutatea și urâtul au fost alungate.” (3)

În altă ordine de idei, chiar nu găsesc un motiv pentru care Petru Jichici ar trebui să scrie altfel, pentru care ar trebui să își modifice sufletul, pentru care să își însușească un alt fel de a trăi-scrie. Indiferent de stilul abordat, Petru Jichici a construit din propriu-i scris un drum care se identifică cu el însuși, un drum pe care calcă în liniște și siguranță, la fel cum poate face orice alt trăitor de lângă el, orice cititor ce ajunge să îi deschidă cărțile. În final, cred cu tărie că Petru Jichici a deschis acest drum tocmai în acest sens, de a nu fi parcurs doar de el, ci și de cei de lângă el, de cei de lângă care trăiește, pe care îi iubește și pentru care a ales să se dedice cuvântului și Cuvântului.

„După cincizeci de zile/ De la Înviere,/ După zece zile/ De la Înălțare,/ A coborât din cer pe pământ/ Puterea Duhului Sfânt./ Cu limbi de foc,/ Cu putere Dumnezeiască,/ A pogorât Duhul Sfânt,/ Să ne mântuiască.” (4)

„Sorbind din rădăcinile/ Înșelăciunii,/ Noi, muritorii acestui pământ,/ De ce am fi mândri/ Când nimeni/ Nimănu-i nu aduce iubire?/ Întoarce-te/ Omule mic,/ Durere cu glas,/ Către căile Domnului,/ Întoarce-te/ Spre Împărăția cerului!” (5)

Petru Jichici! Poetul de sub aripa-înger!

1) **Jichici, Petru** – *Puntea eternă* – Editura Marineasa, Timișoara, 2006, p. 35

(poemul *Prin rugăciune și credință*, poem dedicat dlui Aurel Turcuș)

2) **Jichici, Petru** – op. cit., p. 37 (poemul *Dacă știi să zbori*, poem dedicat dlui Ilie Chelaru)

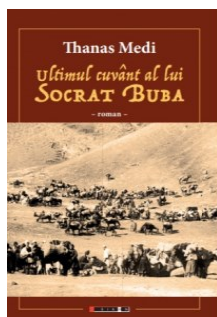
3) **Berca, Olimpia** – în *Postfață*; în volumul **Jichici, Petru** – *Puntea eternă* – Editura Marineasa, Timișoara, pp. 129-130

4) **Jichici, Petru** – *Te-am urmat, te urmez ...* - Editura Marineasa, Timișoara, 2005, p. 33 (poemul *Pogorârea Duhului Sfânt*, poem dedicat dlui Gheorghe Ciuhandu)

5) **Jichici, Petru** – *Prin anotimpurile toate* - Editura Marineasa, Timișoara, 2009, p. 53 (poemul *Împărăția cerului*)

Obiceiul vieții

Cornel NICULAE

„Nu pot să vorbesc pentru că mă doare sufletul”

Socrat Buba

Am citit în decurândul vieții mele un roman, „Ultimul cuvânt al lui Socrat Buba”, scris de un scriitor albanez, Thanasi Medi, tradus exemplar de neobosita și talentată poetă și specialista în Cultură albaneză, Oana Glasu.

Romanul ne prezintă o poveste de dragoste dintre doi tineri, sortiți de mici să fie împreună, poveste consumată într-o comunitate de vlahi din Albania teribilului regim stalinist.

Nu poți să nu fii emoționat când citești felii de viață scrise despre aromâni, de un om care este cinstit cu descendenții visului moscopolean. În fond (fondul primordial daco-tracic) ei suntem noi. Noi, cei care o ciobăneam pe întreg spațiul carpato-balcanic până în munții Eladei. Dunărea nu ne-a despărțit, ci ne-a unit. Am fost cu toții livrați limbii latine. Numai că, peste acasa noastră străbună au năvălit puhoaiile migratoare, care au slavizat Balcanii, iar românii noștri vechi au devenit aromâni, macedo-români, istro-români, megleno-români etc – pierderi colaterale ale istoriei, martori, iată, nu muți, demni pentru că demult ei erau stăpânii, și nu cei veniți din stepele Asiei. Ei și ilirii (vechii albanezi) care, cu toate că au fost și ei din plin scăldați în valurile istoriei, scriu azi – noi nu am făcut-o, neamuri fiind de sânge și limbă, despre ei – vlahii. Profund, cu talent, de parcă ar povesti Creangă, Vitoria Lipan sadoveniană, poate Mar-

chez, poate Ștefan Bănuțescu, poate Gogol etc.

Noi, mă întreb, de ce n-am fi scris, vreunul ceva despre ei? Am așteptat s-o facă alții? Cinste lor! Noi scriem despre nimic. Experimentăm culegerea vântului și urcarea nucilor în pod cu furca.

Eu nu sunt critic literar și, ca atare, mă feresc să fac alegații despre tehnica literară, structură, stil, limbă, influențe; s-o facă, dacă n-au făcut-o deja, alții. M-aș opri doar asupra unor teme, obiceiuri, datini ale vlahilor, expuse de autor în cuprinsul romanului, care dincolo de faptul că sunt sarea și piperul scrisului lui Medi, compun o istorie, un suflet, o spiritualitate și, aș spune – un destin.

Despre cântec. Cântecul la vlahi joacă un rol central și are un rol orfeic – de umanizare, de trecere blândă în ceilalți și cu ceilalți, de alte etnii, familii. Cântecul „dizolvă” rădăcinile, spală asperitățile, ne face frați, de aceea orice om sau membru al comunității, nomade sau stabile, femeie sau bărbat, trebuie să știe să cânte.

Noi, românii, cu tot cu aripa vlahă știm să cântăm, ne place să cântăm. Vorbim prost – dar cântăm satisfăcător, uneori miraculos. La fel și dansul pe care scriitorul îl uită și rămâne doar la cântec, la sunet vorbit. Dar și dansul tot o vorbă este, vorbită cu trupul. Omul, dintru începuturi este muzică și dans. Cântec vorbit și cântec mișcat. Emană un ritm casnic și o tristețe ca a vântului prin trestii.

Dar scriitorului Thanas Medi nu-i scapă în schimb ceva, care, la români, are caracter de excepțional, ține de ontologia neamului – BOCETUL –

Noi, îi spunem, ca toți ciobanii cântători din Carpați – DOINĂ – fiind cântec de jale. Un fel de dare de seamă asupra răului din lume, dragostei, suferinței, vieții și morții. Așa este – omul se apropie de moarte prin bocet. Este o pregătire metafizico-spirituală de ultimul pas către o altă lume. Poate de aceea Platon vorbea despre filosofie ca despre arta de a muri. Un antrenament prin care să fii în stare să mori frumos omeneste, iar nu ca un dobitoc. Plânsul – ca mărturisire că știm cine suntem și că urmează să nu mai fim. O ascundere a vorbei în plâns. Plânsul este materia originală neajunsă la cuvânt. Iar după asimilarea cuvântului – viața – are loc căderea (chiar de tânăr) în plâns, în necuvânt, întoarcerea apropiată la inform, pământ, apă, ploaie, vânt, cer sau poate Dumnezeu. Care, chemându-i la viață pe alții, îi va scoate din plânsul (facerii) și le va da Cuvântul (care este la el).

Undeva autorul precizează: „Prezența bocetului în mijlocul cântecului, făcea viața mai frumoasă și moartea mai acceptabilă”. Alte seminții mărginașe: „Gorițarii, chiar atunci când cântau dragostea, aveau impresia că pleacă la război. În schimb, la cântecele vlahilor aveau sentimentul că merg să culeagă violete.”

Petrecerea – Cinstirea ceștii cu rachiu, cu urările de rigoare, nu este o simplă alcoolizare stupidă, ci este un prilej de prelungire reciprocă a vieții. Extazul provocat de băutură, deschide inima și care lasă în urare, să treacă toată bunătatea ta în celălalt, nu este un simplu – Să trăiești! banalizat, ci este o închinare la viață. Te întâlnești cu „celălalt” într-o ceașcă de țuică și una de cuvinte. De fapt, nu ceștile se

ciocnesc, ci două inimi (sau mai multe) se apropie și-și sporesc viața într-o urare. Vedem cum, tot cuvântul sporește! Este dătător de viață, dar numai în anumite condiții de sinceritate, bunătate și iubire față de oameni. Să ciocnim și noi cu autorul: „Pentru sănătatea vlahilor!”

Obiceiul vieții: „Era atât de vechi la vlahii muntelui, pe cât era și râul ce curgea de secole pe sub bătrânele sălcii. Datorită practicării obiceiului au scăpat de moarte sigură zeci de copii mici și nici nu necesita cine știe ce efort, ci trebuia doar ca micuțul cu zilele numărate să fie lăsat în mijlocul drumului pentru a fi găsit și luat de suflet de primul trecător. Făcându-l al lui într-o oarecare măsură, trecătorul îi dădea copilului lipsit de vlagă, căruia i se sfârșeau zilele vieții, zilele de la el. I se scurta propria viață pentru a da, din zilele lui, altuia.”

Între noi românii, de când e lumea am dat copii „de suflet” (formidabilă sintagmă). Dar modul cum este surprins aici acest obicei ancestral este de o frumusețe cuceritoare. Chiar din unghi creștin privind lucrurile (deși aici nu se discută despre așa ceva), suprema iubire față de aproapele este să-ți dai viața pentru el, să treacă într-o altă ordine sufletească, un alt regim ontologic. Primul locuiește o „urmă rea” o fundătură, este un rateu al vieții care se încurcă pe ea însăși (boala). Bunătatea, dragostea, mila față de viață fac ca să te goleşti pe tine într-o kenoză subtilă în acel copil, pentru a-l lăsa să guste viața, iar tu să rămâi în urmă, tot mai în urmă, spre asfințit! Mă dau pe mine morții apropiate (vieții creștinești vorbind) pentru a alunga moartea din copil.

În rest, umor, lucruri interesante despre descântece, deochi, căsătoria din leagăn, dialogul cu morții, conviețuiri problematice între etnii. Thanas Medi, relatând despre vlahi, are ceva din Herodot când vorbește despre traci – viteji, drepti, nu mor niciodată (ce frumos!). Câtă onoare ne acordă acest om cu simțul onoarei. Săraci, cu colibe mizerabile, priviți cu suspiciune de toți („străinul”, „veneticul”). Ei și ursarii, adică ȣiganii.

Dacă aş urma logica unui obicei, onoarea pătată trebuia spălată cu sânge de Socrate. N-a făcut-o, autorul alegând alt final tragic, unde dragostea învinge onoarea. Și disprețul. Și orice!

Thanas Medi scrie pasionat, cu cuvinte pline de colb, sânge și poezie. Aspru și duios în același timp. Exact ca un muntean. Știe multe despre vlahi și-i plac așa cum sunt ei, deschiși și veseli sau închiși, iar în taina lor, ei nu au nevoie de autorități, decât de un pământ bun pe care să se așeze. În rest, au legile lor proprii, datini, tradiții extrem de puternice, care i-au adus teferi și mândri prin istorie, până azi. Ei nu sunt pierduți în istorie – fiind niște învingători - , dar trăiesc într-o istorie care nu mai este (dacă a fost vreodată pe deplin) doar a lor.

Cândva le întindeam mâna plină de cărți, manuale și speranță, ca un frate mai mare ce suntem, sortiți „din leagăn”, să nu ne uităm niciodată. Nu le mai dăm nimic! Parcă pe noi, frații nordici, ar trebui Bunul Dumnezeu să ne pună-n drum, poate, poate ne-o lua cineva de suflet, poate vlahii, să ne dea viață, mai multă viață ca să-i scoatem din uitare și să-i așezăm la soarele care, odată, ne-a încălzit pe toți, ca o săr-bătoare perpetuă. Așa cum, cu dragoste

și politețe, Thanasi Medi o face într-o carte cu bucurie și talent, plimbându-ne pe Plaiul Bufniței. Ca la vlahi. Pentru acest gest de dare de viață, eu îi mulțumesc.

Lui, poate îi este ușor să scrie, dar mie, gândindu-mă la vlahi, aproape

că „Nu pot să vorbesc pentru că mă doare sufletul”. Omul acesta mi i-a dat înapoi. Într-un cântec. O doină. Un bocet.

Este istoria care plânge sub pana acestui scriitor. Suficient pentru a fi mare...

Anotimpul pustiu al iubirii

Daniel LUCA

Norica Isac, în al doilea său volum de versuri - *Ziduri ascunse* (Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2020), relevă un anotimp al iubirii.

Un anotimp pustiu, abandonat pur și simplu, nimeni nemai dorind să se implice afectiv într-o poveste de dragoste, fiindu-i preferată însingurarea („anotimpul a rămas pustiu, / acest anotimp al îndrăgostiților de orice fel”), încercările sufletești fiind extrem de dure, iubirea mai viețuind doar în amintiri („în uvertură la orizont, voi începe dansul pe poante / pe marginea a două pahare goale” – **balerina**).

Abandonarea sentimentelor, cu speranța ca timpul să vindece dorința de a iubi ori de a șterge amintiri nu poate duce la rezultatul scontat [„îmi

spăl părul ritual străvechi aștept ca mama / să-mi toarne apa / cu ulcica de lut am părul vopsit mama știe copilul trebuie îmbăiat / lanurile s-au copt tu nu mai ajungi să-mi usuci șuvițele acum / mâine îmi vei purta vasul cu apă îmi vei spăla părul alb / cu mâini tremurânde cămașa va bate în geam ca o aripă” – **proiecții (tarkovskiană)**], tocmai pentru că golul interior trebuie să fie umplut.

Este momentul în care omul tinde să își ia soarta în propriile mâini și să se lase în voia iubirii („se gătesc bucate alese în bucătăriile împărătești, se-mpodobeste palatul / de sărbătoare pentru noi, atunci când ne vom elibera de crucile – acestea / duse până la mormânt” – **va trebui**).

Începe o luptă interioară între iubire și renunțare („este alegerea ta / războiul dintre două forțe în tine / până la ultima clipă” – **Armagedon**). Această bătălie determină conștientizarea faptului că fiecare om are o cruce de dus, iar cea care veghează și ajută întotdeauna este mama („... dar pe pământ suntem noi și crucile noastre / lepădate uneori. le ridici pe umerii tăi gârboviți, alergii după noi și / ni le pui

în spinare. să le ducem, spui, să le iubim până la moarte” – **cruce vie - mama**).

Este inevitabil, aşadar, cu drumul să nu se oprească în dreptul iubirii, ca o cale spre autocunoaştere („până la tine târziu a văzut drumul femeia desculţă cu pantofii în mână/ îţi va bate la uşă, încălţată va încerca să intre pe tocuri în casa ta” – **memoria sentimentală**).

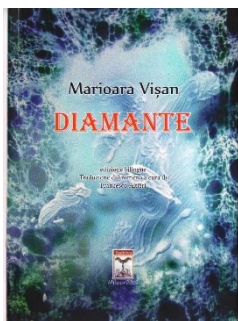
Iar povestea de dragoste nu va lua sfârşit niciodată, ci va dăinui şi dincolo de moarte în memoria locurilor în care a fost trăită („pe locul acesta unde s-a deschis imensul parc comer-

cial, curgea o apă/ iar pe sub maluri, de-o parte şi de alta coabitau familii numeroase de raţe şi pescăruşi, că aici s-a scris cea mai frumoasă/ poveste de dragoste şi-a rămas ca să dea mărturie timpului,/ că apa trece, pietrele rămân” – **spaţii**), ori în cuvintele nemurite în cărţi („ne-am născut cu un arbore în inimă/ sângele ne curge prin rădăcini/ ramurile lui otrăvite de şerpi ni se-nnoadă în păr/ cartea aceea ne strigă:/ «deschideţi-mă!»/ « deschideţi-mă!»” – **succesiune**).

Volumul de faţă emană prin toţi porii bucuria de a fi purtat pe aripile iubirii, îndemnând cititorii să i se alăture.

Întâlnirea pe care nu o uiţi niciodată

Daniel MARIŞ

Marioara Vişan ne propune în volumul său bilingv „Diamante” (Re-diviva Edizioni -Milano, 2019) o avalanşă de trăiri, ferm conturate cu o pigmentaţie existenţială plină de emoţii şi senzaţii din siajul damnării luciferice menite să recupereze cunoaşterea, ca o amprentă a vulnerabilităţii poetice dintr-un nisip mişcător al memoriei. Există în acest sens o anumită tendinţă de retragere în sine pentru a

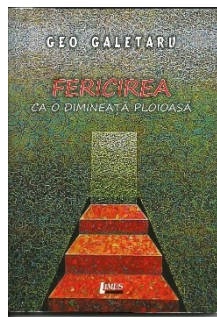
putea substitui existentul, un anumit efort de iluzionare ce efectuează până la un anumit punct transferul de scepticism structural înspre abolirea efemerului şi coagularea contrastelor magice şi metafizice. Descătuşarea imaginarului capătă în aceste condiţii dimensiunile unei renaşteri extatice. Puterea cuvântului impregnată cu un anumit spirit de proprietate al iluziei, revenirea circulantă a rememorărilor existenţiale imprimă acestei poetici noi motive ale confesiunii şi oglindirii: „Închizi ochii/ imensul clopot/ al celor ce-şi strigă ca un dangăt neputinţa/ se învâрте în jurul tău ca o fantomatică chemare/ Tu aştepţi liniştită într-un colţ al cuvântului nerostit/ să poţi intra din nou în ritmul frenetic al caruselului,/ ori poate ai obosit să ţii sufletul/ înfăşurat în lanţul iluziilor/ Te retragi

ca un suspin/ de neputința de a opri sângerarea/ Făcută de spinul unui trandafir/ cu parfum de dor când ți-a rănit/ cuvântul” (Caruselul vieții). Bifurcate în undele înșelătoare și pe alocuri nostalgice, imaginile se derulează fără o apetență a artificialului, refăcând elementaritatea lumii, a trăirilor nepremediate. Epurarea segmentelor de timp biografic este abil legată de precaritatea ideii realului. Existența unui imaginar compensatoriu constituie însă o experiență nu atât obsesivă cât dizlocantă a evidențelor infailibile, în vederea unei decantări a discursului, a sentimentului deșertăciunii: ”În clopotul din călimara universului/ picăturile de culoare se cred păpuși/ se stropesc uneori cu litere înnegrite/ scriind pe pereții clopotului de vid/ fel de fel de povești de viață netrăită./ Cum cerneala universului e vie/ uneori dă pe dinafară de bucurie/ atunci picăturile de culoare îmbujorate/ aleargă nebune de fericire și speranță/ aleargă în sus și în jos alunecând ușor/ pe pereții clopotului clepsidră/ din călimara universului/ sărmane păpuși ale închipuirii/ nu știu că ele nu există de fapt/ există doar culoarea infinitului/ într-o călimară din care Dumnezeu/ scrie povești pentru eternitate” (Culoarea infinitului). Eternitatea clipei, ca metaforă a transcenderii divinului poartă în sine pecetea premonitoare a melancoliei, ca posibilă înțelegere a gravitației lirice, în contextul căutării luxuriante, deschisă oricărei modulații. Dar elegia timpului scoate în evidență o perspectivă predilectă a Marioarei Vișan,

popasul contemplativ care generează revelații grave, tulburând transparența existenței și a ordinii sale vizibile. Toată această căutare tenace a esențelor, o rotire în cerc spre a pătrunde în adâncurile mișcătoare ale ființei nu ar fi posibilă fără o invadentă melopee a declinului și anihilării extatice precum și a percepției sale acute și senzuale: „Uneori mă dezleg de păcatul de a nu fi crezut în iubire,/ mă închid în cămăruța de la etaj,/ Urc treaptă cu treaptă,/ prima speranță, cea a deziluziei/ urmează pe rând,/ treapta plăcerii, cea a uitării și uneori/ când cred că am ajuns pe ultima treaptă, mă împiedic/ de fiecare gând, disperată, contrariată./ Mă întreb/ cum am reușit să urc până pe treapta trădării ?/ sau să cobor ?/ Nici eu nu mai înțeleg de unde începe/ și unde se termină scara vieții/ din mansarda sufletului meu.” (Mansarda din suflet) Proiectarea acestor stări, uneori vizionare și incantatorii printr-o regresivitate a nostalgiei și absenței relevă un veritabil lirism datat cu neprevăzutul și catehismul trezirii în afara sinelui. Într-un decor nelipsit de reflexitate, marcată de un trecut irecuperabil și un prezent al stării de grație revelatorie, poezia Marioarei Vișan dă o absolută și normală continuitate unității unor trăiri, purificându-se din mers, prin sensibilitate și rezonanță: „L-am întâlnit/ și chiar dacă pare stranie privirea-i din trecut/ lumina facerii se ascunde în povara viselor neîmplinite./ Eu ce încă nu m-am născut,/ doar aștept facerea lumii,/ tresar la fiecare bătaie a inimii din pieptul infinitului.”

Fericirea – ca o dimineață ploioasă

Serghie BUCUR

Prospețimea francă a poemelor publicate sub acest titlu – el însuși o fragilă clipă reflectată austral în zorii zilei ce vor fi succedat bucuriei de o ascunsă superbie –, de Geo Galetaru, la editura „Limes” în 2016, desenează conturul magic al poetului care, în viziunea confratelui de liră, Victor Sterom, aspiră să atingă vârful muntelui care – atins numai de Mihai Eminescu – este POEZIA. „Urcușul” spre culme îl jalonează editorul volumului în discuție, atașând „hrisovul” celor 26 de volume apărute din 1981 încoace, prolifică panoplie a creației redactorului șef al publicației „Sintagme Literare”, hrisov sui-generis poematice: „Inefabila ninsoare”,/ „Alfabetul mirării”,/ „Vară de crini”,/ „Înduplecarea nopții”,/ „Steaua ta, copilărie”,/ „Epifanii pentru Daniel”,/ „Cântec pentru somn și drum”,/ „Voci din penumbră”,/ „Lacrima seninului”,/ „Colivia de aur”,/ „Lecția despre îngeri”, „Dincolo de nerostire”,/ „Calea spre lume”,/ „Memoria fulgerului”,/ „Întâmplările simple”,/ „Cei ce se întorc spre seară”,/ „Hai să ne jucăm de-a rima”,/ „Um-

bra și timpul”,/ „Mesagerul obscur” – căroră, altele s-au fost adăugate „construcției” sugerate aici.

Tonalități, culori, maxime și minime, ritmuri și sincope, grave și acute, sclipiri și neguri, zguri și catifelări, iernări și împrăvăvări, pensulații și tușări – alcătuiesc un allegro pictural, accesează lecturii inserții cu rezonanțe prin excelență meditative: „Mut obiecte din loc./ Vorbesc. Văd umbre. Descriu/ Spații în care se întâmplă ceva./ Ceva ca o arsură pe o piele inocentă./ Dincolo de mine/ E o altă față a morții?/ Cine cântărește/ Imprevizibilul, nevăzutul?/ Petala pe care, iată,/ Îmi depun sufletul.” (Cine cântărește, p. 22). Finitatea trecerii prin viața pământeană are „certitudinea” ei faptică: „Pentru ultima oară, pentru ultima oară,/ semnele vor fi la locul lor,/ ca liniștea care cade peste întâmplările noastre minunate,/ ca sunetul timpului pe o plită încinsă./ Va veni umbra și va despărți apele în două,/ aici, un copac fericit, acolo un deget scormonind în destin,/ și fețele copiilor vor trece în altă poveste,/ vor străluci ca florile, ca privighetorile./ Pentru ultima oară, pentru ultima oară,/ pe o stradă anonimă ca un lac înghețat,/ semnele vor fi la locul lor,/ semnele vor vorbi și totul va fi atât de simplu” (Semnele vor fi la locul lor, p. 38). Vuietul vremii ce trece implacabil, lasă ecouri în pana poetului. Fragment: „Noi știm, noi depindem de întreg, cenzurăm/ falia și ne supunem cu trufie./ Ac însingurat în

eternitatea integrării./ Dar agregarea fecundă, otrava și spinul/ în albul indiferent al revelației?/ Nu, aici s-a întâmplat și a citit ceva./ A fi în lume, a fi obosit./ Doar chipul, mentorul acestei decăderi./ Zidul, zidul, zidul/ ne îmbrățișează.” (Zidul, p. 54).

Decriptor al sensurilor existenței umane, poetul „sapă, sapă/ până dă de stele-n apă”, pentru a releva, negru pe alb, euforic și disperat, „piatra filozofală” ori măcar frântura din ea, din a cărei „materie” percutează posibila formulă eliberatoare: „Mergi pe un drum și spui: aceasta e viața mea./ În jurul tău cad frunze/ și/ anotimpul e abia la început./ În fiecare dimineață te întrebi/ cine e străinul care-ți bate în ușă.” (Cine e străinul, p. 69). Reveria nu se lasă ignorată, din contra, cere acreditarea la care se simte că e îndreptățită să aspire: „Un carusel această toamnă un carusel de miresme/ trec printre adjective improvizate în vârstele frunzei/ cu un singur gest chem seninătatea celui care pleacă/ proclam legitimitatea caldă a păpădiei din deal/ un carusel această toamnă despuiață de strategii și axiome/ ceea ce vreau să spun țâșnește ca un zbor de albine/ ating cerul cu mâna și-i inventez o nouă oglindă/ micile baliverne ale vieții mă ajung iarăși din urmă.” (Caruselul, p. 100).

Socotit, într-o epocă revolută, „inginer al sufletului”, poetul devine zidarul alter-ego-ului său, arhitectul, muzicianul și pictorul infinitei game de stări, de idei și simțăminte fără egal, și tocmai de aceea misterioasă pentru lumea profană. Cu riscul elipticizării inevitabile și de fapt, în esență, nevinovată, rațiunea – dacă în subiectivitatea numită poezie, este admisă –

tinde să găsească „ieșirile” din miezul – oricum, labirintic –, durate pe albul hârtiei, de poet, nevrozat de imposibilul în care e îmbrăcat versul/ poemul sau poezia. Începutul secolului XXI îngroașă această tot mai anevoioasă pătrundere spre miezul cuvintelor așezate în rânduri suprapuse, generând un tsunami verbal sufocant, de o agresivă și gongorică anti-valoare estetică.

Emanciparea dorită de lector, însă, răzbate vivifiant, de sub pana poetului Geo Galetaru, dotată cu filonul gata pregătit, natural și locvace: „Când mergi pe stradă/ ți se pare că lucrurile/ au o fosforescență a lor/ îți amintești/ gravitatea unui gest retezat la jumătate/ într-o noapte de revelion/ o silabă rămasă între două pahare goale/ ca o pasăre împușcată din zbor/ prietenii reacționează firesc/ au obiceiuri civilizate/ cuvintele lor sunt sănii de carnaval/ într-o iarnă a promisiunilor totale/ nu mai rămâne nimic de recuperat/ mergi pe stradă/ și intonezi imnul lepidopterelor/ care te-au părăsit din greșeală.” (Mergi pe stradă, p. 101). Apare însă, pe orizontul în ascunzișurile căruia poetul – singurul menit să vadă – găsește „o cheie” a celor observate prin ludicul său ocean: „fără umbră fără gândul de-atunci/ cuvântul în sertarele unei înțelegeri amânate/ ca și când o pasăre de lumină/ și-ar frânge zborul în retortele zilei de mâine/ aripile se întorc împotriva noastră/ un tărâm răzvrătit la marginea pleoapelor/ aici adevărul sapă într-un creier interzis/ melancoliile cad ca fructele reci ale toamnei/ umbrelul tău întinerește oglinzile/ și tot ce se întâmplă are culoarea depărtării.” (O pasăre de lumină, p. 129). Crepusculul – condiție

fizică și ineluctabil devastatoare a spiritului de-odată cu a ființei – lectorului, în cazul de față – cade, fără să ezite măcar o secundă, cu tășurile și stingerile lui, la vremea – atenție! – prevestită de apostolul cuvintelor care este, vedem, nu?, poetul – scrisă în răbojul fiecăruia, de nu știm cine: „noi posedăm: alge, o mierlă feroce, un emigrant (nota bene: împins cu milioanele, peste Europa!)/ între două draperii prospere, am ieșit și impasul/ vede unde cade nomenclatura surâsului./ perspicace ca această depigmentare a apei./ levitația și ce-o mai fi în dauritele abandonuri./ un măr, o deviere în frunzișuri iconoclaste:/ acolo cântă o răcoare intransigentă./ lecția ta urmează pas cu pas/ un principiu al formelor polisemantice, limbi de ceas/ și struguri care caută micul supliciu./ apare miazănoaptea și instalează pe lucruri/ o pojghiță gânditoare.” (Micul supliciu, p.173).

„Inevitabila doză de dogmatism, efect al inegalității miilor de poeme/ poezii citite, ca și ecourile studiului literaturii române până în 1989, nu mă scutește de vreun reproș, cum nici vinovat de îndrăzneța – și lucida – găsim a credo-ului estetic al lui Geo Galetaru, în poemul cu care domnia sa închide cartea (în două părți elaborată: „Cireșe amare”, „Trecutul ca un semn”): „nu, nu arunc negația ca pe un bumerang, cineva mă vede/ și vine spre mine dintr-o depărate a osmozelor/ intraductibile, așezăm lucrurile în camere identice pentru/ revoluția fluturilor orbi, pe aici am mai trecut într-o/ dimineată în care se vorbea cu glas tare despre salturile în/ gol, străinul presăra semințe negre pe suprafața unei/ plecări înșelătoare, fie ca toți să privească flacăra/ aceleiași silabe, fie ca inima ta să respire în ritmul/ sălbatic al păsării.” (Fie ca inima ta, p/210).

Noiembrie

1 noiembrie 1925 – s-a născut, la Morunglav, Olt, arheologul și numismatul **CONSTANTIN PREDA**

4 noiembrie 1906 – s-a născut, la Cilieni, Olt, teologul, istoricul și muzeograful **ION POPESCU-CILIIENI** (m. 4. 11. 1956, Craiova)

4 noiembrie 1940 – s-a născut, la Șușani (Vâlcea), prozatorul **GHEORGHE NICOLĂESCU**

4 noiembrie 1926 – s-a născut, la Caracal, poetul, prozatorul, graficianul, scenaristul și regizorul de film **ȘTEFAN MUNTEANU** (m. 9. 12. 1990, Los Angeles)

7 noiembrie 1855 – s-a născut, la Slatina, compozitorul și violonistul **NICOLAE BUICĂ** (m. 1932, București)

9 noiembrie 1889 – s-a născut, la Gostavățu, Olt, teologul **IORGU IVAN** (m.- ?)

10 noiembrie 1937 – s-a născut, la Slatina, poeta **IOANA BANTAȘ**, pe numele adevărat **ELENA BALTAG** (m. 7. 12. 1987, București)

10 noiembrie 1968 – s-a născut, la Corabia, **ORTANSA ILIE**, grafician și gravor

11 noiembrie 1967 – s-a născut, la Slatina, **CĂTĂLIN IONUȚ STĂNESCU**, gazetar și cercetător în științe umaniste

13 noiembrie 1964 – s-a născut, la Slatina, poetul, traducătorul și gazetarul **GEORGE NINA ELIAN**, pe numele adevărat **COSTEL DREJOI**

14 noiembrie 1902 – s-a născut, la Caracal, filosoful **MIHAI UȚĂ** (m. 23. 04. 1964, București)

14 noiembrie 1948 – s-a născut, la Brâncoveni, Olt, prozatorul și eseistul **IANCU TĂNĂSESCU**

16 noiembrie 1935 – s-a născut, la Priseaca, Olt, poetul **MIRON CORDUN**, pe numele adevărat **GHEORGHE CÂRSTEA** (m. 10. 12. 1997, Pitești)

17 noiembrie 1954 – s-a născut, la Spineni, Olt, gazetarul și eseistul **FLORIN (FLOREA) NICULESCU** (m. 26. 03. 2009, Slatina)

19 noiembrie 1936 – s-a născut, la Spătaru-Cungrea, Olt, poetul, istoricul și criticul literar **IULIAN NEGRILĂ**

21 noiembrie 1933 – s-a născut, la Dobroteasa, Olt, poetul, prozatorul, eseistul și traducătorul **ANGHEL DUMBRĂVEANU** (m. 12. 05. 2013, Timișoara)

21 noiembrie 1949 – s-a născut, la Caracal, jurnalistul de televiziune **SERGIU MARINESCU**

23 noiembrie 1926 – s-a născut, la Slatina, prozatorul și publicistul **TUDOR MANTA**

23 noiembrie 1933 – s-a născut, la Fărcașele, Olt, istoricul literar și editorul **STANCU ILIN**

23 noiembrie 1950 – s-a născut, la Turnu-Măgurele, prozatorul **NICU PETRIA**

26 noiembrie 1901 – s-a născut, la Ohrida, Republica Macedonia, **MIHAIL DRUMEȘ** (m. 7. 02. 1982)

26 noiembrie 1909 – s-a născut, la Slatina, dramaturgul, poetul și eseistul **EUGEN IONESCU** (m. 28. 03. 1994, Paris)

26 noiembrie 1951 – s-a născut, la Drăgănești-Olt, pictorul **CONSTANTIN STOENICĂ**

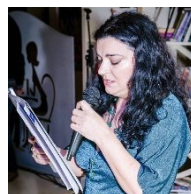
29 noiembrie 1940 – s-a născut, la Radomirești, Olt, prozatorul **MIRCEA ANDREESCU** (m. 8. 01. 1997, Slatina)

30 noiembrie 1924 – s-a născut, la Slatina, istoricul **NICOLAE STOICESCU** (m. 15. 09. 1999, București)

Proză

Tina Valentina

Silvia BITERE

1.

Ștevia năpădisese toată valea portului de pe Faleză Sud, Constanța. Femeile se înghesuiau zgomotoase să culeagă buruiana bună de adăugat la ciorba de legume.

Ce era, însă, mai ciudat, era faptul că această ștevie, de îndată ce-o rupeai, creștea la loc, imediat, ba, mai mare. Anotimpurile n-o influențau defel, iar ea își vedea de rostul său crescând continuu și asigurând o masă decentă unui om.

Ei, acolo, pe valea portului, își făcuse colibă o bătrână în putere, ursuză și văduvă. Numele ei era Tina-Valentina. O vedeai, mai tot timpul, umblând cu o căciulă trasă bine peste frunte și la gură purtând un fular foarte gros făcut din lână de oaie care-i acoperea mai bine din jumătatea feței. Umbla, așa, și vara și iarna. Ochii îi erau bulbucați, în jurul lor zărindu-se umflături proeminente, ușor poroase, de culoare roșiatică. Purta cu dânsa o boală care semăna cu psoriazis. Lumea spunea că i se trage de la prea multă ștevie.

Erau zile în care Tina ar fi mâncat, și ea, un grătar în aer liber și numai ce-o surprindeai confecționând dintr-o roată de mașină, folosind doar partea din fier care se afla sub anvelopă, o minunăție de grătar peste care bătrâna așeza, cu mare grijă, o tablă. Acolo avea să-și pregătească ospățul din carne.

La ea, însă, carnea era ștevie. Ștevie la grătar pe care o garnisea la rândul-i cu lobodă fiartă, ceapă verde și cartofi copti.

Acesta era felul doi de mâncare, căci prima dată Valentina mânca o ciorbă răcoroasă de legume proaspete.

Atât avea pe lumea aceasta, o grădină de verdețuri din care ea își lua seva zilnică de sănătate și longevitate.

Poate vă întrebați de ce purta acea boală pe față dacă bătrâna consuma, regulat, numai produse naturale.

Ei bine, Tina a fost, și ea, cândva, o femeie cu casă, masă, avusese și grătar adevărat... Nu avea copii, deși își dorise în tinerețe să aibă o alinare la bătrânețe, o mână de ajutor care s-o spele atunci când ea va mai fi fost nimic și s-o îngroape creștinește.

Tina avusese un bărbat care se comportase brutal cu ea. În fiecare zi se îmbăta și-o lua pe femeie la bătaie din nu știm ce i se năzărea lui că n-a făcut Tina bine. Se uita non-stop la televizor, tolănit fiind cu picioarele pe soba de teracotă de la marginea patului.

De atâta necaz, femeia devenise ursuză și se rupsesse de lume. Lacrimile nu o întâmpinaseră niciodată, căci durerea ei era așa de mare, în fiecare zi, încât lacrimile refuzau să-i ude obrazul.

De la atâta bătaie fața i se mutilase.

Într-o zi, nemaîndurând, a scos din beciul casei o sticlă de otravă de gândaci și-a băut cinci guri din ea. Rezultatul a fost acela de inflamare a

țesutului feței. Aspectul cutanat era înfricoșător, dar ei nu-i păsa, voia să nu mai fie, voia să moară o dată și bine, să se liniștească. Nu a murit în acea zi, dar într-o seară, femeia îl găsi pe bărbatul său în pat, cu gura deschisă și ochii privind ficși la ea. Îl clătină cu forță, dar nimic. Era mort.

Imediat, Tina a strâns ce avea mai bun prin casă, a înșfăcat bidonul de benzină, l-a agitat, l-a deschis și din el a început să curgă un lichid vâcos care a împânzit covoarele și mobila. A aprins, apoi, un băț de chibrit și-a dat, pur și simplu, foc la casă.

2.

După zece ani de închisoare, la șaptezeci de ani, se simțea, încă, în formă.

Tina își iubea coliba mai mult decât ar putea cineva să-și iubească propriul cămin.

Odată cu moartea soțului, femeia înviase spiritual, se rupsese total de lume și trăia în sărăcie, dar, măcar, era liniștită.

Traiul alături de buruienile ei preferate, îi umplea sufletul de căldură, avea convingerea că va trăi veșnic. Apa și-o procura dintr-o fântână pe care o săpase singură, fără pic de ajutor. Era un caz izolat această Tina.

Pentru bucata de parcelă, de pe valea portului, avea acte în regulă de la primărie, obținute cu mare trudă. Unii consilieri se împotriviseră unei astfel de construcții într-o zonă interzisă, mai cu seamă, acolo, nu era loc prevăzut în documentația orașului Constanța, în vederea populării ariei.

Coliba era confecționată din carton presat și tapițată, pe dinăuntru, cu sticle de plastic de diverse mărimi, așezate toate, unele peste celelalte, dând

aspectul de cărămidă. Avea izolația, prin urmare, asigurată, iar pe timp de iarnă înlocuia plasticul cu căni din lut pe care le stivuia în stil babilonic până-n tavan.

Cănila din lut proveneau din zestrea lăsată de la mama ei, de pe vremea când aceasta trăia. Aveau valoare sentimentală și n-ar fi renunțat la ele nici în ruptul capului. De câte ori nu avusese probleme cu justiția, de câte ori nu era prădată de tâlhari, dar Tina rezistase cu stoicism atacurilor. Mama Tinei murise de ceva timp. Dusesse o viață asemănătoare, în mare parte, cu cea a fiicei sale. Numai că Marta trăise în mijlocul unui lan de porumb, porumb de care ea avusese grijă, reușise să-l păstreze verde-galben și în timpul iernii.

Lumea, deja, o privea ca pe-o nebună. Asta i se întâmplase și Tinei cu lanul său de ștevie.

Dacă Valentina mânca multă ștevie, varianta ar fi fost că Marta ar fi mâncat mult porumb.

Cred că era o chestiune de moștenire tacită.

Întrebări ca: de ce porumbul Martei rezista iarna; de ce ștevia Tinei “nu se trecea” niciodată nu cred că-și mai au rostul, aici.

3.

Timpul Tinei venise. S-a întins pe patul său, confecționat din nuiele de viță de vie, și preț de câteva clipe a privit spre masa din încăpăre, spre farfuria cu ciorbă de ștevie, neatinsă de data aceasta de buzele ei, și-a spus o ultimă rugăciune, și-a tras pătura peste picioare, ochii i s-au închis așa cum închizi o carte ajunsă spre final, apoi, doar lacrima prelinsă pe bărbie.

Proză

Dumitru BALABAN

Victima

La început, am negat că i-aș fi solicitat ajutorul deoarece pierzându-mi de mult orice speranță de a fi auzit, rareori în șoaptă, când aveam febră, mai strigam după așa ceva. Chiar și atunci era vorba mai mult de un țipăt lăuntric, ale cărui vibrații le puteam percepe numai eu. Însă argumentul că, în jurul nostru fiind pustiu, nimeni altul nu putea să-l fi chemat, păru incontestabil și mă convinsese.

Considerându-mi scuzele tardive, scoase un cuțit cu lama lungă, scânteietoare, și-n timp ce eu trăgeam cu mâna stângă de reverul hainei să nu-i îngreunez sarcina, mi-l implantă-n piept. Deși eram la fel de concentrat ca și el asupra operației, am văzut cum transpirația îi lipise câteva șuvițe de păr pe frunte, amenințând să-i coboare în ochi, ceea ce l-ar fi incomodat și când intenționai să-l șterg cu mâna liberă, mă prinse cu stânga de păr și trase până ni se lipiră frunțile, iar cu cealaltă, mai tare apăsa.

Durerea nu veni nici când se auzi ceva trosnind, semn că lama întâmpinase rezistență și nici când, opintindu-se și scrâșnind din dinți, o

răsuci de câteva ori. Apoi surâzând mulțumit, ca după o treabă bine făcută, scoase cuțitul, îl șterse cu o cârpă, deși nu avea picătură de sânge, iar eu izbucnii în râs, căci pipăindu-mă n-am dat de rană. Mă privi ironic, îmi întoarse spatele și plecă.

Tot râzând, căutând zadarnic împunsături și-n alte părți ale corpului, îl urmăream depărtându-se, când, un horcăit agonizant m-a făcut să mă întorc. În spatele meu era lungit un muribund, cu sângele siroindu-i din piept ce voia să-mi spună ceva. M-am aplecat deasupra lui, dar parcă mă apropiam de o oglindă, căci avea fizionomia mea și am sărit speriat în lături, auzindu-i totuși clar ultimul cuvânt: „Asasinule”! După ce a împietrit în urma unui spasm violent, i-am scotocit înfrigurat buzunarele. În cel de la piept am găsit un bilețel pătat de sânge, pe care era scris, cu majuscule, același cuvânt și semnat: Dumitru Balaban, iar într-altul, buletinul meu de identitate. În jur, nimeni. L-am luat și am fugit fără să privesc în urmă. A trecut atâta timp, și totuși chiar și azi mă mai întreb uneori, cine o fi fost victima?

Profetul

El era Profetul. Din fața cortului sau aflat în marginea taberei, scruta neclintit bolta. Cele trei constelații erau acolo, aliniate perfect. Aceasta ar

fi trebuit să fie dimineța în care văzuse cetatea căzând. Premoniția sa nu-l înșelase niciodată și-i adusese destule foloase. Dar, în loc să se li-

niștească, îngrijorarea îi spori, deoarece zarea răsăritului se ivise plumburie și rece, tulbure, iar cetatea rezista. Degeaba vuiău gurile de tun aruncând grindini de proiectile asupra celor dinăuntru. Degeaba sute de oameni alergau prin fumul gros și se cățarau pe scări, fiindcă asupra lor erau aruncate legături de vreascuri aprinse, muiate în pucioasă, ori apă clocotită, iar cei care nu-și aflau sfârșitul sub ziduri, erau zvârliți înapoi. Câțiva dintre aceștia s-au îndreptat către el cu săbiile ridicate, amenințând: „Vei plăti, Profetule!”

Cu picioare de plumb, cu inima bătând să-i spargă pieptul, s-a retras câțiva pași cu spatele, până ce un picior i-a rămas suspendat în gol. A deschis gura să țipe, căci în spate era prăpastia. Tot atunci, într-o tăcere stranie, soldații au încremenit. Pământul vibra sub tălpi, și într-un vuiet prelung, continuu, totul se clătină. Sub el curgea pietrișul și s-a rostogolit cu degetele înfipite în pământul ce nu opunea nicio rezistență. Și nu a auzit trosnetul înfiorător al zidurilor ce se prăbușeau și nici strigătele sălbatice de bucurie ale celor ce năvăleau înăuntru.

*

S-a trezit răcnind la primele sticliri ale zorilor. Lac de transpirație,

cu fruntea în mâini, încerca zdarnic să își aducă aminte ce visase. Avea numai amintirea vagă a unor siluete negre ce-l amenințau și a unei cufundări în noroiul moale, întunecat și blând al unui puț fără fund.

Merse la fereastră. Raze încă lipsite de vlagă, începeau să destrame întunericul și încet-încet orașul se trezea la viață. Dincolo de șoseaua de centură, pe care se și puseseră în mișcare camioanele, începeau să prindă contur ruinele vechii cetăți.

Cu fruntea lipită de geamul rece, rămase cu privirile ațintite într-acolo până ce fulgerară scurt, de câteva ori și întregul corp i se cutremură.

Se îmbrăcă repede, cu mișcări febrile, coborî scările alergând, la fel traversă șoseaua și odată ajuns în câmp, se năpusti către ruine.

Mai simțise deseori nevoia – dar niciodată ca acum – să stea acolo ceasuri întregi, pe marginea unei râpe adânci, culcat pe burtă și cu capul aplecat peste buza acesteia, până la amețeață.

Cum ajunsese, se stârni un vuiet prelung – vuia pământul, vuia văzduhul, vuia tot – și, din copacii din jur, stoluri de ciori se ridicară croncănind alarmate și se alăturară celor ce se-nvârteceau deasupra cu mari țipete.

Poezie

Nadea WARTMAN

*
**

tabla înmulțirii în burta primăverii
coarnele noi ale luni
pădurea de livezi pe singurătate
polenul albastru al cerului
și luna mai
cea neînfrică
cu sudoare pe frunte
de la iubit
auzi
iubite iubite mi-e frig
dacă mă chemi dacă mă chemi
am să îmbrac rochia de liliac
am să miros la mâna stângă ca mălinul
mâna dreaptă galben cum lalelele
am să-ți aduc un iepuraș un șoricel
și o bufniță albă pusă pe vorbă
să-ți spună la ureche ce nu întreb
să îți răspundă cum dorești
să încălzească
între pieptul tău și pieptul meu
ușor încrucișată și de-a latul poziționat
plapuma pufoasă de păpădie amoroasă
a căii lactee

*
**

astăzi aș scrie o poezie de granit
m-ar ajuta poate să fiu mai trainică -
învârtitul în jurul propriului te slăbește
mi-ar trebui o pereche de ochi mai mult
sau o pereche de mâini
mai bine și o pereche de picioare sau mai multe
aș vrea mă fac o omidă-om de granit visător
cu vise ce împlinesc vise
cum nimeni în lume
aș vrea să fiu

mai tare decât un câine negru
 mai moale decât un om mai deşteaptă
 întrebată de idei în stânga şi-n dreapta
 de găştele sălbatice din suedia
 de hultanii consenselor armonioase
 şi toţi zidarii-delfini ai valurilor de mare
 contrar de sărate

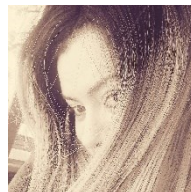
*
 **

tot amânăm amănunte importante din cauza detaliilor
 în pauze le vedem mai lesne de exemplu
 răutăţi nedoruri nedreptăţi acumulate de ani
 în sânge încep să se mişte seara pe la şase
 ca vraci amator vă recomand să închideţi ochii
 urechile şi porii sau
 să scrieţi scrisori lungi neterminate –
 cu foi de dafin flori de tei şi salvie între folii
 pot aştepta un an întreg continuarea
 şi se mai frăgezesc pe colo colo

amânarea poate fi o armă la îndemână
 de preferat uitării arderii
 sau tocatului şi mărunţitului riguros
 ca de cuţit ascuţit sau răzătoare –
 cel mai la îndemână e amânarea genuină
 vine cu ceva experienţe trăite mult
 asumată din toată inima
 nu doare specific nici locul nu e harnic
 simţi un transparent în devenind prin gură
 ai senzaţia curbei la stânga fără sfârşit
 a drumului uitat –

.....
 hai repejor amişună furnicile s-a muiat sarea
 mă dor genunchii - fată hăi mâine plouă -
 bunica mea nu putea amâna nimica

Irina ALEXANDRESCU

Extaz !

nici nu știam până la tine că
 îmi lipsesc mie ca o fantă de lumină
 care
 tremură între dispariție și oroarea nașterii.
 cu tine algele insomniei mă sufocă într-un pat imens
 cu imagini ,
 cu tine incestul cu sinele e un meci de box
 sub tăcerea
 îngerilor desfigurați,
 cu tine ascult muzica fără
 note
 și fac dragoste cu ochii nebuni
 de crispare,
 cu tine sufletul meu cade în mâinile experimentatului
 Himmler
 și tot trupul îți va spăla fața
 vomitând
 urletele străbunicilor
 însemnați sub piele cu coduri din ochii unei
 Mona Lise care
 plânge.
 eu,
 în extaz ,
 contemplan scârbită tot trupul care-mi ia locul
 în timpul
 miraculos jupuit ca o larvă
 roșie,
 cu tine!

Ultima împerechere

cine sunt eu
 un dentist al destinului care se
 eliberează de destin
 de toate destinațiile trudind să cucerească un
 temeinic nicăieri
 nicăieri îmi împrumută sărutul ca pe-un mărunțiș
 toată noaptea am făcut dragoste
 sau ce am făcut se numește
 Păcat

te-am târât în halucinațiile mele
 organice și
 mi-ai prins sânii în chingile mâinilor
 te-am legat la ochi dureros
 cu toate umbrele trecutului și te-am avut
 și te-am rușinat de nerușinările
 mele
 spectatorii aplaudau cu mâinile la spate
 în timp ce eu te striveam între coapse
 mișcându-mă încet ca o aducere
 din mine în mine
 timpul murea lângă patul păcatului
 și nu îndrăzneam să-și riște singurătatea prin
 întrebări
 șleampete
 eu sunt nimeniul meu
 cu cea mai încălцитă aortă
 ce pornește de la genunchiul mângâiat de gura
 ta
 cine sunt eu
 eu sunt șarpele în fața căruia odată vei dispărea
 cu o cobră neagră
 făcându-mi mie pui
 în urletul orgasmic al unor sahare prea tăcute

Not to be

nu are rost să te culc pe sânii mei
 ăsta seară merg la teatru
 deci joc pe altă scenă cu o altă morgă
 nurii mi-i îndes în ciorapi negri
 azi noapte m-au ajutat într-un mod
 personal
 în patul gol al altui Procust
 mai plin de neuroni
 Reacționează
 ți-am zis șuierătoare obsesiv
 compulsiv
 tu însă mi-ai declarat niște „te iubescuri” prăfuite
 de sub sertarul cu bigudiuri
 uitat de nevastă-ta când a fugit cu femeia
 de serviciu
 Mușcă-mă de suflet
 sunt prea grea pentru
 scena ta mică
 însă promit
 o să te ador fără personalitate
 Tu
 Fad
 „to be or not to be”

Ovidiu Cristian DINICĂ

Ca un strigăt, viața

Le privesc chipul palid
 șubrezit de umiditate,
 gândurile îi încarcă cu amarul respirației bolnave
 sunt jilavi cu pântecul roș de îndoială,
 între zgomotul roților de mașini
 și apăsătoarele cărămizi din caldarâm
 lumina umple geamurile cu speranță
 alungă lungi umbre strecurate cu privirile la pândă,
 stive de emoții stau într-un difuz șir,
 clădiri ce par arse, mobilate sumar și
 înzestrate cu durere plâng în culorile incediului
 ce cuprinde piepturile suferinde,
 pelerinaje întrerupte
 fugi intensificate de strigăte
 aduc zeii cu fețe umane implicați în fierbere
 să desfacă viața din chingile morții,
 au atâta putere încât le-a murit teama,
 sunt martorii nemuririi înving sau sunt învinși
 inima lor este facla ce întreține speranța,
 timpul se împarte între jertfă și inconștiență,
 soarele veghează cuvintele ce se îneacă
 în lacrimi,
 asaltat de întuneric sufletul rezistă
 este soldatul reclădit cu fiecare luptă.

Blocul insomniac

iarbă aruncată în sus cu verdele la timpul prezent
 scheletul de fier păzește intrarea blocului precum un paznic ce-și rotunjește
 mustața la ultimul fum de țigară
 din cenusă renăscut
 blocul vechi își schimbă straiul
 cu polistiren expandat pentru nopți insomniace
 ca într-un joc de copii
 se va închide copilăria în nisip
 blocul ascunde trăsături umane între ziduri tencuite cu palmele ude
 de ființe coborâte dintr-un alt univers, sunt salahorii speranței,
 șenile albastre strâng în brațe pereții să nu răsuflă timpul,
 la fiecare etaj liniștea este spartă, forfecată cu migală

în culori vesele uceniciei duc cu ei zâmbetul sacrificat,
 cutiile poștale părăsite de noroc au plecat să-și facă toaleta în grădina publică
 este plină de moloz cărarea ruginită în frunzele toamnei
 blocul nu se predă, nu plânge în chingi de schelă strâns
 ca un uriaș vegheat de vulturi rezistă,
 maleabil, sociabil cu glezne de beton armat
 și cărămidă asemeni unor perechi de urechi ascultă
 cuvinte răvășite în ploaie,
 aici straturi de viață miros a parafină și conservanți,
 domnișoara de la etajul doi primește săruturi pe rețetă,
 la prânz avortează cerul,
 seara pregătește așternuturi noi pentru o noapte de dragoste
 în camera mea întunericul înlocuiește lumina unui zâmbet cu lacrimile uscate ale vremii
 zugrăvită pe verticală,
 seara veioza adună respirația gândurilor forțate să trăiască
 ca o grădina rămasă în zăpada timpurie,
 vecinul meu de apartament crește lupi,
 duminica îi scoate în ogradă,
 se aud zgomote ca într-o pădure
 sfâșiată de fulgere,
 cerul se aruncă pe brânci,
 de la geam văd pașii templierilor
 pe ziduri călărind umbra,
 umblă cu capul desculț să adauge tăcerea soarelui,
 calcă pe raze ca într-o sală de bal cu candelabre
 ce varsă lumina domol pe epoleții lor de argint,
 le dă putere să urce în istorii sărăcia
 nu au leac pentru ea, povestea lor de iubire
 este scrisă de un Dumnezeu aspru,
 pe acoperișul devenit trambulină poeții sinucigași plătesc în avans
 cu versuri dintr-un alt veac, saltul în gol.

Eminescu

poetului i-am căutat ochii,
 respirau emoție,
 fruntea-i străbătută de gânduri
 asemenea unor râuri
 cu maluri abrupte și piscuri înflorite
 îi lumina calea,
 timpul lăsa veacurile să-l înconjoare,
 ca într-un arbore în el se nașteau noi ceruri
 încărcate de singurătate
 cerul îi rătăcea privirea, el a văzut stelele
 cu priceperea minții,
 apele și pădurile cu puterea pașilor,
 până la scufundarea inimii
 în eternitate,
 a murit născându-se!

In memoriam

Requiem pentru Lellu Nicolae Vălăreanu (Sârbu)

Silviu GUGA

În plină putere creatoare, pe ne-așteptate, la începutul lunii septembrie a acestui an, a plecat într-o altă lume prietenul meu Lellu sau poetul Nicolae Vălăreanu Sârbu (cum semna în ultima vreme) despre care mi-e greu să scriu la timpul trecut. Originar din satul gorjan Văləri – de la care își împrumută pseudonimul Vălăreanu și căruia îi dedică un volum cu nostalgice poeme – s-a stabilit acum câteva decenii la Sibiu și și-a început activitatea literară. A postat pe diverse site-uri poeme „obișnuite” în care găseai, ici-colo, și versuri deosebite care dovedeau chemarea spre poezie și anunțau desprinderea lui din mulțimea veleitarilor, ceea ce se și întâmplă odată cu apariția, în 2010, a volumului „Ferestrele nopții”. Debutul editorial i-a dat aripi și a reușit să publice, până la plecarea sa de la începutul acestei luni, încă 17 cărți, a fost cuprins în vreo 15 antologii, a colaborat la numeroase reviste literare (inclusiv „Oltart”). A avut, deci, o bogată activitate literară despre care au făcut referiri critice reputele personalități ale vieții literare, cum ar fi Valeriu Râpeanu, Nicolae Georgescu sau Ioan Romeo Roșianu. Admiratori ai poeziei sale sunt numeroși, de aprecieri s-a bucurat din partea multor critici și iubitori de poezie. Îmi amintesc un comentariu al Magdei Lungu care a surprins o temă predilectă, iubirea și caracterul nostalgic al

multor poeme, numindu-l pe Vălăreanu Sârbu „poetul iubirilor rătăcite-n trecut din care au rămas amintirile”.

Consider că volumele care îl reprezintă sunt: „Frigul însingurării”, „Poeme pentru mai târziu”, „Abur de vis”, „Tăcerea umbrei”, „Năluca în pustă”, „Respirăm în inima lucrurilor” și volumul bilingv „În amiaza tăcerii/ The noon of silence”. Aceste volume sunt ale unui poet autentic, un poet cu multiple valențe lirice care a făcut multe exerciții poetice ca să ajungă la îndrăzneala de a așeza poezia într-un inefabil ademenitor în care nu-și găsesc locul prefăcătoriile și jongleriile poetice, nici exprimările convenționale. Poezia, consideră Valeriu Râpeanu, „este starea sufletească” a lui Lellu Nicolae Vălăreanu. Așa e, dar mai trebuie spus că această „stare”, poetul o știe mărturisi cititorilor săi care-i admiră farmecul expresiei și fluxul emoțional. El și-a definit poezia ca fiind „abur de vis”. „Să mă rotunjesc în visare” era dorința imperativă a poetului exprimată în poemul „Încap în absență” (din volumul „Frigul însingurării”). Dar oare metafora „abur de vis”, prin care Lellu Vălăreanu definește poezia, e expresia mascată a neputinței de realizare a acestei „rotunjiri”? Rotunjirea (poetică, desigur) nu e perfectă pentru că nu s-a ajuns la visare, ci doar la „abur de vis”? E plăcută această formă de ambiguitate,

pentru că poezia devine susceptibilă de mai multe interpretări. Neputința „rotunjirii” poetice, e, de fapt, un mod prin care poetul și-a manifestat, cu fin rafinament, modestia.

Regretatul poet a știut să-și structureze metaforizarea prin orice formă prozodică. „Dulcele stil clasic”, pe care adesea l-a folosit cu dezin-voltură, creează poemelor sale o muzicalitate pe care cititorul nu poate să nu o aprecieze, nici atunci când a folosit versul liber armonia poemelor nu a fost spulberată. Cititorul mai poate remarca în poezia sa o diversificare a temelor și motivelor lirice și o exprimare metaforică fără artificii și crispări.

Consider că, postum, ar trebui să apară o antologie cu cele mai realizate poezii ale sale, în care, desigur, să fie inclus și poemul „Nu pot să mă sperii, nu pot sta liniștit” din care cităm versurile: „Moartea-i prezentă tot timpul și oamenii nu se lasă./ toți vor să rămână mai mult./ anotimpul cheamă viața în fiecare zi.../ De la o vreme respir anii mai greu./ las după colț tinerețea/și pragul de care mă apropii/ mi se pare un orizont cenușiu”.../

Aceste versuri, ca și altele, de fapt, în care Lellu Nicolae Vălăreanu Sârbu „ne vorbește” despre tăceri, singurătăți, umbre, zodii și predestinări și mai ales despre iuțeala timpului care trece, acum ni se par premoniții.

O antologie, cu cele mai bune poeme din cele 18 volume ale sale, nu va rămâne imperceptibilă cititorilor și nici criticilor literari.

Un sărut până la gleznă

Strop de vin pe buze arse
Toamna ne desfată-n cupe,
Un sărut cu joc de farse
Vine gândul să-mi ocupe.

Tu vei înflori pe geana
De lumini în răsul lunii,
Eu goli-voi damigeana
Să mă îmbăt precum nebunii.

În fântâni cu ceru-n apă
Îți voi desena făptura
Pân' la vremea care-adapă
Cu neliniști băutura.

Și topit de grija morții
Mă voi dăru în beznă,
Scrijelind pe pragul sorții
Un sărut până la gleznă.

Tu vei năru frustrarea
Când plăcerea sparge clipa,
La fereastră-n valuri marea
Streășină-și pune aripa.

Ploile se-aud în noapte
Ca într-un somn sfios de crini,
Noi am ars iubirea-n șoapte
Și adormim ca doi străini.

De vise furată

Ospăț țin norii de rugină
Cu sămburi înfloriți în lut,
Pământu-n partea sa virgină
Rămâne prins în absolut.

Îmi urcă seva-n trup, solemn
Vărsând în ochiul meu lichid,
Rășina dulce a unui lemn
De porți cu care mă deschid.

Apoi grăbit prin timp s-apuc
Îmi pipăi rana-n colțul ierbii
Și cânt durerea-n fluier de nuc
Când la izvor se adapă cerbii.

Doar tu rămâi mereu mirată
Când ți se coc în vrajbă nuri,
De vise dulci abia furată
Ca salcia la marginea pădurii.

Vitralii

La umbra chinului în floare – Anton Holban

Silviu GORJAN

*„Am mereu jenă de a mă simți
prea calm. Apelez la toate aducerile-
aminte impresionante, ca să mă simt
tot mai vibrant. Insist asupra a tot
ceea ce am pierdut ca, prin mine
însumi să pot pricepe mai bine”.*

Anton Holban

Aproape întreaga operă a lui Anton Holban are caracter memorialistic, dar naratorul, intrând în acțiune la persoana întâi, se de-personalizează uluitor; sensibilitatea sa are o structură tragică, relevând un adevărat complex racinian, de care scriitorul însuși a fost conștient. În „*Testament literar*” autorul mărturisea: „*lectura asiduă a spiritului francez, clasic prin excelență, m-a ajutat să-mi alcătuiesc această personalitate.*”

Complexul racinian își are originea în structura intimă a scriitorului nostru și chiar în condiția lui existențială, destin care i-a dezvoltat vocația tragică – în sens baroc – prin subtile meandre sufletești, întrebări și contorsionări, vocație tragică asociată cu o cruzime gratuită „*estetica*”, îndreptată și spre alții, potrivit cu ideea că suferința înnobilează.

De aceea, alături de Eros, Thanatos prezidează lumea într-o unitate alcătuită din nebănuite și nesfârșite contrarii. Față de tragedia clasică, fata-

litatea își modifică sensul și își multiplică chipul, infinit, într-o armonie tipic barocă.

Explicația permanentă a personajelor (pornită din propriul lor eu interior) – explicație ce ia forma unei lupte psihologice – este de asemeni de factură barocă, însă ecourile ei trebuie căutate ca venind din tragedia clasică.

Dragostea și ura apar într-o permanentă încheștare, aprigă, dirijată lucid, distructivă: „*Clasicii îi transmit pasiunea pentru analiză; pentru observația atentă, de laborator, matematică, necruțătoare a sufletului românesc. E, cum se vede, și tendința foarte modernă a neutralizării inimii, dar nu printr-o ieșire din spațiul eului, ci chiar prin invadarea și cucerirea lui latentă, pas cu pas, nemiloasă ca într-un fel de sadomasochism*”.

Ultima parte a afirmației lui Constantin Trandafir poate fi interpretată în sensul următor: neutralizarea inimii prin păstrarea (inimii) în propriul ei eu este de factură barocă, oferind, în fond, exemplul clasic, pentru o dualitate specifică acestei stări de spirit: dialogul dintre voință și pasiune, dialog atât de adânc și de inegal cu sine, încât balanța înclină când de partea voinței, când de partea pasiunilor.

Thanatosul este în cele din urmă eroul învins sau învingător de pasiune

și atunci înseamnă că asistăm la etapele transformării acestuia într-un spectacol tulburător de analiză psihologică, unde modelele doamnei de La Fayette sau Benjamin Constant nu sunt prea îndepărtate, însă rațiunea lor se pierde încetul cu încetul la umbra acaparatoare a Thanatosului.

În al doilea rand, Holban adaugă lecției clasicilor și propria sa lectură, desprinsă din stările și conștiința sa: „*Clasicii credeau că o producție literară trebuie să pornească de la observație, dar renunțau să se arate pe ei*”. În sens proustian, Holban adaugă la observația celor din jur și observația asupra sa, și prin aceasta, autorul stabilește deosebirea fundamentală dintre anilismul clasic și cel baroc care se prelungește în realizări de excepție în toata proza contemporană.

„... nu de „Ioana” sunt cel mai mulțumit. Descopăr și aici anumite convențiuni, anumite concesii pe care romanul le pretinde. „Conversații cu o moartă” ...mi se pare mult mai esențială. Un singur punct, spre care îți îndrepti toate puterile tale de a aborda. Nuvela, de altfel, poate să aiba o multime de aspecte”.

Predilecția lui Anton Holban către nuvelă a fost de multă vreme subliniată, iar autorul, în spiritul unei confesiuni literare, mărturisește punctul de greutate al acestei specii abordate cu atâta artă, încât realizările, fiecare în parte, întrec romanele. E drept că aceste nuvele au o deosebită sărăcie a epicului încât multe dintre ele se pot substitui cu jurnalul, memoriile de călătorie sau cu simple povestiri.

În nuvela „Conversații cu o moartă” ca de altfel și în celelalte, autorul nu se ascunde în spatele unui

personaj, ci adauga tușe la un portret „*par lui-meme*”, un portret văzut lângă un altul, alături de care nu poate trăi, dar de care nici nu se poate despărți (marea lecție învățată de la Racine!).

Și totuși, în sens baroc, Irina este un personaj victorios pentru că pasiunea a orbit-o atât de mult încât a transformat-o în victimă, conducând-o cu mâinile legate la catastrofă.

În ce constă, totuși, sensul baroc al acestui personaj? În marea sa putere de a construi o lume, alta decât cea reală, o lume în care să creadă că fericirea este de partea ei.

Orice mică deziluzie înseamnă revenirea la o realitate pe care n-o poate înțelege. Această alternanță real-ireal, ca un joc între Iubire și Moarte, se termină cu triumful Morții.

Ea este distrusă de îndoială, de nesiguranța iubirii, distrugere sigură și ireparabilă. Asemeni eroilor lui

**Eugen Jebeleanu, Anton Holban
și Octav Șuluțiu, 1935**

Racine, îndoiala Irinei este un chin care crește și care trebuie să ia sfârșit, dar nu prin intermediul unei decizii logice și raționale, ci a unei hotărâri arbitrare și întâmplătoare, menite să dezlege nodul problemei și să pună capăt, indiferent în ce mod, neliniștii.

Aspectul cel mai uman al Irinei provine din suferința care reprezintă pentru ea sensul existenței, suferință care acum, după dispariția ei, nu poate fi înțeleasă de cineva: „*Poate că dacă aș ști tot ce s-a petrecut cu Irina m-aș calma, dar sunt o mie de detalii pe care sunt avid să le știu și la care mormântul de alături e mut. Chiar vie, Irina nu mi-ar fi răspuns, sau n-aș fi putut fi sigur că răspunsul e adevărat, oricât de abil aș fi făcut întrebarea. În definitiv, Irina a fost o fată simplă, puteam, în voie, să-i produc orice fel de emoție aș fi voit, puteam s-o examinez îndelungat și ea să nu simtă nimic. Și totuși, la atâtea întrebări n-aș putea să răspund*”.

Un astfel de personaj suferă de o nostalgie a unei purități pe care n-o înțelege. Singura realitate în care crede este iubirea, o iubire departe de lumină pentru că îi aduce suferința. Sufletul ei scapă frânelor voinței care admite să fie redusă la tăcere, dar nu admite să fie suprimată.

Pe scena activității psihice ea este deopotrivă actor, dar și spectator care judecă și reacționează.

Pare a se multumi să împrumute starea mentală și sufletească a celui de lângă ea, dar, când constată că aceasta nu mai are analogii cu ea, singurul ei refugiu este moartea, refugiu găsit în urma unei îndelungi nehotărâri: „*Ce-ai face dacă te-aș părăsi? Nimic. Cu siguranță, aș muri, răspunse Irina!...*” ceea ce ea poartă în interior, lumea ei, găsește rar corespondent în lumea

exterioară. Or, această lipsă de corespondență între interior și exterior, permanentul zbucium între realitate (ca interior sufletesc) și irealitate (ca exterior) se constituie ca o antinomie barocă. Ea își elaborează idei, dar pasiunea mergând mai departe decât acestea, îi impune un comportament fix, fără echivoc.

Irina, asemeni eroilor lui Racine, are conștiința slăbiciunii ei și se agață de ea cu disperare, transformând-o în voluptate. Plăsmuire dinamică, ea este concentrată cu toată ființa într-o dramă, care nu-i lasă posibilitatea de a exista în afara ei, iar efortul menține și prelungește acest dinamism intern al dramei.

Personajul dispare deodată cu drama, fiind sortită pierderii în timp: „*Atâtea flori, nimic din esența făpturii tale n-o fi ajuns până la ele? Oricât aș cerceta petalele, n-o să găsesc nimic care să te reamintească? În mirosul lor, nimic din mirosul corpului tău așa de cunoscut? Pământ mult, și la fund tu, care te transformi în pământ!...*”

Văzând lumea cu ochii pasiunii, un astfel de personaj uită să se mai gandească la demnitate. Irina poartă în ea o demnitate tragică, cuvântul „moarte” revenind semnificativ în replicile ei. Nu este vorba de o demnitate specifică eroului, ci prestigiul demn de milă al victimei și al slăbiciunii ei; iubind, ea se pedepsește suficient cu propria sa suferință.

Irina, în sensul baroc al dramei, își transformă existența într-o oscilație între pasiune și acțiune (după definiția dată luptei interioare, de către Descartes).

Nu este vorba de o pendulare între pasiune și datorie, pentru că ea nu crede că există și altceva în afara pasiunii ei. Când apare o fază întâmplătoare și trecătoare a mișcării osci-

latorii, adică disperarea, se naște tragicul.

La Anton Holban, personajele au vocația dramei – produs edificat de baroc: încep prin a suferi și sfârșesc prin suferință. În privința implicațiilor psihologice, Irina reprezintă o alegere nefastă, nepotrivită și ireversibilă.

Chiar dacă își dă seama, cu perfectă luciditate, de imposibilitatea împlinirii iubirii ei, ea nu-și părăsește himerele; își edifică o altă lume decât cea în care trăiește, are conștiința acestei edificări și himera realizată este singura realitate în care ea mai crede. Nu pe „*unul*” îl iubește ea, ci de fiecare dată pe „*același*”.

Apare și aici principiul alterității care este, în fond, substituirea realului cu idealul. Irina visează în fața unor porți închise și, ceea ce își imaginează în timpul viselor ei, nu este dorința de a deschide portile, conștiința ei trează respinge această ipoteză ca imposibilă, ci își imaginează fericirea perfectă a visului.

În „*Conversații cu o moartă*” autorul reface nu numai portretul Irinei, ciudat și plin de meandre, dar este în același timp și o profundă incursiune în alter-egoul autorului, incursiune unde întrebările și răspunsurile sunt în contratimp, unde timpul și amintirile edifică și anulează, unde realitatea și imaginația încearcă să refacă rostul unei lumi al cărei sens este chinul.

Nuvela „*Chinul*” începe (și pe parcurs mai întâlnim vagi trimiteri) cu schițarea unui decor capabil să creeze o atmosferă funebră în stilul prozelor lui Villers de l'Isle-Adam.

În proza lui Anton Holban, asemenea descrierii, „*obiective*”, detaliile nu au o funcție realistă, ci pregătesc, constituindu-se ca primă treap-

tă a lucidității lui Sandu, personaj cu un precar echilibru interior.

Între cele două afirmații ale sale „*Sunt perfect lucid*” și „*diabolicul gust*”, acesta își oferă plăcerea supremă a reconstituirii.

Această reconstituire, mereu dintr-un alt unghi de vedere, dă faptului o deosebită încărcătură tensională, barocă. Gradul de conștiință este verificat printr-o probă care constă într-o luare în stăpânire a realității imediate, prin înregistrarea mecanică a aspectului exterior al obiectelor, printr-o scufundare în banal: „*Atenția lui Sandu este mărită de asemenea înspre lucrurile mici. Ele reprezintă existența în sine stupiditatea morală*”.

Această atracție spre lucrurile mici, în circumstanțele unui eveniment grav, predilecția către detaliul în aparență nesemnificativ, înregistrat și trecut prin conștiință cu o ușurință aproape banală, este expresia unui psihic inconstant, labil, capabil de reacții imprevizibile așa cum sunt spiritele baroce.

El își rememorează clipe prozaice ale vieții alături de Paula, încercând să arate că ceea ce, de fapt, părea în ochii altora ceva „*fericil*” nu era decât o conviețuire lipsită de farmec. Desfoliind viața de pitorescul ei, Sandu ajunge să vadă o parte a existenței lui, alături de Paula, ca pe o acoladă a banalului. Drumul parcurs de el pare invers celui parcurs în mod obișnuit de un spirit baroc, adică distruge o realitate ideală pentru a lăsa loc unei realități „*crude*”, dintr-un gust al rememorării unde nu frumusețea existenței mai contează, ci sensul ei.

Sensul acestei realități era conformismul și plictisul. Din când în când apare câte o vibrație, dar și aceasta este acaparată de „*lucruri*

neînsemnate". Prin prisma acestor „*lucruri neînsemnate*" pare să perceapă și moartea Paulei, dovedindu-se astfel un adaptat perfect la comedia riturilor sociale.

Sandu își reproșează două lucruri: insensibilitatea în fața morții soției și incapacitatea de a vibra în fața misterului morții.

Acest fapt nu este nici pe departe dovada unui echilibru sufletesc, ci trecerea inconștientă a unui prag uman, dincolo de care se instalează o altă realitate, un alt mod de a percepe lumea.

Anton Holban surprinde magistral „jocul” gândurilor personajului, asociațiile care, prin acumulare, prezintă o tentativă a compensării vidului sufletesc. Limbajul său este dublat de un „*meta-limbaj*”, cu misiunea de a pondera cele spuse, de a realiza distanța necesară unei viziuni pline de atitudine față de propria sa rememmorare: „*și totuși pe mine mă obsedează acum discuțiile recente cu Paula... e nu numai o profanare, dar și pueril ca în clipa asta să mă gândesc la atâtea lucruri neînsemnate*".

Asistăm aici la un procedeu tipic baroc – la dublarea eului – expresia personajului „*volte face*". Sandu vorbește la timpul prezent, reproducând gândurile și reacțiile celorlalți, iar sufletul său se află în stare de veghe, înregistrând totul ca un privitor la spectacol. Între planul discursului și cel al faptelor trecute se stabilesc legături, câteodată cu efecte surprinzătoare.

Ingerarea pe furiă a bucății de șocolată este urmată – în contratimp – de relatarea momentelor premergătoare morții, când Paula rostește o frază aproape banală: „*Știi, Sandule, că mazărea s-a scumplit din nou!*"

S-a remarcat apropierea care se poate face între comportamentul lui Sandu și acela al lui Meursault din „*Străinul*" lui Camus.

Însă, spre deosebire de Camus, Holban își vede personajul din interior. În partea finală a monologului său interior, Sandu se oprește, căutând un pahar cu apă. Un mic detaliu îi releva cu adevărat situația în care se află: pantofii Paulei „*putin umflați, cu o baretă strâmbă, cu tocurele tocite, cu stropi de noroi pe vârfuluri*".

Atunci Sandu scoate un urlet, iar notația lui Anton Holban este plină de enigme: „*Sandu a priceput totul*".

Ce anume a priceput? Deznădejdea, oroarea, neputința, sila, ce anume? Aici autorul își abandonează personajul, lăsându-ne pradă supozițiilor celor mai diferite.

În acest gest al său, putem interpreta deznădejdea omului rămas singur. Putem întrevedea constatarea plină de tragism a omului care și-a irosit viața în zadar. În preajma unei ființe care nu i-a adus nicio împlinire, putem descifra neputința unui om de a înțelege moartea ca dispariție iremediabilă a unei ființe sau ne putem da seama că a constatat abia acum, printr-un sentiment de silă, că Paula n-a implinit nici cea mai mică dintre calitățile pe care le-a întrezărit la început la ea și a constatat apoi, dureros și neputincios, că, de fapt, nu le-a avut niciodată.

În acest ultim gest al lui Sandu, cu semnificația de pricepere a unui sens – care dintre ele o fi? – stă deschiderea barocă a personajului: se pregătește pentru el o lume sau constată că n-a existat pentru el nicio lume?

Introspecție și gesturi, gânduri și idealuri departe de liniște alcătuiesc în nuvelele lui Anton Holban un imens teatru al ființei mereu în căutare de sine, un sine rătăcit în labirintul existenței.

De la D-l Trandafir la D-l Vucea și alți dascăli (și ne-dascăli) de pe-aici

Maria IONICĂ

În numărul 31/2020 al revistei „OltArt“ (pp. 35-41) evocam, cu mărturisită sinceritate, unele întâmplări din propria-mi experiență didactică, aceasta traversând câteva decenii dintr-o perioadă bulversantă pentru întreaga societate românească. Semnale, pozitive, parvenindu-mi îndeosebi din alte sfere profesionale (sic!)¹, hotărâsem să abandonez intenția de a continua, dar a prevalat dorința de a consemna și alte aspecte interesante și pilduitoare.

Aș vrea mai întâi să completez și să clarific unele aspecte. Directorul care mi-a respins cererea de bursă din liceu mai avusese poate un motiv: decedatul meu părinte a fost preot².

¹ O fostă colegă (dreptu-i, de științe exacte) m-a întrebat, insinuant, când se scriu memoriile. Poate a vrut să mă flateze privind vârsta-mi, încă ne-matusalemică - zic eu, dar, anticipându-i posibilul reproș, am asigurat-o că subscriu pe deplin opiniei lui Marin Sorescu că jurnalul (specie înrudită, chiar pregătitoare a *memo-riilor*) e interesant, dar nu scris de oricine, iar eu menționasem, cu evidentă modestie, că nu *ținteam* nicidecum așa de sus... Observația despre consistența subsolului este justă și nu pot să mă *justific* decât prin năzuința de a cuprinde cât mai mult, fără a abuza de spațiul tipografic. În fine, deși nu pare a fi sesizat cineva, trebuie să am și o *mea culpa*: filmul optzecist la care făceam o trimitere era tematic apropiat de subiect, dar toți cei care-au trecut prin acea

Târziu am înțeles că nu doar dresul meu de plasă a fost motivul...³ După rezultatele primei sesiuni studentești, o colegă-șefă în organizația de tineret mi-a propus depunerea adeziunii de intrare în PCR. M-am eschivat, nu din motive ideologice - nu știam mare lucru despre comunism, nici nu-mi trebuia carnet de membru pentru ascensiune profesională - dar aflatam de o medicinistă al cărei dosar fusese respins deoarece era tot fiică de preot. Instinctiv, era și o modalitate de a evita expunerea originii deloc *sănătoase*, știindu-mi bunicii, unii chiaburi (drastic *naționalizați*, inclusiv cu jumătate din casă⁴), ceilalți venind după încă o

etapă / experiență au înțeles că se numea, de fapt, *Toamna bobocilor*.

² Azi nu se mai consemnează în cataloage profesia și locul de muncă al părinților.

³ Mai bine s-ar fi uitat la ochii mei secătuiți de lacrimi.

⁴ Marele salon median și încă două camere găzduiseră, pe rând, o grădiniță, un milițian și familia lui (nevastă și două fete, toate extrem de vocale), oficiul poștal, cu telefonie cu tot! Vacanțele mi-au fost de coșmar, niciodată nu aveam acolo pic de liniște. Când ni s-a restituit partea imobilului, nici nu mi-a venit să cred că pardoseala salonului a rezistat și spartului de lemne cu toporul. *Factorii* poștali, deh, ca-n literatura *obsedantului deceniu*, câte i-au făcut „chiaburoaicei”... Simțindu-și sfârșitul aproape, unul dintre ei a mărturisit că el a tras cu

generație de slujitori ai Domnului, străbunicul fiind și ctitor al bisericii din satul lui.

De altfel, copilăria mi-a fost marcată de multe incertitudini. La școală se înfiera intervenția / conduita nemților în 1944, pe când bunica – istoria mea vie de atunci – îmi vorbea cu admirație despre aceștia, mai ales că în casa ei avuseseră un fel de cartier general⁵, soldații ruși îngrozind comunitatea cu proasta lor creștere, jefuind gospodarii și violând femeile surprinse la muncile câmpului. Tardiv descoperit de mine, teancul de cărți rămase din vechea bibliotecă (între file mai găseam bancnote cu multe zerouri) glorifica patriotismul monarhiei, instituție aspru blamată după 1947.

Fie din aceste motive, fie din cauza temperamentului introvertit, cu toate că am avut deseori de pierdut, niciodată nu m-a îmboldit ambiția de a mă face *marcantă*: nu m-am numărat printre studenții care țineau trena profesorilor și-i acompaniau la fumoarul din holul amfiteatrului, nici la serviciu n-am dat apoi din coate pentru a face impresie. De aceea, spre a nu fi greșit înțeleasă privind cele consemnate, menționez că nu am scris din impulsuri vindicative. Deși mă caracterizează un acut spirit justițiar, oricât de oportuniști / diletanți / aroganți etc. s-au arătat (și dovedit) unii dintre cei alături de care am lucrat, am lăsat mereu totul în seama timpului. Nu am avut vreodată conflicte gratuite cu vreun coleg și absolut nimic împotriva profesoarelor de franceză, pe câteva le-am și admirat și-mi amintesc cu drag momente de

elevație și rafinament ce ne-au apropiat. Nici multulitutul statut de securist nu mi-a fost și, încă, nu-mi este foarte clar, dar m-a oripilat ipohondra (din cauza căreia unii am și tras la un moment dat niște ponoase) brusc revigorată în apărarea *noilor structuri*. Țintuindu-și, prin ochelarii cu multe dioptrii (nu cred că de la citit!), virtualii oponenți, ea striga sus și tare pe la începutul lui 1990: *Cine-a tras în noi?*

Tot în acel *memento* axat pe tematică școlară, rezumam o pitorească discuție între două mămici ai căror copii promovaseră examenul de admitere cu medii foarte mici. A nu se înțelege că în liceul-fostă școală profesională unde am lucrat o bună vreme erau doar elevi foarte slabi; dimpotrivă, am cunoscut acolo tineri talentați, dornici să se pregătească / afirme, pe unii regăsindu-i, cu bucurie, peste ani, în diferite domenii de activitate, și altele decât cele economice pentru care erau prioritar instruiți (literatură, muzică, mass-media). Iar în ceea ce privește personalul didactic și auxiliar, n-am întâlnit alt colectiv mai grozav. În pofida distanței parcurse zilnic *per pedes apostolorum* (autobuzul venea „din când în gând”), a programului infernal (lunea aveam vreo 10 ore, plus serviciul pe școală) și-a rigidității conducerii, am cunoscut acolo oameni minunați, unii simpatici chiar și cu mici slăbiciuni de-ale lor. Cum să nu amintesc pățania bonomului și mereu pacifistului S.B. (istorie) și a sfătoasei colege din catedra de română?! Amândoi predaseră seraliștilor și se întor-

praștia prin fereștrua beciului și a spart damigeana cu câteva vedre de țuică pe care mama o vindea, sârmana, ca să-și întrețină gospodăria și fetele.

⁵ Pe unde o fi ajuns darul de despărțire / mulțumire al comandantului – oglinda înrămată într-un suport rotativ de argint, pe care neamțul o folosea la bărbieritul din fiecare dimineață?

ceau spre casă pe bulevardul întunecat (ca toate străzile noastre, înainte de 1989). Cu vocea ei inconfundabilă, D. P. povestea ceva când, uitându-se în jur, și-a dat seama că vorbește singură: micuț de statură, simpaticul istoric căzuse într-o gură de canal, evident lăsată fără capacul de rigoare!

Majoritatea eram cadre tinere și directorul (singurul cu definitivat și grad didactic II) poate chiar își arogase menirea de a ne *forma*⁶, mai ales că era bun gospodar și bine văzut la partid⁷. Ce orar preferabil, ce copii mici și alte mofturi?! Inoculase și un fel de teamă. D.P. (matematică) n-a mai avut liniște după o primă inspecție: „Băi, nimic-nimic nu mi-a ieșit, nicio problemă, niciun exercițiu... Dacă luai unul de pe stradă și-l duceai în fața clasei, se descurca mai bine!”. Ce-a mai insistat, biata, pentru o nouă *inspecțiune*, de reabilitare...

Corpul profesoral se mai primea în septembrie cu tineri absolvenți. „– Am auzit că a venit unul *șchiop*, dar nu-l văd pe-aici“, era *lămurit* cineva despre novicele al cărui patronim – să zicem Șchiopu – trimitea la acea inexistență deficiență. Deschizând timid ușa cancelariei, un părinte întreba curtenitor de „d-l Profesor *Albano*“ (po-reclă măgulitoare, inspirată de ochelari și de unele asemănări, fizice).

S-au mai *rătăcit* prin școală și câteva beizadele de București, care au

obținut repede mult râvnita negație și-au plecat. Noi am rămas, cu practica agricolă de până prin noiembrie, „Cântarea României” și alte obligații, multe colaterale activității propriu-zise, dar atent supravegheate de sora lui Nicolae Ceaușescu. O singură dată am avut nedorita *onoare* să mă găsească la clasă. Dis-de-dimineață s-a auzit că *Doamna* urma să ne viziteze. Ca atare, toată școala s-a mobilizat și lecțiile s-au ținut cu ușile larg deschise, spre care profesori și elevi ne uitam cu înfrigurare. Din când în când, cineva de la personal dădea alarma: „Vine!”. Primele două ore eu le-am ținut oarecum degajată, având elevi mai bunei. Cabinetul fiindu-mi la etajul al doilea, nutream și speranța că inspecția nu va ajunge chiar până la capătul coridorului. Dar minutele treceau, semnalele se înteteau, iar la ora următoare m-am trezit în fața clasei cu cei mai slabi elevi de clasa a XII-a. Le făcusem anterior prezentarea *Moromeților*. Pe bănci, doar caiete și manuale, singurul exemplar al romanului îl adusesem de acasă și-l pusesem pe catedră; mi-era și frică să întreb cine a citit opera: unul își amintea că parcă, dar numai volumul I...⁸

Și-a intrat suita. Mi s-a cerut caietul de *șchițe*, pe care Doamna l-a răsfoit îndelung. Mă felicitam în gând pentru toate diminețile când mă trezeam pe la 4-5 ca să-mi fac planurile

⁶ Printre altele, am rașchetat parchetul din clase în genunchi, alături de elevi! Aflând apoi că și ilustra d-lui cumnată - etalon de eleganță (propulsată recent în politica de vârf) lucrase pe vremuri într-o școală de provincie nu poți să nu te întrebi dacă săvârșise, la rândul-i, asemenea corvezi.

⁷ Peste mulți ani am aflat de la un maestru, care adusesese niște pastile procurate din străinătate, cum de nu s-a înverzit fiola pusă de milițieni după ce directorul bătuse o laborantă: *E, vedeți*

că nu e băut?, a concluzionat, cu evidentă satisfacție, Elena Bărbulescu. Adevărul e că acesta ar fi trecut în puține zile testul etilic, iar eu am văzut din capătul culoarului cum femeia - corpolentă (și soție de pompier) - era pălmuțată. Cred că la stingerea conflictului a pus zdravăn umărul și biata soție a *bătăușului*.

⁸ Mi-a venit să intru în pământ când, întrebați dacă au citit cartea, aproape toți au ridicat mâinile și jur că nu le sugerasem.

de lecții⁹. Cu ce reținuseră din prezentarea mea, cu ce mai știau din satele de unde majoritatea proveneau, copiii au făcut mulțumitor față dialogului despre țăranul român, mai ales că s-a insistat pe antiteza trecut-prezent. Doamna le-a urât succes la apropiatul examen de bacalaureat și-a plecat cu tot alaiul, eu am rămas năucă să mă reculeg, băiguind alte informații despre Moromete și ai lui¹⁰.

I-am spus după aceea directorului că degeaba-mi făcea semne să răspund în locul elevilor aflați uneori în impas. Sigur, circulau și zvonuri, dar auzisem de la un martor ocular, credibil, cum Doamna terfelise o profesoară, chiar în fața elevilor: – *Ia taci, proasto, eu vreau să văd ce știi ei, nu ce deșteaptă te crezi tu...*

Ca profesor de limba și literatura română, musai trebuia să mă implic în activități cultural-artistice și am făcut-o cu drag, descoperind la tineri ne bănuite calități muzical-teatrale și coregrafice. Cu un asemenea prilej am îndrăznit și primul exercițiu cu preținse veleități creative¹¹. Negăsind un text pe gustul meu, am încropit unul, 99% inspirat din năstrușniciile unor elevi din acel an, ei înșiși bucurându-se a deveni actori *ad-hoc*. Păstrez și azi adnotarea unui culturnic: *Ce-ar fi dacă mama elevului X ar fi fruntașă în producție la fabrica Y...* Realizând că era târziu și doar cu asemenea ajustări se obținea avizul special, am aban-

donat ideea. Târziu am înțeles că solicitarea avizului fusese indusă de noua colegă de catedră, temătoare că aş putea-o cumva umbri în planul ei de a parveni, după ce *mâncase* – cum se lăuda chiar ea– vreo doi directori din altă școală. Unul a făcut, săracul, și închisoare. L-a *mâncat* și pe-al nostru și ea a tricotat liniștită câțiva ani în cabinetul de directoare și când ne inspecta pe noi. O fi menționat în rapoartele de informare la securitate și despre pasiunea ei pentru împletituri?!¹²

După ce am povestit întâmplarea, absolut reală, trăită alături de o fostă colegă, încă sunt salutăată de o alta cu „*Stați!!! Că mai am o vorbă să vă spun!*” Era duminică. Fiecare școală trebuia să rotească, la câte trei ore, două cadre didactice, asigurând buna desfășurare a unui spectacol organizat la Casa de Cultură a Sindicatelor. Trecuse multă vreme de când trebuia să predăm ștafeta, dar nu ne venea schimbul. Apăruse, în lojă, și D-na Bărbulescu. Disperate, eu și colega G.C. am convenit să ne furișăm într-un moment când regia impunea obscuritate în sală, dar lumina s-a aprins brusc și o fătucă de pe scenă a strigat din toți bojogii acea replică. Noi am rămas cu câte un picior în aer și a fost minune că nu ne-am prăbușit lamentabil pe scara dintre rândurile de scaune. Nu ne-am putut detensiona decât râzând minute bune și ori de câte ori ne-am amintit.

⁹ Au fost și colegi care au mărturisit apoi că nu aveau *șchițe*, dar cum știam că sunt ghinionista *de serviciu...* Ieșind de la examenele din studenție, aproape se leșina la auzul cumplitelor subiecte pe care le avusesem pe bilețele. Norocul că eram pe la sfârșitul listei, alfabetice, și nu mai urmau mulți după mine.

¹⁰ Ajungând acasă, am constatat că aveam cu vreo 3 kg mai puțin!

¹¹ Cert e că încă din facultate observasem că mi-e mai ușor cu scrisul.

¹² Regret că, peste ani, nu am dat curs unei oferte de a contempla cele scrise de cucoană pe atunci și-am înțeles că S.R. doar mă provoca persiflând prestația lui Ceaușescu la al XIV-lea Congres PCR, de exemplu: *S-a bâlbit, a tușit, s-a b...șit* ș.a.m.d.

Făcând abstracție de unele întâmplări mai puțin fericite, în școala de odinioară mi se părea pitorească și femeia de serviciu care, când nu manevra mopul sau mătura, observa cine cu cine se intersectează mai des, cine mai chiulește de la ore, după câte ezitări / *bălăngăneli* nimereste câte unul clanța ușii de la clasă ș.a.m.d. Glumind, o amică recunoștea: „Pe toți ne are la mână Tanti I!“

Transferându-mă la altă școală, *cu pretenții*, poate m-a încercat și nostalgia trecutului, mai ales că orgoliile sporesc într-o cancelarie aglomerată, cu tot felul de extravagante¹³. Am avut și aici parte de oameni deosebiți, unii excepționali, cu remarcabile rezultate. Dar, poate tocmai pentru că era un colectiv mare, cu orgolii mai mult sau mai puțin justificate, am observat și o serie de ciudățenii, răutăți, dispute revanșarde, polițe plătite în gura mare, consilii profesionale cu strigăte și insulte etc¹⁴.

Revenind la controversata etapă de tranziție, și în domeniul învățământului s-au înregistrat situații frizând absurdul. Nu știu cum a fost în alte județe, dar pe-aici, după o perioadă de vinovată tăcere, foștii activiști PCR s-au reorientat, devenind peste noapte vajnici apărători ai originalei democrații românești. Profitând de sărăcia de cadre a partidului cu „15 mii de specialiști”, unii s-au instalat cu tupeu la cârma unor instituții. Degeaba a sușotit o vreme profesorul M.D.:

„UTC-ul, UTC-ul!”, *tovarășa* părea că și-a uitat complet trecutul politic. Cei mai *de demult* asistam la un incredibil și aberant „arc peste timp”, văzând-o pe madam perorând de la pupitrul unde trona și altădată, în vecinătatea Elenei Bărbulescu.

Ar merita studiat ce se petrece în mințile celor propulsați în ierarhia socială, pe merit sau pentru alte *calități*, cum ajung mulți să se creadă un fel de supraoameni și pretind subordonaților exact ceea ce ei înșiși nu făcuseră. Cum să nu te apuce lehamitea intrând în clasa unde, după doar câteva minute întârziate (pentru unele lămuriri cu diriginta), îl găsești pe boss uitându-se ostentativ la ceas, el care de obicei nu-și făcea primele ore la clasa unde erai dirigintă (mămica având chioșc, strategic pus vizavi de școală, îl vedeai mai târziu pe fiu descărcând covrigei și gogoșele)?!

Când scriam aceste rânduri, multe cadre didactice erau implicate în supravegherea elevilor la evaluarea națională, peste o săptămână urmând să intre în comisiile de bacalaureat¹⁵. Asemenea activități se remunerează acum, ca și orele suplimentare, dirigenția, pentru altele se mai acordă și premii în bani. Mi-amintesc că aveam întotdeauna 7-8 ore peste norma didactică, plus dirigenție (uneori dublă: și la zi, și la seral), dar la pensionare nu a contat. Nu știu ce vor fi făcut atâția ani mai-marii din sindicatul învățământului?! Am auzit că un fost pedagog de

¹³ Dincolo de bizareriile unora (v. *fenomenul G.*), o colegă mi-a povestit că ani la rândul n-a mai îndrăznit să stea pe un scaun din cancelarie, după ce fusese dur apostrofată de profesoara al cărei loc de *șezut* îl nimerise în prima zi. Dacă n-a avut inspirația de a-l cita pe Nicolae Iorga privitor la anatomic-esențialele deosebiri dintre oameni...

¹⁴ Prima surpriză năucitoare a fost schimbul de replici, auzit chiar pe scara profesorilor, cu evidente trimiteri spre zootehnie: – *Ești o ...!* / – *Ba tu ești o ...!* (fără a lăsa loc de interpretări: protagoniste erau brunete; dacă se recunosc, treaba lor!)

¹⁵ Apoi în vacanța mare, binemeritatele tichete...

pe la noi, ajuns printre frunțașii sindicalismului, s-a *îmburghezit* în Capitală, călătorește prin lume, are șofer și limuzină la poartă etc. Tot pedagog, chiar la școala noastră a fost și consoarta lui, neam cu directorul. Cum să te mai aperi când ești criticat în ședință, deși fusesei, după multe ore de curs, pe jos și cu încălțările îmbibate de zloată, la internatul aflat la vreo 2 km?! Cine știe unde fusese fătucă (poate chiar la o întâlnire cu *mărețul viitor*) și completase apoi procesul-verbal, fără măcar să întrebe elevii, menționând însă că profesorul de serviciu nu a venit. Dacă n-ai avut precauția să adaugi în procesul tău verbal: „*pedagogul de serviciu nu era la serviciu*”...

Pe bună dreptate, făceam odată un paralelism între anii '50, respectiv, '90. Eu n-am văzut vâlvătăi aprinse cu materiale de propagandă comunistă (unii chiar și-au luat din biblioteci masivul *Omagiu* dedicat lui Ceaușescu), dar primeam frecvent comunicate de la ISJ: „Autorul X nu se mai predă, nu se mai amintește”. Regret că n-am avut inspirația să păstrez acele țidule și nu pot reconstitui întreaga listă. După Eugen Barbu (al cărui roman *Groapa* rămâne mai presus de

toate contestările autorului, oricât de incomod ar fi fost el ca om), intuind ce alte interdicții urmau să vină, volumul II al *Moromeților* a fost prima carte pe care am recitat-o în iureșul post-decembrist¹⁶, iar lectura mi-a spulberat orice temeri și mi-a confirmat ce înseamnă un scriitor genial: tot ceea ce, înainte de 1989, se putea interpreta ca pledoarie indirectă pentru colectivizare (parcelarea terenurilor constituind o piedică în efectuarea mecanizată a lucrărilor agricole ș.a.m.d.), se anula prin revolta și ambiția emblematicului personaj central de a rămâne demn / *independent*, prin disprețul său, justificat, față de noile figuri¹⁷ care au năvălit pe scena satului tradițional, amenințat cu disoluția.

Realizând treptat că valoroasa noastră literatură nu se mai studiază în școală ca altădată, că majoritatea elevilor termină liceul fără a cunoaște capodoperele marilor scriitori, numele multora rămânându-le absolut necunoscute, nici nu prea mai regreți pensionarea. Iar dacă mai adaugi și recenta poveste cu pandemia, era preferabil să te fi găsit retras / scos / ieșit din sistem.

¹⁶ Când nu făceai un pas fără a fi chemat urgent în fața televizorului, unde se transmiteau ba un miting, ba o grevă, ba una dintre pitoreștile *cepeune*-uri (ședințe care ar merita revăzute căci, pe lângă valoarea documentară, trădează

și valențe estetice prin savoarea discursurilor unor personalități ca Ștefan Cazimir, creatorul efemerului Partid Liber-Schimbist).

¹⁷ Și onomastica e sugestivă: Bilă, Zdronean, Isosică, Mantaroșie, Plotoagă, Ouăbei ș.a.

Obiceiuri de întraajutorare în muncă. Claca și șezătoarea

Claudia BALAȘ

Avându-și originea în organizarea economiei sătești, formele de întraajutorare în muncă se diferențiază de cele de asociere prin faptul că nu presupun un regim de reciprocitate obligatorie, de schimb, de servicii echivalente, ci au drept scop sprijinul mutual, benevol, acordat de comunitate unor membri ai săi, în diferite momente ale activității productive, în care, de cele mai multe ori, forțele individuale nu sunt suficiente. Astfel, exprimând același spirit de solidaritate socială, obiceiurile de întraajutorare în muncă devin nu numai un mijloc de înlesnire, de catalizare a muncii, ci și o formă de activitate a vieții comunitare și culturale.

Claca și șezătoarea oferă un cadru mai favorabil cunoașterii și înțelegerii reciproce a sătenilor: ele sunt emancipate de coerciția reciprocității în muncă, de obligativitatea serviciilor echivalente între membrii comunității și presupun activitatea liberă a obștenilor.

Claca și șezătoarea reprezintă principalele instituții de întraajutorare ale satelor devălmașe. Claca este o formă de întraajutorare prin care o parte a comunității muncește în folosul unuia dintre membrii ei. Șezătoarea este, în schimb, o adunare a membrilor comunitari în care fiecare din aceștia lucrează în cadru colectiv în folosul personal.

Răspândite pe întreg spațiul românesc, clăcile îmbracă forme foarte variate. Există clăci de tors, de curățat, de arat, de prășit, de secerat, clăci pentru „făcutul casei”. Aceste instituții au o funcționalitate multiplă. Pe lângă faptul că au un rost economic, ele dețin și o funcție spirituală, de factură ceremonială, funcția darului („omeniei”), funcție prin care claca asigură coeziunea grupului social și alimentează cu spor și inspirație activitatea și creativitatea vieții țărănești. Pe lângă faptul că sunt aducătoare de spor, clăcile sunt organizate în zilele de sărbătoare, atunci când clăcașii, îmbrăcați în haine de petrecere, mobilizați prin muncă, dans, recitări, povestiri de tot soiul, își susțin munca cu mai multă ușurință decât de obicei. Astfel, clăcile de prășit se desfășurau întotdeauna în prezența lăutarilor. Aceștia se deplasau înaintea clăcașilor până când ajungeau să-și isprăvească treaba și să se dedice horei și ospățului, cu care se sfârșeau zilele de sărbătoare.

Într-o perspectivă social-economică, principalele tipuri de clăci erau:

- claca la notabilitățile satului (preot, primar, învățător, notar etc.), având un caracter quasiobligatoriu;
- claca între neamuri reprezintă o rămășiță a relațiilor de spiță de neam și se păstrează în forme restrânse. Criteriul rudeniei pierde tot mai mult

teren în favoarea criteriului vecinătății sau altor criterii social-economice;

- claca pe sexe (de exemplu, claca femeilor) se restrânge la activități cere reclamau o anumită specializare (la tors);

- claca pe grupe de vârstă nu avea un caracter închis (de exemplu, la claca femeilor puteau veni și fete) sau își însușea specific ceremonial (claca la vătaful cetei de feciori);

În agricultura tradițională a Olteniei predominau păioasele: grâul, secara, meiul, la care s-a adăugat în sec. al XVII-lea și porumbul. Răspândirea culturii porumbului a avut ca rezultat restrângerea semnificativă a suprafețelor dedicate cultivării meiului și secarei. Treptat, porumbul devine aliment de bază în hrana țăranului și furaj important în creșterea animalelor. Păstrarea în cele mai bune condiții a recoltei are o însemnătate primordială. Asigură resursele pentru trai precum și semințele pentru semănat.

De regulă în aceeași zi în care porumbul era recoltat avea loc și depănușatul. Cu acest prilej se organizau clăci de lucru de întrajutorare. De această dată, munca era asociată cu distracția. Claca oferea posibilitatea gazdelor de a-și rezolva și lucrările cu un volum mare de muncă într-un timp scurt, cum ar fi transportatul și depozitul. Clăcile la curățatul (dezghiocatul) purumbului de pănuși avea un caracter productiv, dat fiind că operația trebuia să se termine repede, dar au dezvoltat și un bogat repertoriu folcloric. Erau clăci cu lăutari la care chiar noaptea, târziu, se făcea joc.

„Găzdiță, găzdiță,
Ți-am ieșit în porțiță,

Te uită în sus
Că stelele nu-s;
Te uită pe cer
Că stelele pier”.

Claca de tors avea loc toamna și iarna, fie în casă, fie la o răspântie de drumuri. Astfel de clăci erau însoțite de aprinderea unor focuri de aceea mai purtau și denumirea de „la focuri”. Lucrau femeile, dar veneau și flăcăi. Repertoriul de cântece și povești al acestor clăci era de obicei deosebit de bogat. Gazda era datoare să-i îmbie pe cei care lucrau pentru ea cu mâncăruri mai simple și băutură. Forme derivate sunt claca de scărmanat, cusut, țesut, la casele fetelor care își pregăteau zestre. Uneori, asemenea clăci se terminau cu joc.

Clăcile la făcutul casei aveau un aspect deosebit de pitoresc, cum ar fi clăcile la chirpici, „la nisip” sau la bătutul pământului pentru poditul casei.

Asemenea clăcii, șezătoarea este la rândul său o ocazie de punere în circulație a datinilor, a obiceiurilor și a altor norme ale vieții comunitare. Ea are rolul de a conjuga forțele de muncă țărănești și de a dezlega, stimula și mobiliza puterea de activitate a acestora. La fel de vechi ca și satul devălmaș, șezătorile erau organizate de către tinerii satului. Astfel, fetele sau flăcăii se adunau, de regulă, în serile de toamnă sau de iarnă într-o anumită casă a satului și lucrau alături de ceilalți, fiecare pentru sine, la torsul lânii și a cânepei, la curățatul porumbului și al mazării etc. Tinerii trăiau astfel într-o „tovărășie de muncă și de petrecere” prin intermediul căreia își asigurau accesul la tradiția folclorică difuză a grupului lor de vârstă.

Faptul că la șezători, tinerii veneau pentru „a auzi ce se mai petrece în sat și în lume” ori mai ales pentru „a vorbi d’ale noastre, de nevoile vieții” ca „să avem spor la lucru” ne ajută să determinăm câteva funcții ale șezătorii. Întâi șezătoarea are rolul de a dezvolta sentimentul comuniunii sociale între participanți și de a debloca înăuntrul lor puterea de activitate și de creativitate. Deoarece în aceste tovrășii participarea bărbaților, spre deosebire de cea a feciorilor, era ocazională, și deoarece fiecare fată avea o preocupare constantă de a-și găsi între feciorii prezenți un partener în vederea căsătoriei vom putea vorbi de șezătoare și ca despre o formă de asociere ce pregătește omul pentru nuntă.

Ea este, așadar, atât un ceremonial ce aparține ciclului muncii, dar în același timp și unul aparținător ciclului vieții. Numai trecând printr-o astfel de instituție culturală, tânărul devenea apt pentru căsătorie. Întreaga evoluție a personalității sale, a condiției

sale familiale și sociale depindeau, așadar, de existența acestor instituții de asociere în muncă care de la început au avut rol deosebit în constituirea, menținerea și dezvoltarea coeziunii în cadrul comunității țărănești.

Legate structural atât de „Obiceiul Pământului”, cât și de „Obștea Sătească”, instituțiile de asociere în muncă au împărțit soarta acestora. Odată cu înlocuirea „Obiceiului Pământului” prin codurile juridice moderne occidentale, înlocuire dublată de substituirea „Obștii sătești” cu „comuna administrativă”, fenomene care au destructurat unitatea culturală a comunităților țărănești și au condus la tensionarea și ruperea relațiilor sociale dintre membrii acestora, instituțiile tradiționale de asociere în muncă au dispărut, făcând loc în societatea românească unui nou tip de activitate de producție, muncă individuală, egotică și cu caracter izolat, dar și unei difcultăți răspândite la nivel de masă, aceea de a munci.

La claca popii (Enciclopedia română 1938)

*Galeria de artă***Marius Bunescu***Ioan IOVAN*

Face parte din inima, din miezul picturii românești interbelice, deodată, și ca generație, și ca valoare, cu Francisc Șirato, Camil Ressu, Iosif Iser, Jean Alexandru Steriadi, Hans Eder, Hans Mattis-Teutsch, Nicolae Dărăscu, Samuel Mütznér, Eustațiu Stoenescu, Nicolae Tonitza, Ștefan Dimitrescu, Dumitru Ghiață, Rudolf Schweitzer-Cumpăna, Ion Theodorescu-Sion, palier care, după nivelul realizat de Nicolae Grigorescu și Ion Andreescu, după cel realizat de Ștefan Luchian, apoi de Gheorghe Petrașcu și Theodor Pallady, a întrunit condițiile artistice de maturitate și de contribuție autentică și a realizat stabilizarea artei românești, așa cum și-au dorit-o și au realizat-o acești maeștri de referință, ei fiind un hotar firesc între modernitatea artei românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și modernitatea artei românești din prima jumătate a secolului al XX-lea, inclusiv, mai ales, din perioada interbelică. Toți sunt trecuți prin academii de artă din vestul european, unde s-au perfecționat și de unde au reținut ceea ce a considerat fiecare necesar pentru edificarea operei lor, dincolo de curentul european, dincolo de stilul european, dar rămânând circumscris curentului și stilului pentru care au optat. În opera fiecăruia există direcțiile și stilurile europene ale vremii și funcționează valabil, orientativ, dar hotărâtoare este personalitatea și intenționalitatea auctorială. Fiecare s-a urmat pe sine și a realizat ceea ce i-a cerut opera la care s-a angajat. Și toți s-au angajat în rea-

lizarea unei arte românești. Artă românească din perioada respectivă, mai ales interbelică, este arta pe care au realizat-o, în primul rând, artiștii aproximativ de aceeași vârstă, dar, mai mult, ei alcătuiesc o generație artistică unitară între Theodor Pallady și Ion Țuculescu.

La Marius Bunescu, poate mai mult decât la ceilalți, a continuat să-și spună cuvântul școlirea, pregătirea sa la academia müncheneză. Ponderea formei, materialitatea lucrurilor, sobrietatea, echilibrul compozițional, cromatică temperată dominată de culorile reci, spațialitatea fermă, echilibrul logic dintre formă și expresie, dintre desen și culoare. Dar toate acestea au șansa să se particularizeze datorită tematicii, speciei practicate și viziunii dezvoltate. Marius Bunescu este pictor al peisajului citadin, al toamnelor și al iernilor, teme care impun un anumit caracter al formelor și o anumită dezvoltare cromatică, forme telurice și cromatică temperată, stinsă și rece, dominată de griuri, cele mai multe de violet și de albastru. Cu toate acestea, pânzele sale, peisajele sunt comunicative, au ce povesti, nu sunt încruntate și nici laconice. Sunt date care îi caracterizează pictura, dar anumite aspecte din asemenea profilare artistică se regăsesc și la alți congeneri, în special la cei trecuți, mai mult sau mai puțin, prin perfecționarea academică germană.

El se situează, oricum, echidistant față de impresionism și de expresionism. Pe o asemenea linie

mediană se situează și în felul în care se dezvoltă personal Bunescu în pictura românească, a perioadei respective, întrucât, încă din natura statică, el se situează la jumătatea distanței dintre teluricul formelor lui Gheorghe Petrașcu și materialitatea aeriană din pictura lui Theodor Pallady. În peisajele sale urbane sunt caracterizante formele ferme, mai apropiate de teluric, dar cu mai puține intervenții de brunuri, căci este, la el, o pământitate de griuri reci. Construcțiile și străzile sale afirmă materialități ponderale, dense, cu materialitate anume observată și reținută în imagine. Există, în mod vădit, o cromatică sobră, închisă, în care domină tonurile de umbră, reci. Se arată desprins de obișnuințele impresionismului și cuprins de melancolie urbană, dar care încă nu cunoaște angoasa și anxietatea. Sunt peisaje fără înșeninare, fără soare, fără prea mare importanță acordată luminii. Aceasta devine, mai degrabă, agent de subliniere a expresiei, de substanțializare a ei. De regulă, în aceste peisaje există o lumină stinsă, cernută sub un cer acoperit, compact, o lumină temperată făcând loc să prevaleze umbrele. Sunt definite aceste peisaje, de o materie închisă, grea, conținută de forme bine conturate, de sublinieri ale desenului, fără străluciri și luminozități. Evocă o vreme tomnatică, cu copaci fără frunze, cu crengi goale care șerpuiesc prin aer. Dar formele pe care le îmbracă lucrurile se afirmă ca fiind robuste, a căror pământitate, bătută de vreme, lipsită de soare și de căldură, rezistă cu succes intemperiilor și timpului, atât ca prezență, cât și ca trecere, precum și consum de existență. (*Peisaj din București, Iarna la București, Construcție*). Aceeași ponderabilitate și densitate a materiei evocate există și în peisaje din timpul verii, în care verdele frunzișului nu se referă la o plenitudine prezentă,

ci la una vizibil trecută (*Parcul Circului, Peisaj la Herăstrău*). Realizează, de asemenea, un *Autoportret* aflându-se într-o vârstă tranzitorie, dar în a cărei caracterologie, exprimată de atenția concentrată a privirii, există o seriozitate și sobrietate arătând că tinerețea a plecat demult. *Bărți la Sulina* este o adevărată cheie de boltă a picturii sale, deși face, cumva, notă aparte, fiind o lucrare luminoasă, în care lumina chiar joacă un rol important în economia imaginii, dar este ferită de metoda impresionistă, căci, și aici, decisivă este observarea lucrurilor, respectul pentru identitatea și expresia lor, pentru a fi reținută materialitatea. Imaginea își dovedește, în plus, excelența, prin ritmica evocată, prin liniile aproape muzicale, linii melodice de la acoperișurile caselor, de la pânzele verticale strânse și de la orizontalitatea bărcilor. Este o lucrare antologică, nu doar pentru pictura românească, pentru felul în care se menține în echilibru între mai multe direcții artistice, mai multe stiluri și mai multe problematici artistice, cu situația aparte de a nu aluneca spre niciuna dintre ele, nici impresionism sau postimpresionism, nici simbolism, nici suprarealism. A reușit o rețetă cu gustul unei mari picturi.

O importantă colecție cu lucrări de Marius Bunescu este găzduită de Liceul Teoretic din Caracal, oraș care a fost reședința județului Romanați, oraș și județ importante ale Olteniei de lângă Dunăre și trebuie să ne păstrăm încredințarea că acest oraș oferă, cu certitudine, obiective culturale și artistice de reală valoare și de efectiv interes, de la parcul pe care îl posedă, până la colecțiile sale de artă, repere mai adevărate ale locului decât anecdote cu sculptura din centru, cu numele străzilor și, mai sinistru, cu monstrul Dincă.

George Păunescu.

O viziune nostalgică

Loredana IANOVICI

Dacă realizează peisajul cu ușurință cu care respiră, este semn că pictorul George Păunescu deține o efectivă vocație a acestei specii a genului artistic, pictura de șevalet. A crescut în curtea atelierelor U.A.P. din Slatina, a absolvit Academia Națională de Artă, în Italia, s-a specializat în restaurare de pictură murală și și-a luat doctoratul la Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Arte și Design, cu teza *Fresca din Oltenia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, sub coordonarea prof. univ. Dr. Ioan Iovan, apoi devine conferențiar la Universitatea din București. Este un cunoscut pictor, în țară și peste hotare, căci, oriunde au fost expuse, peisajele sale s-au bucurat de real succes. Înclinația funciară către peisaj este oarecum generală, dar nu este decât o condiție orientativă, căci el preferă și realizează, cum e de așteptat, un anume tip de peisaj pe care îl simte, îl deține lăuntric, dar îl caută și îl găsește și în realitate, îl observă, îl transferă pe pânză și aici îl transformă, îl transfigurează într-o formulă artistică, să răspundă unui anume spațiu, unui anume timp și unui anume loc, loc care se găsește la întâlnirea dintre văzut și reținut, ca obiectiv de sens cultural, adică de frumusețe, de moment meditativ, de afectivitate și de respect pentru lumea vizuală, pentru simbioza peste tot perceptibilă dintre om și natură. Preferă spațiile rurale, lumea remanentă a satului, acolo unde

rusticul vechilor case este, în mod caracteristic, împletit cu un vegetal pe măsură, cu copaci cu frunzișul rar, trecuți bine de plenitudine, cu coroanele ca niște hărți aproximative care au fost cândva verzi, fixate pe trunchiuri ferme, iar acum atârând, parcă, de cer prin fire nevăzute și cu trunchiurile devenite umbre ezitate în verticale disparente. Casele poartă, pe acoperișurile nu tocmai bune, nu tocmai întregi, și pe zidurile cu tencuiala căzută, urmele unei istorii lungi și greu încercate de vânt și ploi, de un lung și greu simțit șir de anotimpuri, de toamne și de ierni aflate într-un galop amețitor precum al cailor de altădată. Pământul, solul este denivelat, cu ridcăuri și gropi neverosimile acoperite întâmplător de ierburi răvășite de vânt, alunecând, și ele, pe nesimțite, spre toamnă.

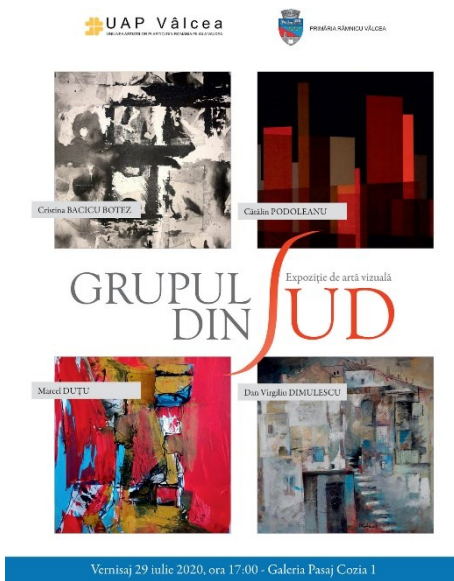
Este arătat mereu un asemenea spațiu de complexă prezență rurală, uitată cumva în marginea timpului, cu case așa cum au fost la sat, cu ulițe cum erau la sat, cu copaci ca la sat, cu câmpuri și cu dealuri, ca odinioară la sat. Toate au adormit într-o aceeași modestie seculară. De aici emană un pitoresc, mereu văzut de pictor și anume subliniat până la a aluneca ușor într-o tonalitate romantică, într-o atmosferă pătrunsă de nostalgie și scăldată într-o curgere melancolică a timpului, căci este mereu amintit satul bunicilor.

În liniștea și nemișcarea acestor peisaje, li s-a făcut loc și l-au ocupat, în tăcere, lucrurile simple căroră le-a cam trecut vremea, lucrurile sincer simțite și sincer prezentate, lucrurile cu justețe approximate, lucrurile care au rămas în suflet și nu mai sunt nicăieri în altă parte. Numai într-o asemenea pictură. Sunt, toate aceste lucruri, făcute din culoare pe pânze și înrămate cu auriu, de parcă ar purta aureole. Culoarea este principalul element de realizare a lucrărilor, în timp ce desenul este secundar, este relativ, oferind contururi estompate, nebuloase. Înclină mai mult spre contraste decât spre armonie, tonurile din pasajul cromatic, bazat pe tenta ruptă, sunt bogate și întrețin o expresivă modulare picturală. Pensulația este vie, dinamică, liberă în a sugera forma. De regulă, prim-planul este absorbit în larghețea pensulației, aceasta numai sugerând forma, astfel încât planurile mediane ale spațialității și cromaticii sunt cele decisive. Aici, pictura revelează talentul cu care este realizată și se

împlinește ca structură cromatică de sugere a formei, dar și ca sens al comunicării, totodată ca oficiu de prezentare pentru starea lumii împletită cu starea afectivă, sub autoritatea viziunii de ansamblu. Natura, în starea ei dintotdeauna, asociată satului care a fost, permite o perspectivă nostalgică, cumva animată etnografic, cu evident interes pentru pitoresc, dar fără a aluneca în idilic sau romanțios. Transpune un arhaic aspru, o rusticitate închisă în sine, oferită de o lume modestă, fără nimic vanitos, nici la case, nici la iarbă, nici la copaci, toate existând simplu și încheiat. Este făcut prezent un trecut, de ieri, de când buncii erau tineri, copacii în plenitudine, de când casele erau întregi și arătau bine. Este aceasta o posibilă amintire, dar nu ea este importantă, ci important este felul în care ele, toate, se prezintă acum, triste și speriate de toamna care este pe cale să apară, înfiorate lăuntric de zvonul sosirii ei, care trece tulburător prin lume.

Grupul de Sud sau povestea unei vecinătăți artistice

Cătălin PODOLEANU

Vernisaj 29 iulie 2020, ora 17:00 - Galeria Pasaj Cozia 1

TOP BUSINESS

RAJ

TV CRAIOVA

Curățenul

Intellect

Unirea

Expoziție colectivă a artiștilor
Dan Dimulescu, Cristina Bacicu-Botez,
Marcel Dutu și Cătălin Podoleanu
la Galeria Pasaj Cozia1,
Râmnicu-Vâlcea, iulie 2020.

Evenimentele expoziționale din registrul artelor plastice au cunoscut un declin semnificativ din momentul declanșării crizei epidemice. Impunerea stărilor de urgență ori de alertă a avut consecințe directe asupra fenomenului cultural, artele frumoase nefiind cruțate de distanțarea socială sau de regulile izolării sanitare. La o privire mai atentă, se poate observa cum acest trend devine o constantă și chiar pare

să se consolideze, în ciuda faptului că, în ultimele luni, majoritatea centrelor culturale din țară resimt un reviniment în planul activităților artistice. Un astfel de eveniment expozițional, care caută să rezoneze peisajul scenei artistice s-a petrecut în plină vară pandemică, în spațiul galeriei Pasaj Cozia 1 din municipiul Râmnicu-Vâlcea, pe a cărui simeză s-au reunit artiști plastici din județul Olt, membri titulari ai filialei UAPR din localitate, sub o titulatură simplă și sugestivă în același timp – Grupul de Sud.

Cu câțiva ani în urmă, puține erau situațiile în care artiști ai județului Olt își propuneau să vină către public cu expoziții de grup, altele decât cele organizate în urma taberelor de creație finanțate de instituțiile sau organizațiile locale. Iată că, tocmai în acest an ciudat și strâmb, tradiția începe să se schimbe și aduce o tendință generoasă în peisajul artelor fumoase din Țara Oltului de jos. Cel puțin, putem vorbi de premise care permit configurarea unor manifestări colective, ce vor stârni atenția publicului prin dinamica diversității stilistice și capacitatea expresivității artistice, eliberate de singurătatea invariabilă a personalelor.

Recenta expoziție de artă plastică este, în fapt, o recidivă a unei expoziții din septembrie 2017 și reunește, pe simezele aceleiași galerii, patru artiști plastici din generații dife-

rite, preocupați să funcționeze sub un cadru artistic distinct, în ciuda faptului că poate părea restrictiv chiar și pentru cei mai optimiști pasionați de arta plastică din această parte a țării. În ciuda faptului că diferențele stilistice sunt evidente, aceștia și-au asumat funcționarea principalelor mecanisme care aduc omogenitate și, sub coordonarea curatorială a lui Gheorghe Dican, îndrăznesc să provoace publicul cu o formulă care poate atrage atenția prin pierderea tuturor elementelor disonante ori eterogene.

La o privire mai apropiată, publicul cunoscător, dar și cel entuziast, poate recunoaște particularități stilistice distincte la fiecare dintre cei patru expozanți, dar și câteva repere comune care ajută la unitatea simizei. Caracaleanul Dan Dimulescu propune compozițiile plastice în care se identifică peisajul citadin; Cristina Bacicu-Botez prezintă o serie nouă de compoziții abstracte ce-și au sursa de inspirație în zona gestualismului; Marcel Duțu păstrează nota caracteristică a ultimilor ani prin ample compoziții de culoare ce l-au impus, grație particularităților specifice artei abstracte, iar autorul acestor rânduri găsim o atracție către formule ce-și au rădăcinile în specificitățile cubismului și ale neoplasticismului interbelic.

La o privire mai atentă, fiecare artist se detașează prin maniera per-

sonală, atât ca tematică, dar mai ales prin particularități de ordin tehnic.

Dan Dimulescu, artist plastic caracalean, cu o bogată experiență profesională, absolvent al Liceului de arte „Marin Sorescu” din Craiova și al Institutului de Arte plastice „Ion Andreescu” din Cluj-Napoca, a dovedit de-a lungul timpului un interes constant pentru majoritatea genurilor tradiționale ale artelor plastice, dintre acestea, peisajul ocupând un loc special, prin atenția, dar și diversitatea stilistică cu care-l abordează. Acest fapt poate fi constatat fie și numai dacă urmărim frecvența cu care acesta apare în creația artistului, dar mai ales prin soluțiile compoziționale cu care orchestrează multitudinea de game cromatice și scheme compoziționale.

Expoziția „Grupul de sud” confirmă, dacă mai era nevoie, un Dan Dimulescu înclinat irevocabil spre acest gen artistic, lucrările prezentate în cadrul expoziției de la Galeria Pasaj Cozia 1 oferind suficiente motive să credem și să înțelegem proeminența acestuia în detrimentul celorlalte genuri din creația sa. Lucrările fac parte dintr-o serie mai amplă la care autorul revine frecvent în ultimii ani; tematica citadină a permis artistului complexe desfășurări ritmice, prin care caută, și ne propune, o evadare din zona tradițională a plein-air-ismului pe care-l

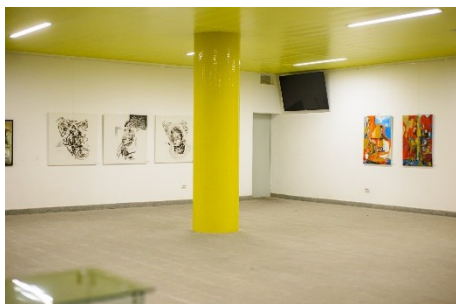

transfigurează către o estetică a curențelor moderne, pendulând între varietăți compoziționale ce amintesc de primele faze ale cubismului sau orfismului și chiar de cele ale constructivismului. Iată cum, fiind atras de tradiție și modern, de rustic și urban, Dan Dimulescu își propune să surprindă nu atât ipostazele vechilor sate sau cetăți interbelice, dar mai cu seamă pulsul structurilor arhitecturale în care viața cotidiană se completează/întrepătrunde cu palierele filozofiei și culturii urbane, în care marile concepte și idei ale civilizației occidentale se suprapun cu ethosul local și generează motive unice, inconfundabile în peisajul artelor plastice contemporane. Aflat în acest punct, Dan Dimulescu se lasă sedus de chimia culorii și face un pariu cu el însuși în a-i găsi acesteia nu doar secretul, dar mai ales modul în care aceasta dezvoltă tendințe imateriale, până la limita în care armoniile sale se confundă sau se contopesc cu muzica sau cu sonorități discrete ce amintesc de natură și mediul exterior. Navigând într-un spectru cromatic complex, artistul întrezărește secretele materiei, și mai ales diversitatea texturilor naturale (vegetația, structuri minerale, efecte atmosferice, ceață, nori, reflexii de lumină) ori a celor artificiale (obiecte comune, ziduri, acoperișuri, porți, ferestre, pavimente) pe care le articulează fericit, în căutarea permanentă de a capta, ca într-un dans mistic, fragmente ale unor realități disparate ce par să-și găsească echilibrul prin potențarea contrastelor cromatice, cald-rece, complementar sau succesiv, într-un spectacol fascinant de disoluție și trascendență.

Chiar dacă formatul expoziției colective implică o serie de constanțeri, explicabile prin limitarea numărului de lucrări, privitorul intuieste în lucrările expuse un caracter puternic cu un temperament voluptuos, care-i conferă capacități creative generoase și fac din pictorul Dan Dimulescu unul dintre cei mai versatili artiști plastici contemporani ai Oltului. Desigur acest lucru nu este doar de bun augur, dar oferă, tuturor celor care îndrăgesc arta plastică, motive suficiente de a-l urmări îndeaproape în complexul proces de creație plastică, pe care-l susține și-l cristalizează într-o manieră unică și personală.

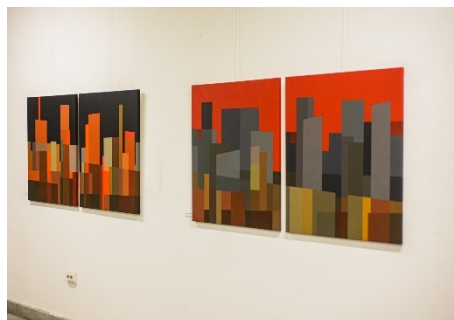
Cu o pasiune debordantă pentru detaliu și structuri naturale, artista Cristina Bacicu-Botez se alătură pe simezele galeriei vâlcene cu o serie de pânze de mari dimensiuni, în care etalează fragmente ale spațiilor sau universurilor simbolice. Aflată într-o permanentă auto-descoperire, artista formată la Institutul de arte „Ion Andreescu” din Cluj este captivă în propriul univers, în care sălășluiesc acurețea academică a liniei, exploziile de culoare diforme și mai presus de acestea două, regina tuturor mijloacelor de exprimare din universul artelor, compoziția cu toată garderoba ei de particularități; închisă, deschisă, dinamică, statică, secundată în per-

manență de forță nebănuită a centrelor de interes pe care, cu un spirit ludic de sorginte cognitivă, artista le gestionează în avantajul subiectelor ori tematicilor de care se simte atrasă. Pentru privitorul atras de universuri paralele sau multiuniversuri imaginare, toate acestea sunt elementele unor tainice procese creatoare cu care artista co-există, în preocuparea ei de a elibera creația de vălul prejudecăților și formulelor de-a gata, doar pentru ca noi să putem vedea profunzimea adevărilor raționale, a căror existență nu o putem curprinde în limitele realităților obiective.

Cu o formație de gafician, cu un interes nelimitat către fotografie, Cristina Bacicu-Botez aduce pe pânzele sale, fie în acrilic sau ulei, adevărate povești vizuale în care privitorul este atras ca într-un vis al liniilor, petelor și formelor spontane ori elaborate. Lucrările prezentate în această expoziție colectivă sunt o adevărată confesiune artistică pe timp de pandemie. Ele oferă privitorului o abordare spontană, un adevărat recurs la conceptele și esteticile postbelice, în care gestul preia sarcina temei, și anulează orice conexiune cu realitatea imediată. Pentru cunoscători ori entuziaști, această alegere vine dintr-o căutare lăuntrică a unei creator ce și-a reinventat permanent instrumentarul de exprimare, un

artist care și-a dorit să investigheze cu multă minuțiozitate fiecare detaliu al realității și, ca și când asta nu ar fi fost suficient, a căutat să meargă mai departe, scormonind în intimitățile naturii, ale materiei vegetale ori minerale, găsind în fiecare detaliu al cotidianului urme de viață, ca și când fiecare obiect sau artefact ar vrea să-și șoptească tainele, ca și când toate aceste obiecte inerte ar vrea să-i transfere memoria unor poeme nerostite, scrise de timp în structura loc. Cum și în ce fel artista Cristina Bacicu-Botez reușește să găsesască filonul inspirației în toate aceste realități este greu de înțeles la prima vedere. În schimb, avem la îndemână bănuiala și mai ales intuiția. Nu sunt instrumente foarte precise pentru o analiză din sfera esteticii, dar asta nu înseamnă că nu putem uita de ele. Chiar dacă amintesc cumva de metodele specifice psihanalizei, trebuie să recunoaștem că acestea nu sunt un impediment care să ne oprească în descifrarea semioticii uzitate de Bacicu-Botez. Demersul poate părea spectaculos, tot așa cum sunt și aceste pânze în care se indentifică elemente geometrice simple, triunghi, pătrat ori cerc în efluviile griurilor neutre, adevărată țesătură de transparențe ce fac trimitere către elemente naturale și o simbolistică a tensiunilor dionisiace sau chiar către geneza primordială a

universului, ce dezlănțuie imaginația omului aflat într-o permanentă preocupare de a pătrunde taina vieții, chintesența tuturor elementelor care au generat viață, indiferent de dimensiunea sau scara la care ne raportăm.

Cu siguranță că experiența întâlnirii cu aceste compoziții, ce-și reclamă paternitatea din zona artelor grafice, poate transpune orice privitor într-un univers spectaculos, într-o lume în care entitățile raționale sunt menite să suprimă tresăririle principiilor dionisiace care alimentează necurmat câmpiile incertitudinilor terestre.

Artistul plastic Marcel Duțu, cunoscut publicului grație numeroaselor participări la expozițiile de grup, precum și a diverselor personale din galeriile principalelor centre artistice ale Olteniei, Craiova, Slatina, Râmnicu-Vâlcea, Drăgănești-Olt, unde trăiește și lucrează, se detașează în peisajul artelor plastice regionale printr-un demers creativ ce sondează limitele specifice limbajului artelor plastice și vizuale. Format la Facultatea de arte din Timișoara și Universitatea Națională de Arte din București, păstrează un interes constant pentru sculptură, pictură sau grafică, oricare dintre aceste ramuri fiind pentru el, tot atâtea căi de comunicare și de exprimare a ideilor și concepțiilor artistice.

Se poate afirma, fără să riscăm nimic, că această plurivalență este una din caracteristicile principale ale lui Marcel Duțu. Disponibilitățile sale în privința tehnicilor de lucru, curiozitățile sale în materie de transpunere i-au adus în permanență satisfacție, mai mult chiar, cu naturalețe și entuziasm debordant, acesta descifrează tainele materialului (culoare, linie, lut, lemn, metal, plastic ș.a.) atrăgându-l definitiv în propriile poetici vizuale. În acest fel, artistul vizual și-a oferit de-a lungul timpului exact acele abilități necesare în a jongla cu suprafețele suportului, de a forța limitele bidimensionalității specifice picturii și graficii, pe care a căutat în permanență să le contamineze cu structuri ce fac recurs la amplitudinea volumelor, poate și din dorința constantă de a transgresa golurile în jocul eclerajelor cromatice. Majoritatea seriilor anterioare, din care fac parte și lucrările prezente în expoziția „Grupul de Sud” au permis publicului să vadă și să cunoască deschiderea artistului spre zona în care tehnicile artelor plastice interferează cu alte domenii, și-i permit trecerea dincolo de limitele procedeele tradiționale, spre un spațiu ce trădează preocuparea de recalibrare a întregului arsenal de exprimare plastică. Cu scopul vădit de amplificare a expresivității, pornind de la linie, culori, trecând prin pată, formă și suprafață, spre complexitatea formelor plastice, artistul mărturisește autodeterminarea permanentă ce-l ghidează în asaltul decisiv asupra granițelor dintre artele plastice și domeniile industriale ori, de dată mai recentă, domeniile tehnologiilor digitale.

Iată cum, lucrările prezente pe simezele galeriei Pasaj Cozia 1 în

această vară confirmă constanta acestui demers și, mai mult de atât, ilustrează portreul unui artist ce-și consolidează elementele stilistice proprii, particulare, exact acelea care-i deschid o cale/călătorie spre originalitate și unicitate, în ansamblul general al artelor plastice contemporane de la noi și de aiurea.

Contextul fericit a făcut, ca pe simzele galeriei să se regăsească și

câteva dintre ultimele realizări plastice ale autorului acestor rânduri. Cadrul și calitatea de participant la expoziție nu mi-au permis să fac referire la propriile realizări, dar îmi permit să reiterez invitația pentru cititorii acestei reviste de a vizita atât viitoarele evenimente expoziționale ale „Grupului de Sud” cât și manifestările ce aduc la lumină, munca și creația oricărui artist vizual, care, măcar accidental, exprimă idei și concepte vizuale ce dinamizează viața artistică a unui spațiu cultural aflat la confluența batrânului Alutus cu cărările marilor culturi europene. Cum și când anume vom ști dacă acest lucru s-a petrecut, nu poate spune nimeni, dar cu siguranță timpul are toate attributele necesare pentru elucidarea acestei necunoscute.

In memoriam

Dan DIMULESCU

Uniunea Artiștilor Plastici din România, Filiala Râmnicu-Vâlcea, anunță cu profundă mâhnire decesul, la 22 octombrie 2020, a colegului Dan Virgiliu Dimulescu, victimă a pandemiei SAR-COV2.

Născut pe 16 decembrie 1951 în localitatea Băbeni, trăia și lucra în municipiul Caracal, județul Olt, de peste 45 de ani. A fost absolvent al Universității de arte „Ion Andreescu” din Cluj și al Facultății de arte plastice din cadrul Universității de Vest din Timișoara.

Personalitate energică, plină de optimism și încredere, a avut o bogată înzestrare pedagogică pusă în slujba nenumăratelor generații de elevi în cadrul Clasei de pictură de la Palatul Copiilor „Marius Bunescu” din Caracal, al cărui director a fost mai bine de 30 de ani.

Ca pictor, a fost un îndrăgostit de culoare, aflându-se permanent în descifrarea lirismului cromatic. De când s-a alăturat filialei noastre a participat la majoritatea evenimentelor expoziționale și a fost alături în nenumărate ocazii la organizarea lor.

A fost unul dintre reprezentanții marcanți ai comunității artistice și culturale din județul Olt, ai municipiului Caracal în mod special, unde a demarat, în urmă cu 4 ani, proiectul de constituire a unui Muzeu de Artă Plastică Contemporană.

Adrian SIMEANU

Teatrul zilelor noastre

Comedie, la greu!

Zic așa, ca să se știe: dacă-i Bleonț, e comedie. Iar, dacă e și Călin, comicul este sublim. Și lumea râde din plin. I-ai vedea lună de lună, de s-ar putea, împreună. Că fac un tandem teatral nici pe departe banal...

Prilejul? Un text la zi, franțuzesc, scris cu umor nebunesc. Jucat nemai-pomenit și-ntrutotul' potrivit. „Le prénom”, în limba lui. „Prenumele”, într-a noastră. Alexandre de La Patellière și Matthieu Delaport, autori inspirați, pentru asta înzestrați. Oameni în domeniu, cu un bob de geniu. Căci replici isteț croiră, farsă modernă scorniră. Caractere zugrăviră și cusururi veștejiră. Spectacolul' fu haios, năbădăios, delicios. Mihai și Claudiu, jucând radios. Ceea

ce franțujii creară deștept pentru actori d-ăia cu temperament. Asemeni lor, evident...

Lângă cei doi de la noi, Doni Leonid, Adina Chivulescu, Mirela Oprișor. Într-un cvintet animat, cu rezultat adecvat. Un regizor inspirat, în lumea tv rodat, cu ei vrednic a lucrat. Răzvan Săvescu îl cheamă, reușind, de bună seamă, pe scena dâmbovițeană teatru de apreciat. Drept e c-avu material de un fel cam genial. Colectivul, ideal. Astfel că umor iscă din cela fără egal. Neoprit și neclintit de la-nceput la sfârșit. Pentru minte, clar menit. Însoțit de bucurie, culoare și veselie, că d-aia e comedie. La superlativ, în speță. Strașnică, durabilă, mereu adorabilă...

Cartea zilelor noastre

Țeparu

Personaj autohton postdecembrist. Reprezentativ cum nu se poate mai clar pentru democrația noastră originală. Patron al unei bombe de provincie. În obscuritatea căreia se petrec multe și se pune țara la cale în chip interlop. Parvenide, Găinărescu, Grozavu, Fluierașu, Ayatolahul, tovarăși de drum actual, pe același calapod. Dedați corupției, ticăloșiei, parvenitismului. Grobieni, lipsiți de morală, educație, cultură, civilizație elementară. Ahțiați fără istov după bani și

mărire, curve, băutură. Călcând peste cadavre pentru așa ceva. Odios, mizerabil, iritabil justificat...

Muierile lor, la fel. Niște țoape vădit. Amantele, să nu mai vorbim. Troglodite și nesimțite ca multe dintre cele de azi. Cu toții, sila, revolta și lehamitea stârnind. Mie și altora nedezlipiți nocturn de fila de carte. Iar ziua, de munca onestă nefericită fățiș...

„Uniți în cuget și-n muget”, fac parte nu doar din realitate. Ci și dintr-un roman satiric pregnant. Ieșit de sub

pana ageră a unui oltean slătinean. Profu' publicist Constantin Sandu Voinescu. Om cu carte și cărți demne întrutotu' de citit. Surprinzând detalii, relevând esențe. Creionând minuțios, zugrăvind la fix epoca și exponatele ei umane. Dominante revoltător și condamnable deplin. Pentru ceea ce fac sfidător și dăunător uriaș. Inspirat bogat, Voinescu le pune-n lumină convingător. Cu abundent, elocvent, consecvent umor. Fără banalitate, plin de subtilitate. Cu tâlc, echilibru și dramatism pân' la urmă. Dând cărții* valoare,

vigoare, prestanță. Culoare, savoare și relevanță. Atracție maximă și persistență. Am mai spus-o deunăzi și-ndreptățit o repet: redactoru' șef de la „Oltart” are talent prozatoric nețărnut și de nivel remarcabil. Veți gândi ca mine dacă veți citi volumele sale. Avem de-nvățat dintr-însele cert și de reflectat la aceste vremi tot mai pustiitoare. Ce ni-s date-a le trăi, nemeritat, apăsător, nevinovat, chinuit...

* C. Voinescu, *Bomba lui Țeparu*, Ed. Casa Ciurea, 2006

Teatru – Lucian Liciu

Calendar

Decembrie

- 1 decembrie 1927 – s-a născut, la Caracal, compozitorul **RADU ȘERBAN** (m. 6. 02. 1984, București)
- 2 decembrie 1950 – a murit, la Geneva, pianistul, compozitorul și pedagogul **DINU LIPATTI** (n. 1. 04. 1917, București)
- 2 decembrie 1967 – s-a născut la Slatina – pictorul **IULIAN STANCU**
- 2 decembrie 1977 – s-a născut, la Slatina, poeta **ALINA NEAGOE**
- 3 decembrie 1904 – s-a născut, la Caracal, istoricul **VASILE MACIU** (m. 14. 02. 1981, București)
- 4 decembrie 1943 – s-a născut la Caracal, decoratorul, pictorul și graficianul **VINTILĂ MIHĂESCU**
- 4 decembrie 1967 – s-a născut, la Corabia, poeta **CORINA DAȘOVEANU**
- 4 decembrie 1976 – s-a născut, la București, prozatorul **NICUȘOR RUSU**
- 6 decembrie 1951 – s-a născut, la Cluj-Napoca, pictorița și graficiana **CRISTINA BOTEZ**
- 6 decembrie 1952 – a murit, la Cluj-Napoca, criticul și istoricul literar **DUMITRU POPOVICI** (n. 25. 10. 1902, Dăneasa, Olt)
- 7 decembrie 1987 – a murit, la București, poeta **IOANA BANTAȘ**, pe numele adevărat **ELENA BALTAG** (n. 10. 11. 1937, Slatina)
- 9 decembrie 1943 – s-a născut, la Slatina, criticul și teoreticianul literar **LUIZA PETRE PÂRVAN** (m. 15 decembrie 2017, Pitești)
- 10 decembrie 1997 – a murit, la Pitești, poetul **MIRON CORDUN**, pe numele adevărat **GHEORGHE CÂRSTEA** (n. 16. 11. 1935, Priseaca, Olt)
- 15 decembrie 1936 – s-a născut, la Stoicânești, Olt, pictorul, restauratorul și arheologul **TRAIAN ZORZOLIU**
- 15 decembrie 2017 – a murit, la Pitești, criticul și teoreticianul literar **LUIZA PETRE PÂRVAN** (n. 9. 12. 1943, Slatina)
- 16 Decembrie 1951 – s-a născut, la Băbeni-Bistrița, Vâlcea, pictorul **VIRGILIU DAN DIMULESCU** (m. 22.10.2020, Caracal)
- 20 decembrie 1869 – s-a născut, la Orlea, Olt, folcloristul și gazetarul **NICOLAE PĂSCULESCU** (m. 1942, București)
- 22 decembrie 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, prozatorul și dramaturgul **DAN MUTAȘCU**
- 23 decembrie 1911 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și medicul **ȘERBAN MILCOVEANU** (m. 30. 08. 2009)
- 23 decembrie 1973 – s-a născut, la Medgidia, pictorul **CĂTĂLIN PODOLEANU**
- 25 decembrie 1937 – s-a născut, la Slatina, gazetarul și poetul **AUREL GAGIU** (m. 1. 05. 2006, Slatina)
- 27 decembrie 1951 – s-a născut, la Vlaici (Colonești), Olt, pictorul **MIHAI-MARIN CÂRSTEA**